

Zikir

İbn Atâullah İskenderî

"Biliniz ki kalpler ancak Allah'ı zikretmekle huzur bulur." (Ra'd, 28)

Zikir... Aşk yolunda ilk adımdır, bir şükürdür.
Âhireti hatırlatır, şeytanın yaklaşmasına engel olur.
Kalbi nurlandırır, yüzü aydınlatır, bedeni güçlendirir.
Ve bir kalbe girdiğinde orada başkasını istemez...

Şâzeliyye tarikatının büyük velîlerinden, İslâm âlimi İbn-i Atâullah İskenderî; ZİKİR – Kurtuluşun Anahtarı Ruhların Kandili adlı eserinde zikrin mânâsını, âdâbını, faydalarını ve her zikirde farklı bir hikmetin olduğunu sade bir dille kaleme alarak kullara kurtuluşun yolunu gösteriyor. Kur'an okumanın, esmâü'l-hüsna'nın, imanın, seyr-i sülûk'un, tevhidin, ihlâsın, nefsin, tövbenin ve çeşitli duaların zikirle ilişkisinden bahsederek de seyirde olana bu yolda ışık tutuyor.

...çünkü zikir; kurtuluşun anahtarıdır, ruhların kılavuzudur...

ISBN 978-605-9901-00-0



₺15



#zikir
#nefesayinevi



İbn ATÂULLAH

ZİKİR

İbn Atâullah İskenderî

"Öyle ise siz beni anın ki ben de sizi anayım." (Bakara, 152)



Zikir

Kurtuluşun Anahtarı
Ruhların Kandili

TASAVVUF
KLASİKLERİ



ZİKİR

Kurtuluş Anahtarı Ruhların Kandili

İbn Atâullah İskenderî

Çeviren: Mehmet Akıncı





ZİKİR

Kurtuluş Anahtarı Ruhların Kandili
İbn Atâullah İskenderî

ISBN: 978-605-9901-00-0

İstanbul, 2015

KİTAP YAYIN NO: 52

TASAVVUF KLÂSİKLERİ SERİSİ

Özgün İsmi: *Miftâhu'l-Felah ve Misbâhu'l-Ervâh Fi Zikrillah*

Türkçe yayın hakları:

© 2015 Nefes Yayincılık A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

ÇEVİREN: Mehmet Akıncı

EDİTÖR: Muvaffak Erman Yılmaz

REDAKSİYON: Çiğdem Yazır

KAPAK TASARIM: Hümanur Bağlı

SAYFA DÜZENİ: Adem Şenel

İç Baskı/Cilt: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No: 8

34196 Yenibosna – İstanbul

Tel : (212) 496 11 11 (Pbx)

Matbaa Sertifika No: 10614

NEFES YAYINLARI

Bağdat Cad. Güzel Sok. A Blok No:11/2

Selamiçeşme / Kadıköy / İstanbul

Tel: (216) 359 1020 Faks: (216) 359 4092

www.nefesyayinevi.com

irtibat@nefesyayinevi.com

nefesyayinevicom

@nefesyayinevi

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCILIK SERTİFİKA NO: 15747

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ: ZİKİR HAKKINDA	9
ZİKİRİN KAZANDIRDIKLARI	11
NEFS	17
ZİKİRİN FAZİLETLERİ	19
CEHRİ ZİKİR.....	27
ZİKİRİ TERK ETMENİN SAKINCALARI	31
ZİKİR DÂİR SELEFTEN NAKLEDİLEN SÖZLER.....	33
ZİKİRDE İHLÂS.....	37
ZİKİR ÂDÂBI.....	41
ZİKİRİN FAYDALARI	45
ESMÂÜ'L-HÜSNÂ İLE ZİKİR.....	51
ZİKİR SEÇİMİ	57
SEYR-İ SÜLÜKTA ZİKİRLE İLERLEME.....	65
GÜNAHKÂR MÜRİD VE ZİKİR.....	69
HALVETTE ZİKİR.....	75
TEVHİD	81
MÂRİFET (ALLAH'I BİLME)	83
ZİKİR YAPMAK YA DA KUR'AN OKUMAK	87
SEYR-İ SÜLÜKTA KARŞILAŞILABİLECEK TEHLİKELER.....	91
SEYR-İ SÜLÜKTA UYULMASI GEREKENLER	93
"LÂ İLÂHE İLLALLAH" KELİMESİ	101

ALLAH'IN BİRLİĞİNE DAİR AKLÎ VE NAKLÎ DELİLLER.....	103
İMAN, MÂRİFET VE İKRARLA MEYDANA GELİR.....	107
ÖLÜM ÂNINDA KELİME-İ TEVHİD.....	109
KELİME-İ TEVHİDİN FAZİLETİNE DAİR.....	113
KELİME-İ TEVHİDİN ANLAMINA DAİR.....	117
'LÂ İLÂHE İLLALLAH' LAFZINA VERİLEN İSİMLER.....	119
İLÂH KELİMESİNİN ANLAMI.....	131
ÇEŞİTLİ DUA VE ZİKİRLER.....	135
GÜNAHLARDAN TÖVBE ETMEK.....	141
CUMA GÜNÜ TÖVBE.....	143
HASTALIK ANINDA DUA.....	145
SABAH VE AKŞAM ZİKİRLERİ.....	147
YOLCULUĞA ÇIKARKEN DUA VE ZİKİR.....	161
HASTA ZİYARETİNDE DUA VE ZİKİR.....	165
GENEL DİZİN.....	169

Bismillâbirrahmânirrahîm

ÖNSÖZ

Efendimiz Hz. Muhammed'e (s.a.s), âline ve ashâbına salât ve selâm olsun.

Zikredenlerin kalplerini zikirle açan, gaybın örtülerini aralayan, sırlarını ortaya koyan, şükredenlere nimetlerini artıran Allah'a (c.c.) hamd olsun.

O'na hamd ederiz ki, bizleri tevhid ehli kıldı. O'na şükreder, O'ndan daha fazlasını isteriz. En şeferli kul Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.s) ve fazilet ehli âline ve ashâbına salât ve selâm ederiz.

Allah'ı (c.c.) zikretmek, O'nu anmak kurtuluşun anahtarı, ruhların kılavuzudur. Seyr-ü sülûkta esas olan zikirdir. Hakikat ehli zikre gereken önemi verir. Zikir bu denli önemli olmasına rağmen, bu konuda yazılmış geniş kapsamlı bir eser görmedim. Zikir üzerine yazılmış doyurucu bir eserin olmayışı ve bir arkadaşımın teşvikiyle bu kitabı kaleme aldım.

Umarım Allah (c.c.) bu çabamızı karşılıksız bırakmaz, okuyucularımız da bizi dualarından mahrum etmez.

GİRİŞ ZİKİR HAKKINDA

Zikir, daima Hakk'ı hatırdâ tutarak O'ndan gafil olmaktan ve O'nu unutmaktan uzak durmaktır.

Daha geniş mânâda tanımlanarak denilmiştir ki zikir, zikredilenle ilintili şeyleri kalple ve dille tekrarlamaktır. Bu, Allah'ın (c.c.) bir ismi, herhangi bir sıfatı, bir hükmü, bir fiili, bunları delilleriyle ispat ederek savunma, O'na bir yakarış, gönderdiği peygamberlerin kıssaları, evliyâların menkıbeleri, sâlih insanların hikâyeleri olabilir. Bunlar üzerine konuşan, arz ve semâyı temâşâ edip Allah'ın (c.c.) azameti üzerine tefekkür eden, O'nun emirlerine uyup, yasaklarından sakınan zâkir sayılır.

Zikir bazen dille, bazen kalple bazen de âzâlarla yapılır. Açıktan olabilir, gizli olabilir. Zikir yaparken dilini, kalbini ve âzâlarını aynı anda kullanan iyi bir zâkirdir.

Dille yapılan zikir, kelimelerin telaffuzuyla olur. Buna açıktan zikir yapmak denir. Dille yapılan zikrin pek çok âyet ve hadiste belirtildiği üzere fazileti büyüktür.

Bazı zikirler, namaz esnasında ve namazdan sonra, hacda, uyurken ve uyandıktan sonra, yemekten önce, araca

binerken, sabah ve akşam vakti yapılan zikirler gibi zaman ve mekânla sınırlandırılmışken, diğer bazıları herhangi bir sûretle sınırlandırılmaksızın “سبحان الله، الحمد لله، لا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم” (Subhanallah, elhamdülillah, lâ ilâhe illallah, Allahu ekber, lâ havle velâ kuvvete illâ billahî'l-aliyyi'l-azîm; Allah'ı tesbih eder, O'na hamd ederim, O'ndan başka ilâh yoktur, En yüce varlık O'dur, Günahlardan sakınma ve taatleri işlemek için güç ve tâkat bulma ancak O'nunladır.) gibi yaratıcıya övgü içeren lafızlar ve “*Rabb'imiz! unutursak veya hatâya düşersek bizi sorumlu tutma.*” (Bakara, 286) gibi dua şeklinde olabilir.

“اللهم صل على سيدنا محمد” (O'na olan tâzimini, övgünü, rızânı, mağfiretini artır) şeklinde Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) salavat getirmek de bir çeşit zikirdir. Salavat gibi dua mahiyetindeki zikirler, zikre yeni başlayan kimsenin kalbine belli lafızlarla yapılan zikirlerden daha fazla etki eder. Zîra dua eden kişi, Rabb'ine daha bir yakınlık duyar.

Bazı zikir çeşitleri, Allah'ın (c.c.) zikreden kimseyi gördüğünü, ona yakın olduğunu hissettirir. Bu şekilde zâkir, Rabb'inin varlığını daha yakından hisseder, edep sınırlarından dışarı çıkmaz, gaflete düşmez, şeytanın hilelerinden korunur ve ibâdetlerini huşû içerisinde yapar.

ZİKİRİN KAZANDIRDIKLARI

İnsan zikirle meşgul oldukça, yaptığı bu zikir onu zikirde bir üst kademeye taşır. Huzûr-ı kalb ile yapılan zikir, zâkirin mertebesine uygun fütûhâtın davetçisidir.¹ İmam Gazzâlî (r.a) şöyle der: “Gerçekte zikir, zikredilenin kalbe bütünüyle hâkim olması ve zikrin ortadan kaybolmasıdır. Zikir üç katmandan ibarettir. Katmanların ardında öz bulunur. Öze ulaşmak için bunları geçmek gerekir. En dıştaki katman dil ile zikirdir. Zâkir durmadan diliyle zikir yapar, bu esnada kalbini de diliyle birlikte olması için zorlar, zîra kalbin zikre iknâ edilmesi gerekir.² Nihayetinde kalp dile eşlik eder. Kendi haline bırakılırsa düşüncelere dalar gider.³ Kalp dille ortak zikre başladığında, kalpteki nurla şehvî arzular ve şeytanî düşünceler yanarak yok olur. Sonra zikrin hâkimiyetini kalbin devralmasıyla dilin zikri

- 1 Allah (c.c.) zikir sayesinde, zâkirin durumuna göre ona birtakım şeyler bahşeder; zâkir, henüz seyr-i sülûka yeni başlamışsa, Allah (c.c.) ona yaptığı zikrin ecrini verir, huzûr-ı kalp bahşeder. Zâkir âlimse, Allah (c.c.) ona ledünnî ilim bahşeder, bilmediklerini öğretir. Bu şekilde zâkirin derecesine göre kendisine zikirle bahşedilecek olan lütuflar değişkenlik gösterir.
- 2 Dille zikir yaparken, kalbinde dilin söylediğini idrak etmesi, Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu bilip, O'nun celâl ve azametini hissetmesi gerekir.
- 3 Sadece dille zikir yapılacak olsa, insanın düşünceleri dünyevî işlere kayar, dilin söylemekte olduğuna odaklaşmak mümkün olmaz.

azalmaya başlar. Kalpten yayılan nur tüm âzâları doldurur. Kalp ağyardan (Allah'ın dışında her şeyden) arınır, vesveseler kesilir, artık şeytan ona yaklaşamaz olur.⁴ Kalp pürüzsüz bir ayna gibi ilâhî mârifetleri ve tecelliyatı yansıtmaya başlar. Bu zikrin ikinci katmanıdır. Zikir kalbin her hücrelerine sirâyet ettikten sonra diğer organlarda da yayılmaya başlayınca her organ kendince Allah'ı (c.c.) zikretmeye koyulur. İşte bu da zikrin üçüncü katmanıdır.”

Ceriri (r.a) şöyle der: “Bir dostumuz daima ‘Allah Allah’ derdi. Bir gün üzerine bir kütük devrilmesi sonucu kafası yarıldı. Yere akan kanlar ‘Allah’ yazıyordu.”

Bir kalbe zikir girdiğinde orada başka birini istemez. “Lâ ilâhe illallah” zikrinin bir anlamı da budur. Zikir girdiği yerde bir odun bulursa onu yakarak nura dönüştürür. Orası karanlıkta aydınlatır. Girdiği yer aydınlıkta daha bir aydınlık hale getirir. Zikir, vücutta fazla yemekten ve haram lokmalardan kaynaklanan fazlalıkları yok eder. Helâl gıdalarla oluşan hücrelere ise dokunmaz. Vücut bu şekilde temizlendikten sonra, her bir organ zikretmeye başlar. Zikir önce beyinde başlar. Zikreden âzâlar nefesli çalgılara üflerken çıkan ses gibi ses çıkarır. Zikir, bir yere sefere çıktığında mehteranla birlikte giden sultan gibidir. Zikir, Hakk'ın dışındaki şeyleri uzaklaştırmaktır. Bir yerde bulunduğu tıpkı suyun ateşi kovması gibi kendisine zıt olan şeyleri kovar.

Zikreden âzâlar, su şırıltısı, rüzgâr uğultusu, tutuşurken ateşin çıkardığı ses, değirmen sesi, atların ayak sesi

4 Nurun var olmasıyla karanlıklar ortadan kalkacağından, kalbe zikir girince şeytan oradan kaçar.

ve rüzgârın etkisiyle yaprakların çıkardığı ses gibi daha başka sesler de çıkarır.

İnsanın bünyesinde toprak, su, ateş, hava gibi yerde ve göklerde bulunan maddelerdeki pek çok değerli ve değersiz elementler vardır. İşte insanın özünde bu elementler bulunduğundan, zikir ânında kendisinden bu sesler duyulan biri, Allah'ı (c.c.) pek çok lisanla zikretmiş olur. Bu durum dilin bütünüyle zikre dalmasının bir neticesidir. Öyle ki bazen zâkir, zikretmeyi bırakınca kalbi zikretme arzusuyla ana rahminde bebeğin hareket etmesi gibi kıvrır durur.

Denir ki, “Kalp İsâ bin Meryem (a.s) misali, ana sütü gibi zikirle beslenir de gelişip büyüyünce ondan Hakk'a doğru arzular, sesler ve yakarışlar yükselir, zikre ve zikredilene duyulan iştiaqla.”

Kalple yapılan zikir arı vızıltısını andırır; ne çok yüksek ne de çok alçak bir sestir. Zikredilen varlık kalbe yerleşip de zikir ortadan kaybolunca zâkir, ne zikre ne de kalbe dönüp bakar. Şayet bu esnada dönüp de zikre ya da kalbe bakarsa bu onu meşgul eder, zikrettiği yaratıcısıyla arasına perde gerer. İşte bu fenâ hâlidir. “Fenâ” insanın kendinden geçmesi, herhangi bir âzâsını, kendi düşünce âleminde ve dışarıda olup biten hiçbir şeyi hissetmemesidir. Zâkir, Allah'a (c.c.) seyr-i sülûku esnasında her şeyden geçer. Şayet bu esnada kendinden geçtiğinin farkına varırsa bu onu yolundan alıkoyar. Esas olan, zâkirin zikirle kendinden geçmesi ve bununda farkında olmamasıdır. Fenâda fenâ bulma, fenâ hâlinin en üst basamağı, Hz. İbrâhim'in (a.s) “Ben Rabb'ime gidiyorum. O bana

doğru yolu gösterecek.” demesi gibi, Allah’a (c.c.) doğru giden yolun başlangıcıdır.

Bu şekilde kendinden geçme hâli çok nadir olur ve olduğu zaman da fazla uzun sürmez. Şayet bir kimsede bu hâl devam etse, öteki âlemlere doğru süzülür, saf sûretiyle hakîkî var oluşu temâşâ eder, üzerine meleklerin nakşı işlenir, hakîkî sûretleriyle melekler, peygamberler ve evliyânın ruhları ona tecellî eder. Böylece bazı hakîkatlere erişir. Daha işin başında bunlarla karşılaşan zâkir, daha tanımlanamayacak hâllerle karşılaşır, her şeyin hakîkatini idrak eder. İşte bu son nokta zikrin özüdür. Zikre dille başlanır sonra zorlama ve daha sonra isteyerek kalbin zikretmesiyle devam edilir. Sonunda ise zikredilen varlık, kalbi bütünüyle sarar ve ortada zikir denilen bir şey kalmaz. İşte Peygamber Efendimiz’in (s.a.s), “*Cennet bahçelerinde dolaşmak isteyen Allah’ı bolca zikretsin.*”⁵ ve “*Hafaza meleklerinin duymadığı gizli zikir, duydukları zikirden yetmiş kat daha faziletlidir.*” hadislerinin mânâlarındaki sır burada yatmaktadır.

Gizli zikir, zâkir ve mezkûrun birlikte kaybolup gitmesidir. Gizli zikir, aşka dalıp gözlerden kaybolmaktır. Onu bırakmak istesenez de o sizi bırakmaz. Gizli zikir içinizde kanat çırparak sizi huzura davet eder. Yapılan gizli zikir tüm bedeninizi sararak adeta sizi esir alır. Onun ateşi sönmeyiz, nuru yok olmaz. Bir yandan etrafınızda ateşler yanıp tutuşurken diğer yandan göğe doğru nurlar yükselir ve üzerinize nurlar yağar. Gizli zikirle meşgul olan zâkir, yüzünden yükselen nurla zikrini sürdürür.

5 Ebû Dâvûd, Fiten: 2; Tirmizî, Cehennem: 2, Nesai, Cum’a: 31; Darimi, Mukaddime: 13 – Siyer: 6.

Kalbinizle hissettiğiniz her zikri hafaza melekleri işitir. Ancak zikrettiğiniz varlıkta bütünüyle kaybolup, zikir yapmakta olduğunuz bilincini yitirdiğinizde, işte bu zikri hafaza melekleri de duyamaz.

Huşû duymadan kelimelerle yapılan zikir dilin zikri, huşû içinde kalple yapılan zikir kalbin zikri, kendinizden geçerek zikrettiğiniz varlıkta kaybolup giderek yaptığınız zikirse gizli zikirdir.

Varlık âleminin gıdası cisimlerin hareket etmesi, bâtinî âlemin gıdası kalplerin hareket etmesi, sırlar âleminin gıdası sükûnet, aklın gıdası ise Allah’la (c.c.) birlikte olmak için sükûnette fenâ bulmaktır.

Ağız yoluyla alınan besinler ruhları doyurmaz. Ruhları ve kalpleri doyuran şey zikrullahtır:

“*Bunlar, îman edenler ve gönülleri Allah’ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.*” (Ra’d, 28).

Zikir yaptığınızda sizi işiten varlıklar da sizinle birlikte zikre koyulur. Dilinizle zikrederken etrafınızdaki nesnelere, kalbinizle zikrettiğinizde dünya ve içerisindekiler, nefsinizle zikrettiğinizde gök ve içerisindekiler, ruhunuzla zikrettiğinizde kürsî ve içerisindekiler, aklınızla zikrettiğinizde arşı omuzlayan ve etrafında tavaf eden melekler ve mukarrabinin ruhları, gizlice zikrettiğinizde ise zikir, Zât-ı mukaddes’e ulaşana kadar arş ve içerisindekiler sizinle birlikte zikre koyulur.

NEFS

Nefs, yaşama, algılama ve hareket etme gücüne sahip latif bir cevherdir. Tüm canlılarda bulunan bu nefse ruh denir. Ruh kalp ile beden arasında bir yerdedir. *“Allah, göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nispet edilemeyen mübârek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna erİştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.”* (Nûr, 35) âyetinde doğuya ve batıya özgü olmayıp, mübârek bir ağaç diye söz edilen zeytin ağacıyla işaret edilen şeyin ruh olduğu söylenir. Zira insan ruhuyla yükselir, onunla arınır. Ruh ne sadece gayb âlemine, ne de sadece varlık âlemine nispet edilir.

Nefs-i emmâre vardır, levvâme vardır ve nefis-i mutmainne vardır. Kötülükleri emreden nefis-i emmâre, bedeninin arzularına meyleder, zevkler ve şehvî arzular peşinde sürükler, kalbi aşağılara doğru çeker. Nefs-i emmâre şerrin ta kendisi, kötü ahlâkın, kötü fiillerin kaynağıdır. İnsanların

taşıdığı nefis genelde bu türdendir. Nefs-i emmâre karanlıktır. Karanlık bir evde tutuşturulmuş kandil gibi zikir onu aydınlatır.

Nefs-i levvâme kalbin nuruyla bir miktar aydınlanan nefstir. Kalbin uyarmasıyla bir miktar gaflet uykusundan uyanır, rubûbiyet ve mahlukiyet arasında gidip gelirken bir miktar kendine çeki düzen verir. Ne zaman tabiatı gereği kendisinden bir miktar kötülük sâdır olsa ilâhî uyarı yetişişip onu uyarır. Sonra nefis dönüp kendini kınamaya başlar, yaptıklarından tövbe eder. Bunun içindir ki Allah (c.c.), “*Kıyâmet gününe yemin ederim. Kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim.*” (Kıyâmet, 1-2) âyetiyle nefis-i levvâme üzerine yemin eder.

Nefs-i levvâmenin gözleri görür olmuştur. O sanki pis ve çirkin şeylerle dolu olan bir evde gibidir. Var gücüyle bu evi temizlemeye çalışır, Allah’a (c.c.) tövbe eder, devamlı zikirle meşgul olur. Temizlikten sonra evin eşyalarına çeki düzen verir, evi süsler ki ev sultanın ziyaretine hazır hâle gelsin.

Zikir sultanı eve yerleşip hak tecellî edince nefis mutmainneye döner. Artık nefis kalbin nuruyla nurlanmış, kalbin peşine takılıp cennetlere doğru yükselmiş, kötülükleri terk etmiş, Rabb’ine boyun eğmiş, onun huzurunda durmuştur. Sonra Rabb’i ona şöyle hitap eder, “*Ey Nefs-i mutmainne! Sen O’ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb’ine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir.*” (Fecr, 27-30)⁶

6 Fecr, 27-30. âyetteki “*Nefs-i mutmainne*” tâbiri: Allah’ı tek İlâh kabul edip O’nun peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği bütün buyruklara bütün gönüllü ile inanan, tam bir teslimiyetle imânının gereğini yapan mümindir. Bu söz, ona, ruhunu teslim edeceği sırada söylenecektir.

ZİKİRİN FAZİLETLERİ

Zikrin faziletine dair pek çok âyet ve sahîh hadis vardır. Bu âyet ve hadislerden bazılarını burada nakledeyim:

“*Ey inananlar! Allah’ı çokça zikredin. Ve O’nu sabah-akşam tesbih edin. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O’dur. Melekleri de size istiğfar eder. Allah, müminlere karşı çok merhametlidir.*” (Ahzâb, 41-43)⁷

“*Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatar-ken (her vakit) Allah’ı anarlar...*” (Âl-i İmrân, 191).

“*...Allah’ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.*” (Ahzâb, 35).

“*Öyle ise siz beni anın ki ben de sizi anayım.*” (Bakara, 152).

“*Bunlar, îman edenler ve gönülleri Allah’ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.*” (Ra’d, 28).

7 Ahzâb, 41-43. âyette geçen sabah-akşam tâbiri bütün vakitleri içine almaktadır. Tesbih ve zikir, öncelikle “Subhanallah”, “Elhamdülillah”, “Lâ ilâhe illallah”, “Allahu ekber” ve “Lâ havle velâ kuvvete illâ billahî'l-aliyyi'l-azîm” ifadeleriyle yapılır.

“Ayrıca Rabb’ini çok an, sabah akşam tesbih et.” (Âl-i İmrân, 41).

“Sabah akşam Rabb’inin ismini yâd et.” (İnsan, 25).

Ebû Said el-Hudri şöyle rivâyet eder:

“Muâviye (r.a) bir gün mescide çıkıp geldi. Orada bulunan cemaate, ‘Sizi bu halkada oturtan sebep nedir?’ dediler ki:

‘Bizi İslâm’a hidâyet edip İslâm nimetini bize ihsan buyurduğundan ötürü Allah’ı zikretmek ve O’na hamd etmek için oturduk.’

Muâviye (r.a),

‘Allah için (Allah aşkına), sizi bundan başka burada oturtan sebep yok mu?’ dedi. Orada bulunanlar da şöyle dediler:

‘Vallahi bizi burada oturtan sebep, yalnızca Allah’ı zikretmektir.’

Muâviye (r.a) dedi ki:

‘Şüphesiz ben size karşı bendeki bir töhmetten dolayı yemin istemiş değilim. Resûl-i Ekrem’e karşı benim (yakınlık) derecemde olup da, ondan, benden daha az hadis rivâyet eden bir kimse yoktur. Resûlullah (s.a.s) bir gün mescide, ashâbından halka şeklinde oturan bir cemaatin yanına çıkıp geldi ve ‘Sizi böyle oturtan sebep nedir?’ diye sordu. Onlar da dediler ki:

‘Bizi İslâm’a hidâyet ettiği, İslâm’la bize ihsanda bulunduğu için Allah’ı zikretmek ve O’na hamd etmek üzere oturduk.’

Allah Resûlü (s.a.s),

‘Allah için (Allah aşkına) sizi burada oturtan sebep yalnız bu mudur?’ diye sordu.

Dediler ki:

‘Allah’a yemin ederiz ki, bizi oturtan yalnız bu sebeptir.’

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

‘Şüphesiz ki ben, size, sizi itham ettiğim için yemin ettirmedim. Doğrusu şu ki, bana Cebrâil geldi de, Allah’ın sizinle meleklere iftihar ettiğini haber verdi.’”⁸

Yine diğer bir rivâyetinde şöyle der:

“Bir topluluk Allah’ın evlerinden birinde toplanır, Allah’ın kitabını okur ve aralarında müzakere ederlerse, mutlaka üzerlerine mânevî bir huzur iner, kendilerini rahmet kaplar, melekler kuşatır. Allah da katındaki melekler arasında onları anar.”⁹

Ebû Muslim el-Eğar demiştir ki: “Ebû Hüreyre ve Ebû Said’in Resûlullah şöyle buyururken orada hazır bulduklarını belirtmek isterim:

‘Bir cemaat Allah’ı anmak üzere bir yerde toplanırsa, melekler onların etrafını sarar, rahmete gark olurlar ve üzerlerine sekinet iner. Allah o kimseleri, kendi nezdinde bulunanların arasında anar.’”¹⁰

Kadı İyad (r.a), Resûlullah’ın (s.a.s) “Bu sekinet Kur’an okunduğu için iner.” sözünü açıklarken şöyle der: “Buradaki

8 Müslim, Zikir ve Dua: 40.

9 Müslim, Zikir ve Dua: 38.

10 Müslim, Zikir ve Dua: 39.

sekinetten maksat Allah'ın rahmetidir. Sekinetten maksat itminan ya da vakardır da denilmiştir.

Ferra ve Kesai'nin (r.a), "Kur'an okurken inen sekinetle kastedilen mânânın 'Rabb'inizden bir sekinet' (Bakara, 248) âyetinde zikredilen sekinetle aynı mânâ olması da muhtemeldir." dedikleri rivâyet olunur.

Ebû Hüreyre'nin (r.a) şöyle söylediği rivâyet edilir: "Resûlullah (s.a.s), Mekke yolunda bulunuyordu. Cumdân denilen bir dağın yanından geçti. Buyurdu ki: 'Bu Cumdân Dağ'ıdır. Müferridun ileriye geçtiler.' Sahâbîler dediler ki: 'Müferridun kimlerdir yâ Resûlallah?' O da, 'Allah'ı (c.c.) çok zikreden erkekler ile kadınlardır.' buyurdu."¹¹

İmam Tirmizî'nin (r.a) rivâyetinde ise, "Yâ Resûlallah müferridun kimlerdir?" diye sorunca sahâbîler, Resûlallah (s.a.s), "Onlar Allah'ın zikrine düşkün olanlardır. Zikir onların ağırlıklarını alır da, kıyâmet günü hafifçe kalırlar." buyurur.¹²

Yine Ebû Hüreyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurur:

"Yollarda dolaşp zikredenleri tespit eden melekler vardır. Bunlar Cenâb-ı Hakk'ı zikreden bir topluluğa rastladıkları zaman birbirlerine, 'Gelin! Aradıklarınız burada!' diye seslenirler ve o zikredenleri dünya semâsına varıncaya kadar kanatlarıyla çevirip kuşatırlar. Bunun üzerine Allah Teâlâ, meleklerden daha iyi bildiği halde yine de onlara, 'Kullarım ne diyor?'" diye sorar. Melekler:

11 Müslim: 2062.

12 Tirmizî: 128.

"Subhanallah diyerek seni ulûhiyetine yakışmayan sıfatlardan tenzih ediyorlar, Allahu ekber diye tekbir getiriyorlar, sana hamd ediyorlar ve senin yüceliğini dile getiriyorlar." derler. Konuşma şöyle devam eder:

"Peki onlar beni gördüler mi ki?"

"Hayır, vallâhi seni görmediler."

"Beni görselerdi ne yaparlardı?"

"Şayet seni görselerdi sana daha çok ibâdet ederler, şânını daha fazla yüceltirler, ulûhiyetine yakışmayan sıfatlardan seni daha çok tenzih ederlerdi."

"Kullarım benden ne istiyorlar?"

"Cennet istiyorlar."

"Cenneti görmüşler mi?"

"Hayır, yâ Rabbi! Vallâhi onlar cenneti görmediler."

"Ya cenneti görseler ne yaparlardı?"

"Şayet cenneti görselerdi onu büyük bir iştiyakla isterlerdi, onu elde etmek için büyük gayret sarf ederlerdi."

"Bunlar Allah'a neden sığınıyorlar?"

"Cehennemden sığınıyorlar."

"Peki, cehennemi gördüler mi?"

"Hayır, vallâhi onlar cehennemi görmediler."

"Ya görseler ne yaparlardı?"

"Şayet cehennemi görselerdi ondan daha çok kaçarlar, ondan pek fazla korkarlardı."

Bunun üzerine Allah Teâlâ meleklerine,

“Sizi şâhit tutarak söylüyorum ki, ben bu zikreden kullarımı bağışladım.” buyurur. Meleklerden biri,

“Onların arasında bulunan falan kimse esasen onlardan değildir. O buraya bir iş için gelip oturmuştu.” deyince Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Orada oturanlar öyle iyi kimselerdir ki, onların arasında bulunan kötü olmaz.”¹³

Enes'ten (r.a) rivâyet edilen bir hadiste Resûlallah (s.a.s), “*Cennet bahçelerine uğradığınız zaman dilediğiniz kadar istifade ediniz.*” der. Bunun üzerine sahâbe ‘Cennet bahçeleri nedir?’ diye sorar. Peygamberimiz, “*Zikir halkaları (meclisleri)dir.*”¹⁴ buyururlar.

İmam Ahmed'den (r.a) gelen bir rivâyette İbn-i Mesud (r.a) Resûlallah'tan (s.a.s) naklen şöyle der: “Şeytan aralarını bozmak için zikir halkasının etrafında dolaşıp durdu da buna güç yetiremedi. Derken dünyevî meselelerden bahseden bir topluma uğrayarak onları fitneye düşürdü. Onlar da aralarında kavgaya tutuştular. Derken zikir ehli aralarına girerek onları ayırdı.”

Resûlallah'tan (s.a.s) rivâyetle Ebû Hüreyre (r.a) şöyle der: “Tüm kalbiyle ‘Lâ ilâhe illallah’ diyen birine, büyük günahlardan kaçınması şartıyla, arşa yükselene dek semânın kapıları ardı ardına açılır.”¹⁵

İmam Mâlik (r.a) Resûlallah'ın (s.a.s) şöyle dediği bana ulaştı diyerek şu hadîsi nakleder: “Gafiller arasında Allah'ı

13 Buhârî: 607.

14 Tirmizî: 3509 – 3510.

15 Suyutî: Dürrü'l Mensur: 6/62, Tebrizî; Mişkatü'l Mesabih: 2314.

zikreden, savaştan kaçanların arkasında savaştan gibidir. Gafiller arasında Allah'ı zikreden, kuru bir ağaçtaki yeşil kalmış bir dal gibidir. Gafiller arasında Allah'ı zikreden, karanlık bir evdeki kandil gibidir. Daha hayattayken Allah, gafiller arasında Allah'ı zikreden kişiye cennetteki makamını gösterir. Gafiller arasında Allah'ı zikreden kimseye insanlar ve hayvanlar adedince mağfiret olunur.”¹⁶

Muaz bin Cebel (r.a) 'Resûlallah'ın (s.a.s) şöyle dediğini rivâyet eder: “Allah'ın azâbından kurtarabilecek zikirten daha iyi bir amel yoktur.”¹⁷

Ebû Said el-Hudri'nin (r.a) rivâyetinde Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) “Kıyâmet günü Allah katında kim daha üstün, kimin derecesi daha fazla olacak?” diye sorulunca Peygamberimiz (s.a.s), “*Allah'ı çokça ananlar.*” diye cevap verdi. Ashap, “Allah için savaştanlardan da mı?” diye sordu. Peygamber Efendimiz (s.a.s), “*Savaşçı, kılıcı kırılana kadar kanlar içinde kalana kadar dahi savaşa, Allah'ı zikreden kimse ondan her zaman bir derece daha üstündür.*”¹⁸ diye cevap verdi.

Ebû Musa (r.a) Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) şöyle dediğini rivâyet eder: “*Allah'ın adının anıldığı ev diriye, Allah'ın adının unutulduğu ev ise ölüye benzer.*”¹⁹

Ebû Hüreyre (r.a) Resûlallah'tan (s.a.s) şu hadîsi rivâyet eder: “Allah Teâlâ şöyle diyor: ‘*Ben kululumun beni düşündüğü gibiyim. Beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer beni yalnız başına anarsa, ben de onu yalnız anarım. Şayet*

16 Heysemi; Mecmauzzevaid: 10/80.

17 Sehmi; Tarih-i Cürcan: 135.

18 Tirmizî: 2376.

19 Müslim: 211.

beni bir toplulukla beraber anarsa, ben de onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım. Bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir zirâ yaklaşırım. Bana bir karış yaklaşırsana ben bir arşın yaklaşırım, bir arşın yaklaşırsana bir kulaç yaklaşırım. Bana yürüyerek gelene ben koşarak giderim.”²⁰

Ebû Ümame (r.a) Peygamber Efendimiz'den (s.a.s) şöyle rivâyet eder: “*Kim yatağına temiz (abdestli) olarak girer ve uyku bastırınca kadar Allah'ı zikrederse, gecenin herhangi bir saatinde uyanıp da Allah'tan dünya veya âhiret hayırlarından bir şey isterse, ona Allah Teâlâ istediğini mutlaka verir.”²¹*

Hız. Ömer (r.a) Peygamber Efendimiz'den (s.a.s) şu hadîsi rivâyet etmiştir: “Allah Resûlü bir keresinde cihat için Necid'e doğru bir ordu göndermişti. Ordu çabuk geri döndü. Yanında da pek çok ganimet getirdi. Bu kadar kısa zamanda büyük bir başarı elde edilmesi, büyük miktarda da bir servetle dönülmesi halkı hayrete düşürdü. Halkın hayreti karşısında Resûlullah (s.a.s), “*Ben size bundan daha az bir zaman içinde bu mallardan daha çok bir kazanç ve servet kazanan bir topluluk söyleyeyim mi? O kimseler, sabah namazını câmide cemaatle kılarlar, Güneş doğuncaya dek orada oturup, Güneş doğduktan sonra iki rekât işrak namazı kılarlar. İşte bu kimseler çok kısa bir zamanda çok fazla servet kazananlardır.”* buyurdu.

20 Ahmed bin Hanbel, Müsned: 2/315.

21 Tirmizî, Deavât: 92.

CEHRÎ ZİKİR

Hız. Ömer'den (r.a) rivâyet edilen bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “Kim çarşıya girince ‘*Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh, lehü'lmülkü ve lehü'l-hamdü yuhyî ve yümîtü ve hüve hayyün lâ yemütü biyedihî'lhayr ve hüve alâ külli şey'in kadîr*’ (Allah'tan başka ilâh yoktur, tektir, ortağı yoktur, mülk ve hamd ona aittir. Hayatı o verir, ölümü de o verir. Kendisi hayattârdır, ölümsüzdür. Hayırlar O'nun elindedir. O her şeye kâdirdir) duasını okursa Allah ona bir milyon sevap yazar, bir milyon da günah affeder ve mertebesini bir milyon derece yüceltir.”²²

Bir rivâyette, üçüncü mükâfata bedel, “Onun için cennette bir köşk yapar.” denmiştir.

İbn-i Abbas (r.a), “Allah Resûlü zamanında, farz namazlardan çıkarken insanlar yüksek sesle zikrederlerdi. Ben de bu sayede namazın bittiğini anlardım.”²³ demiştir.

Yine bir hadislerinde Peygamber Efendimiz (s.a.s) Allah'ın (c.c.) şöyle dediğini bildirir: “*Kim beni bir topluluk içinde*

22 İbn-i Mace, Ticarât: 40.

23 Buhârî, Ezan: 155.

anarsa, ben de onu o topluluktan daha hayırlı bir topluluk içinde anarım.”

Allah Resûlü (s.a.s) bir gece evinden çıkmıştı. Hz. Ebû Bekir'e (r.a) uğradı. Alçak sesle namaz kılıyordu. Sonra Hz. Ömer'e (r.a) uğradı, o da yüksek sesle namaz kılıyordu. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s) Hz. Ebû Bekir'e (r.a), “*Ey Ebû Bekir! Sana uğradım, sen sessizce namaz kılıyordun.*” deyince Hz. Ebû Bekir, “Ben konuştuğum Zât-ı Zülcelâl'e sesimi işittirdim ey Allah'ın Resûlü!” cevabını verdi. Resûlullah (s.a.s) Hz. Ömer'e (r.a) de, “*Sana da uğradım. Sen yüksek sesle namaz kılıyordun.*” dedi. O da şu cevabı verdi: “*Ey Allah'ın Resûlü! Uyuklayanı uyandırıyor, şeytanı da uzaklaştırıyordum.*” Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.s), “*Ey Ebû Bekir! Sen sesini biraz yükselt.*” dedi. Hz. Ömer'e de, “*Sen de sesini biraz alçalt.*” buyurdu.

Görüldüğü üzere bu olayda Allah Resûlü (s.a.s) Hz. Ebû Bekir'e (r.a) sesini biraz yükseltmesini –ki bu cehirdir, Hz. Ömer'e (r.a) ise sesini tamamen kısmasını değil de biraz alçaltmasını emretmiştir.

Zikirlerin en faziletli olan Kur'ân-ı Kerîm'in okunmasında durum böyle ise, buradan anlaşılmaktadır ki; diğer zikirler de rahatça cehrî olarak (açıktan) yapılabilir ve hatta açıktan yapılması daha iyidir.

Zâkir havastan ise yalnız başına zikir yaparken gizli zikir yapmalı, avamdan ise açıktan zikir yapmalıdır. Topluluk halinde zikir yaparken ise hep birlikte uyum içerisinde açıktan zikir yapmaları daha evlâdır.

Denilir ki: “Yalnız başına zikir yapmakla topluluk halinde zikir yapmak, bir müezzin ya da pek çok müezzin

tarafından ezanın okunması gibidir. Nasıl ki pek çok müezzinin aynı anda okuduğu ezan sedâları çok geniş alanda yankılanırsa, cemaatle yapılan zikir de o ölçüde kişinin kalbine daha bir etki eder. Aynı zamanda zikir halkasındaki herkes hem kendi yapmış olduğu zikrin sevabını hem de başkalarının yaptığı zikri duyma sevabını alır.

Allah (c.c.) katı kalpleri taş benzetir: “*(Ne var ki) bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır.*” (Bakara, 74). Nasıl ki taş kuvvetle vurmadıktan sonra kırılmazsa, kalbin katılığı da ancak kuvvetli bir zikirle yok edilir.

ZİKİRİ TERK ETMENİN SAKINCALARI

Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*Kim Rahmân’i zikretmekten gafil olursa, yanından ayrılmayan bir şeytânı ona musallat ederiz.*” (Zuhruf, 36).

Ona musallat olan şeytanlar onun dostu olur ve onları doğru yoldan saptırır. O kimse bunun farkına bile varmaz.

Ebû Hüreyre’den (r.a) bir rivâyette Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “*Kim bir yere oturur ve orada Allah’ı zikretmez (ve hiç zikretmeden kalkar) ise Allah’tan ona bir noksanlık vardır. Kim bir yere yatar, orada Allah’ı zikretmezse, ona Allah’tan bir noksanlık vardır. Kim bir müddet yürür ve bu esnada Allah’ı zikretmezse, Allah’tan ona bir noksanlık vardır.*”²⁴

Yine Allah Resûlü (s.a.s) şöyle buyurur: “*Herhangi bir topluluk, eğer oturdukları meclisten Allah’ı zikretmeden kalkarlarsa, eşek leşi bulunan bir meclisten kalkmış gibi olurlar. Pişmanlıktan öte bir şey ellerine geçmez.*”²⁵

24 Ebû Dâvûd, Edeb: 31.

25 Ebû Dâvûd, Edeb: 31

Diğer bir hadislerinde ise Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: *“Cennet ehli Allah’ı anmadan geçirdikleri bir ânın dışında başka bir şey için üzülmezler.”*²⁶

Rivâyete göre, dünyadan ayrılan her ruh zikir ehlinde değilse susuz olarak ayrılır.

Sehl (r.a) şöyle der: Allah’ı (c.c.) anmayı terk etmekten daha çirkin bir günah bilmiyorum.

İmam Nevevi’de (r.a), “Her hatânın bir cezâsı vardır. Ârif kimselerin cezâsı da Allah’ın zikrinden uzak kalmasıdır.” der.

26 Münziri, Terğib Terhib: 2/401.

ZİKRE DAİR SELEFTEN NAKLEDİLEN SÖZLER

Enes bin Mâlik (r.a) şöyle demiştir: “Zikrullah, îmânın alâmeti, nifaktan uzak kalmanın, şeytanın şerrinden emin olmanın ve cehennem ateşinden korunmanın yoludur.

Mâlik bin Dinar (r.a) şöyle demiştir: Allah’ı anmakta huzur bulmayıp, insanlarla boş konuşmalar yapmaktan zevk alanların ilmi az, kalpleri kördür. Bu kimseler ömürlerini boşa geçiriyor.”

Hasan Basrî (r.a) şöyle demiştir: “Lezzeti üç şeyde arayın: Namazda, zikirde ve Kur’an okumada. Buldunuz buldunuz, eğer bulamıyorsanız bilin ki bu kapı size kapanmıştır. Zîra her kalp Allah’ı tanıyamaz, O’nunla huzura eremez. Allah (c.c.) şöyle buyurur: *“Allah, tek olarak anıldığı zaman, âhirete inanmayanların içlerine sıkıntı basar. Ama Allah’tan başkası anıldığı zaman hemen yüzleri güler.”* (Zümer, 45).

Ârif biri şöyle der: “Sırların gıdası sükûnettir. Aklın gıdası sükûnette kaybolup gitmektir ki böylece kul Allah’la (c.c.) yalnız kalabilsin.

Yine denilmiştir ki, “Kim Allah (c.c.) için hakkıyla hamd eder, şükreder ve onu anarsa Allah (c.c.) dünyayı onun emrine âmâde kılar.”

Matraf bin Ebû Bekir (r.a) şöyle der: “Seven kişi sevdiğinden bahsetmekten usanmaz.”

Denir ki: “Gafletin kasvetli havasını teneffüs etmeyen zikrin tadına varamaz.”

Atâ (r.a) şöyle der: “Allah’ı (c.c.) zikreden kişinin başına kıyâmet kopmaz.”

İbrâhim Esved (r.a) şöyle anlatır: “İbrâhim Havas’la birlikte yolculuk yaparken etrafta dolaşan pek çok yılanın olduğu bir yere vardık. İbrâhim diz çöküp oturunca ben de oturdum. Ortalık kararıp hava soğuyunca yılanlar çıkmaya başladı. Hemen Şeyh’e seslendim. Bana, “Zikir yap!” dedi. Ben de zikir yaptım. Yılanlar çıktıkları yere döndü. Bir müddet sonra tekrar çıkmaya başladılar. Ben yine Şeyh’e bağırdım. Bana aynı şekilde cevap verdi. Sabaha kadar bu böyle sürdü. Sabah olunca, Şeyh ayağa kalktı ve yürüdü. Ben de onunla birlikte yürüdüm. Yürüme esnasında beline dolanmış halde duran büyük bir yılan yere düştü. “Yılanı fark etmedin mi?” diye sordüğümde, “Çok sonra fark ettim. Bu gece gibi tatlı bir gece geçirmedi.” diye cevap verdi.

Denir ki: “Kalple Allah’ı (c.c.) anmak müritlerin kılıcıdır. Bu kılıçla düşmanlarıyla çarpışır, başlarına gelecek belâları defederler. Kul başına gelecek belânın gölgesini hissettiği zaman, korkuyla Allah’a (c.c.) sığınırsa, anında tüm kötülükler ortadan kaybolur.”

Kalp zikre alıştıktan sonra şeytan ona yaklaştığında, insanın çılgık atması gibi çılgık atar. Bunu duyan şeytanlar toplaşır, şaşkınlık içinde “Ne oluyor burada?” diye kendi aralarında konuşur. Sonra ona yaklaşamayacaklarını anlarlar.

Yine denir ki: “Ölüm meleği zikir ehlinin ruhunu kabzedeceğinde onlara sorar.”

İncil’de şöyle geçer: “*Öfkelendiğin zaman beni an ki, ben de gazaplandığım zaman seni anayım. Benim yardımımıza râzı ol. Zira benim yardımım, kendine dokunacak hayırdan senin için daha iyidir.*”

Zünnûn-i Mısırî şöyle demiştir: “Hakîkî mânâda Allah’ı (c.c.) zikreden kimsenin işleri kolaylaşır, Allah (c.c.) onu kazâdan belâdan korur ve istediğini ona verir.”

ZİKİRDE İHLÂS

Bir işe genelde istenmeyen niyet ve düşünceler karışır. Ancak yapılan iş saf olursa, buna ihlâs denir. Tasavvufî mânâda ihlâs, başka hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde, yalnızca Allah'a (c.c.) yaklaşma kastıyla çaba sarf etmektir.

Bir amel işlemeye sevk eden etken ya ruhanîdir ki buna ihlâs denir, ya da şeytanîdir ki bu da riyâdır (gösteriştir). Ya da bu etken aynı anda hem ruhanî hem de nefsanî olabilir. Bu durumda ruhanî yönü ya da nefsanî yönü daha ağır basıyor olabilir.

Birinci durumda, yani amel işlemeye sevk eden şeyin sadece ruhanî olması durumundaki bu durum Allah'ı (c.c.) hakîkî mânâda seven, onun sevgisini dert edinen, kalbinde dünyaya karşı meyil bulunmayanlarda gözlenebilir, bu kimse'nin tüm işlerinde, tüm hareketlerinde ihlâs ve samimiyet göze çarpar. Uyuması, yemesi, içmesi ya ihtiyaç duyduğu içindir, ya da yeni bir sâlih amel işlemek üzere güç kazanmak içindir. Böylece bu kişinin yemesi içmesi bile ihlâsla yaptığı kazançlı bir işe dönüşür.

Harekete sevk eden etkenin nefsanî olması durumunda ki bu durum nefsin ve dünyayı seven, dünyalık işlerle dertlenen, kalbinde Allah sevgisine yer kalmamış kimselerde gözlenir, bu kimsenin tüm işlerinde samimiyetsizlik ve riyâ göze çarpar. İbâdetlerine riyâ yansır.

Bir işi işlemeye sevk eden etken hem ruhanî hem de nefsanî olduğu durumda ise Fahreddin Râzî (r.a) bu noktada, “Öyle anlaşılıyor ki bu durumda her ikisi de etkisini yitirerek yapılan iş kişinin ne yararına ne de zararına olur. Ancak bu etkende bir taraf diğerine ağır basıyorsa bu durumda her iki yön karşı karşıya geldikten sonra hangi tarafın fazlası kalıyorsa, bu fazlalık kendi neticesini verir. ‘Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.’ (Zilzâl, 7-8) âyetiyle kastedilen mânâ da budur.” demiştir.

İmam Fahreddin Râzî’nin (r.a) ifade ettiği gibi işin aslı şudur ki; yapılan ameller kaçınılmaz bir sütte kalbe etki eder. Ameli işlemeye sevk eden etkene karşı başka bir etken yoksa yapılan işin kalbe etkisi tam olur. Şayet etkene karşı başka bir etken göze çarpıyorsa, eşit olmaları durumunda her ikisi de sıfır etkiye sahip olur. Ancak biri diğerine ağır basıyorsa, hangi etken daha fazla ise onun etkisi o ölçüde fazla olur. Nasıl ki vücuda alınan gıdaların gramı dahi bir şekilde ulaşması gereken yere ulaşıyorsa, aynı şekilde yapılan zerre kadar hayır ya da şer boşa gitmez, mutlaka kalpte bir etki bırakır, neticede ya Allah’a (c.c.) yaklaştırır ya da O’ndan bir miktar uzaklaştırır. Daha da açmak gerekirse, bir kimse bir amel işlerken Allah’a (c.c.) bir karış yaklaştıracak niyetle beraber aynı zamanda Allah’tan (c.c.) bir karış uzaklaştıracak bir niyet taşırsa, yaptığı iş ne lehine ne de aleyhine olur, o amel

hiç işlenmemiş hükmüne düşer. Taşındığı niyetlerden biri Allah’a (c.c.) iki karış yaklaştırmaya özelliğine sahipken diğer niyeti Allah’tan (c.c.) bir karış uzaklaştırıyorsa bu durumda bir karış yakınlaşma gerçekleşir.

İki farklı niyetle işlenen amellerden hiçbir şekilde sevap kazanılamayacağını iddia edenler, Ebû Hüreyre’nin (r.a) rivâyet ettiği şu hadisle delil getirmektedir:

*“Ben her çeşit ortaklıktan müstağniyim. Kim bir amel yapar, buna benden başkasını da ortak kıtırsa, payımı bana ortak tuttuğu şerike bırakırım.”*²⁷

Buna, “Bu hadisle, amel işlemeye sevk eden her iki etkenin eşit olması durumu kastedilmektedir.” denilerek cevap verilmiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi bu durumda bu etkenlerin (niyetlerin) her biri diğerini geçersiz kılar.

Samimiyetsizlik ve gösteriş arzusu bazen insana ibâdet yapma, hayırlar işleme düşüncesi şeklinde yaklaşır. Bu düşünceler, ihlâslı olmayı başarıya kadar devam eder, daha sonra peşini bırakır. Netice itibarıyla yapılan işlerde ihlâslı kazanmaya çalışmak gerekir.

27 Zebidi; İthafü’s Sade el-Müttakin: 8/263.

ZİKİR ÂDÂBI

Zikirden önce, zikir yapılırken ve yapıldıktan sonra insanın içinde ya da davranışlarında riâyet etmesi gereken bazı edep kuralları vardır.

Zâkir zikre başlamadan önce tövbe etmeli, zihnini zikre alıştırmalı, etrafıyla alâkasını kesmeli, kendini zikirten alıkoyacak düşüncelerden uzaklaşmalı, neyi nasıl yapacağını bilmeli, niyeti hâlis olmalıdır. Seyr-i sülûktaki seviyesine uygun zikirler seçmeli, yaptığı zikirde devam etmelidir. Güzel kokulu temiz giysiler giymeli, helâl ürünler yiyerek içini de temiz tutmalıdır. Her ne kadar zikir, haram lokmaların etkisini kırsa da, insan haram ya da şüpheli yiyeceklerden uzak durduğunda zikir kalbi daha bir nurlandırır. Ancak vücut haramla beslenmişse, zikir bunun etkisini ortadan kaldırmakla meşgul olacağından, kalbi nurlandırmada daha zayıf kalacaktır. Nitekim pis bir giysi suyla yıkandığında, su bu giysiyi temizlemekle kalır, iyice beyazlatmaz. Bunun içindir ki pis bir giysinin ikinci ve üçüncü defa daha yıkanması müstehaptır. Ancak çok da kirli olmayan bir elbise yıkandığında su onu daha iyi temizler, daha fazla beyazlatır. Aynı şekilde zikir

kalbe indiğinde kalp karanlıksa aydınlatır, ancak kalp zaten aydınlıksa onu daha da bir nurlandırır.

Zikir yaparken hulûs-i kalb ile yapmalı, melekler ve cinlerin de bulunma ihtimali olan zikir meclisini güzel kokularla kokulandırmalı, tek başınaysa kıbleye dönüp bağdaş kurarak oturmalı, cemaat halinde iseler, uygun bir yere geçip oturmalı, ellerini dizlerine yakın tutmalı, tam bir teveccühle gözünü önüne eğerek bakmalıdır. Denilir ki, şeyhinin huzurundaysa şeyhini önünde oturuyormuş gibi düşünür. Zîra şeyhi onun yol arkadaşı, ona doğru yolu gösteren kişidir. Zikir esnasında kalbiyle şeyhinden himmet dilemelidir. Zîra şeyhi Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) vekili hükmünde olduğundan ondan himmet dilemesi, Peygamber Efendimiz'den (s.a.s) yardım dilemesi anlamını taşır. Tâzimle birlikte kuvvetlice zikir yapmalı, tâ göbeğinden "Lâ ilâhe illallah" lafzını çıkarmalı, "Lâ ilâhe" derken kalbinden mâsivallahı silip atmalı, "illallah" lafzını kozalağımsı bir et parçası olan kalbine ulaştırmalı ki oradan tüm vücuduna yayılsın. Her zikir yapışında yaptığı zikirlerin mânâsını düşünmelidir. Denir ki, zikir lafzı her tekrarlandığında başka bir mânâ düşünülmemelidir. Bu şu demektir; Her "Lâ ilâhe illallah" deyişinde zâkir, Allah'ın (c.c.) dışında kalbine gelen her faklı düşünceyi kalbinden silip atar. Zîra zikir esnasında mâsivallahla ilgilenen onu kendine ilâh edinmiş gibi olur. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurur:

"Hevâsını ilâh edineni görmedin mi?" (Furkân, 43).

"Allah'ın yanında başka ilâh tanımıyoruz." (İsrâ, 22).

"Ey Âdemoğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır.' demedim mi?" (Yâ-Sîn, 60).

Allah Resûlü'de (s.a.s) şöyle der: "Dinarlara, dirhemele tapanlar helâk olsun."²⁸

Her ne kadar paraya rükû ve secde ederek tapılmasa da, kalp onunla meşgul olur. Bu nedenle yapılan zikrin kabul olması için, mâsivallahın kalpten atılması gerekir. Kalbi maddî şeylerle meşgul olan kişi bin defa da "Lâ ilâhe illallah" dese bu kelimenin mânâsını kalbiyle hissedemez. Ancak kalbi maddî şeylerden boş olan kişi bir defa dahi bunu söylese, yaptığı bu zikirle târif edilemeyecek lezzetler alır.

Şeyh Abdurrahman el-Kanaî der ki, "Bir defasında 'Lâ ilâhe illallah' demiştim. Sonra hiçbir zaman aynı şekilde böyle diyemedim."

İsrâiloğullarının kaldığı çölde siyah bir köle vardı. Her 'Lâ ilâhe illallah' deyişinde baştan aşağı ağarırdı.

'Lâ ilâhe illallah' kelimesiyle hissedilen duygunun dille târif edilmesi mümkün değildir. Bu kelime kalpleri hakîkatlere açan bir anahtardır. Bu kelimeyle sûfîler gaybî âlemlere dalar.

Bazıları zikir yaparken iki ayrı zikir kelimesini ardı ardına tek kelimeymiş gibi söyler ki bu esnada zihni başka bir şeyle meşgul olmasın, şeytan bu durumdan nasiplenmesin. Zîra şeytan böyle zamanlarda, henüz bu vadileri yeni aşmakta olan sâlikin tecrübesizliğini bildiğinden daima fırsat kollar, gözetler durur.

28 İbn-i Mace; Sünen: 4135.

ZİKRİN FAYDALARI

Elbette tüm bu hususlara riâyet etmek, kalbin açılmasını ve yaratıcısına yaklaşmasını daha da hızlandırır.

Yine bazıları 'Lâ ilâhe illallah' derken bu kelimeyi uzatarak söylemenin daha iyi olduğunu, uzatarak söylendiğinde zâkirin mâsivallahı da düşünme zamanı bulduğunu ancak hemen sonrasında bunları reddettiğini, böylece daha bir ihlâsla zikir yapmış olacağını söylemiştir.

Diğer bazıları ise, 'Lâ ilâhe illallah' zikrini uzatmadan söylemenin daha iyi olduğunu, zîra belki zâkirin 'Lâ ilâhe' dedikten sonra ölümün ona yetişmesiyle bir daha 'illallah' demeye zamanı olmayabileceğini söyler.

Uzatmadan söylemenin daha iyi olmasını, 'Lâ ilâhe' derken hissedilen küfürden 'illallah' derken hissedilen îmâna daha hızlı ulaşmanın mümkün olması sebebine bağlayanlar da vardır.

Zâkir zikri tamamladıktan sonra, zikirle kazanacağı mevhibelerin kalbine ulaşmasını bekler. Buna tasavvufta 'kestirme, şekerleme' denir. Nasıl ki Sünnetullah gereği gökten rahmetin inmesinden önce müjdeci olarak rüzgârlar eserse, kalpte de ilâhî rahmetin inişinden önce zikir rüzgârları eser. İşte bu zikir rüzgârları zâkirin kalbine yıllarca çalışıp uğraşmayla elde edemeyeceklerini bir lahza getirip bırakıverir.

Uyulması gereken bu kurallar kendi irâdesiyle zikir yapan kimse içindir. Ancak birine tâbi olarak zikir yapan kişi ise kendisinden ne isteniyorsa onu yapmalıdır. Yine bu kurallar, diliyle zikir yapmak isteyen kişiler içindir. Kalbiyle zikir yapanlar bu kurallara ihtiyaç duymaz.

Zikrin faydaları hususunda pek çok âyet ve hadis bulunmaktadır. Bunların tamamına burada değinmek mümkün değil. Ancak ulemânın açıklamalarına dayanarak zikrin faydalarına kısaca değinebiliriz.

Zikir şeytanın yaklaşmasına engel olur. Onu güçsüz bırakır. Allah'ı (c.c.) hoşnut ederken şeytanı öfkelenendirir. Kalbi teskin eder. Sıkıntı ve üzüntüleri bertaraf eder. Zikreden kimse bir rahatlama hisseder. Zikir kalbi ve bedeni güçlendirir. İnsanın iç âlemini ve günlük yaşamını düzene koymasına yardımcı olur. Kalbi nurlandırır, yüzü aydınlatır. Rızkı kolaylaştırır. Zâkire heybet kazandırır. Zikir her işte ilham kaynağı olur. Sürekli ve lâyıkıyla yapılan zikir, muhabbetin artma sebeplerinden biridir. Zikir, zâkire devamlı sûrette bir murakabe imkânı sunar. Böylece kul, Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına O'na ibâdet etme makamı olan ihsan makamına erişir. Kul, zikirle Allah'a (c.c.) rücû ettiği sürece Allah da (c.c.) diğer işlerinde kuluna döner.

Zikir Allah'a (c.c.) yakınlaştırır, kalpte mârifet kapılarını aralar. Zâkirde kötülük işlemeye mâni olan Allah'tan (c.c.) çekinme ve ona saygı duyma hissini canlı tutar. Zikirden gafil olan kimse ise bu duyguları hissedemez. Zikir

Allah'ın da (c.c.) zâkiri anmasına vesile olur. Bu ise en büyük şereftir.

Bitkilerin verimli bir yağmurla canlanıp yeşermesi gibi, insan kalbi de zikirle hayat bulur. Bedenin yiyeceklerle beslenmesi gibi, ruh da zikirle beslenir.

Zikir, gafletle ve nefsin arzularının peşinden gitmekle oluşan kalbin pasını giderir. Zikir, zifiri karanlıkta hedefe varmayı sağlayan fener gibi, düşünce sistemine ışık tutar. Hatâ ve günahların silinmesini sağlar. Güzel işler, kötü amelleri affettirir.

Zikir kul ile Rabb'inin arasındaki yabancılığı ortadan kaldırır. Çekilen tesbih, tehlil ve tekbirler arşın etrafında sahibini anar. Huzurlu iken kendini Allah'a (c.c.) zikirle tanıtan kimseye, sıkıntıya düştüğünde Allah (c.c.) yardımıyla yakın olur.

Rivâyete göre, Allah'a (c.c.) itaat edip zikirde daim olan kimse dara düştüğünde ya da bir maruzâtını arz ettiğinde melekler, "Ey Rabb'imiz! Tanıdık bir kulundan tanıdık bir ses!" der. Allah'ı (c.c.) unutmuş bir gafil dua ettiğinde, bir istekte bulunduğu ise melekler, "Ey Rabb'imiz! Yabancı bir kuldun yabancı bir ses." der.

Allah'ın (c.c.) azâbından kurtaracak zikirden daha iyi bir amel yoktur. Zikir insanı kalben rahatladır, zikri duyan melekler zâkirin yanına iner, onu ilâhî rahmet kuşatır.

Zikirle meşgul olan dil gıybet, yalan gibi her türlü bâtil sözden uzak kalmış olur. Zâkirle beraber oturup kalın da bu zikrin bereketinden nasiplenerek huzur duyar,

kötülüklerden uzak durur. Zikir meclislerinde bulunanlar kıyâmet gününde pişmanlık duymaz.

Gözyaşlarıyla yapılan zikir, kıyâmet günü arşın gölgesinde gölgelenmeye vesiledir.

Allah'tan (c.c.) bir şey dilerken zikirle birlikte dileyen kişiye istediğinden daha fazlası verilir.

Zikir yapmak genelde her zaman mümkündür ve kolay bir iştir.

Zikir cennet bitkisidir. Cennetin toprağı temiz, suyu tatlıdır. Cennet (suyu tutacak şekilde) düz ve boşdur. Oraya atılacak tohum da "Subhanallah, velhamdülillah, lâ ilâhe illallah ve Allahu ekber" lafızlarıdır.

Zikir, ateşten azat olma fermanı, dünya ve âhirette hatırlanma sebebidir. Nitekim âyette Allah (c.c.), "*Beni anın ki ben de sizi anayım.*" buyurur. Allah'ın (c.c.) kulu unutmaması demek, kullarına kendilerini unutturması demektir. Bu ise helâk olma sebebidir.

Zikir, dünyada, kabirde, kıyâmet günü kabirlerden kalkarken ve toplanma zamanında zâkirin önünü aydınlatan bir nurdur.

Zikir sesi seslerin en güzeli, zikir vuslatın kapısı, nefse ve hevâya galibiyet fermanıdır. Zikir kalbe iyice yerleşip dil zikrin izinden gitmeye başlayınca, zâkirin derecesi günbegün artar. Gafil olan kimse ise zengin olsa da fakirdir, hükümdar olsa da hakirdir.

Zikir zâkirin dağılmış zihnini toplamasına yardımcı olur, işlerindeki azmini bilir, ondan üzüntü, keder ve günahlarını,

şeytanın ordusunu uzak tutar. Ona âhireti hatırlatır, dünya gözünün önünde dahi olsa onu kalbinden uzaklaştırır.

Zikir zâkire boş ve bâtil işleri terk ettirerek onun kalbini uyarır. Zikir geçmişe dair kayıpların telafisi, geleceğe ise bir hazırlıktır.

Zikir meyvesi mârifet olan bir ağaç gibidir, âriflerin de sermayesidir.

Allah (c.c.), dostluğuyla, muhabbetiyle, himâye ve tevfi-kiyle zâkirlerin yanındadır. Zikirle kazanılan ecir, Allah (c.c.) yolunda cihat etmekle, köle azat etmekle, altın ve paraları infak etmekle kazanılan sevaba denktir.

Zikir aynı zamanda güzel bir şükürdür. Her daim Allah'ı (c.c.) anan, O'nun emir ve yasaklarına riâyet ederek takvâya sarılan kişiyi, Allah (c.c.) kendine yakın tutar ve onu cennetine koyar.

“Allah katında en değerliniz, O'ndan en çok sakınmanızdır.” (Hucurât, 13).

Zâkir güle oynaya cennete girer, orada dilediği kadar dolaşır, cennet nimetlerinden istifade eder.

Zikir kalpteki katılığı giderir, kalbi yumuşatır. Gaflet bir hastalığa zikir onun ilacıdır.

Şair der ki:

“Hastalandığımızda senin zikrinle şifâ bulur, zikri terk edince ise eski hâlimize döneriz.”

Allah'ın (c.c.) dostluğunu kazanmanın yegâne yolu zikir- dir. Gaflet ise Allah'ın (c.c.) gazâbını kişinin üzerine çeker.

Zikir Allah'ın (c.c.) rahmetine, meleklerin duasına, nimet- lere nâil olmaya bir vesiledir. Zikirle kul, karanlıklardan nura çıkar, selâmete erer.

Zikir meclisleri cennet bahçeleridir. Oralarda dolaşmak, Allah'ı (c.c.) hoşnut eder. Allah (c.c.) zikredenlerle semâ- daki meleklerle övünür. Zikir en faziletli, en yüce ibâdet- lerden biridir. Sâlih amel işleyenler arasında en iyi dere- ceye sahip olan, Allah'ı (c.c.) en çok anandır.

Zikir malla yapılan ibâdetlerin dahi yerine geçer. Zikir bedene kuvvet verir, sâlih ameller işlemeyi kolaylaştırır, zor işleri kolay kılar, kapalı kapıları aralar.

Zikir güvenli bir limandır. Yarış meydanında bitişe ilk va- rıp ödülü alacak olan zâkirdir.

Zikir Allah'ın (c.c.) kulunu doğrulamasına sebeptir. Zira kul yaptığı zikirle, Allah'ın (c.c.) celâlinden, cemâlinden haber verir, ona hamd eder.

Cennet daireleri zikirle inşa edilir. Allah'tan (c.c.) gafil olan kimse bundan nasiplenemez.

Zikir kul ile cehennem arasında bir settir. Ne kadar çok zikre devam edilirse, bu set o kadar sağlam olur. Aksi halde set dayanıksız olur, ateş seti yerle bir eder.

Zikir nazar değmeyle kişiye gelecek kötülükleri ortadan kaldırır. Haram lokma yemekten ya da gereğinden fazla yemekten kaynaklanan fazlalıkları vücuttan atar.

Zâkir zikirle meşgul olduğu sürece melekler onun için istiğfarda bulunur.

Vadiler, dağlar kendi üzerlerinde birileri zikirle meşgul oluyorsa, bununla övünür. Zikir şükür ehlinin, îman sahiplerinin alâmet-i fârikasıdır. Nifak ehli ise nadiren zikir yapar.

Mal mülk, çoluk çocukla meşgul olup zikirden geri kalan kişi hüsrandır. Zâkir yaptığı zikirde, yemek içmekten çok daha fazla lezzet bulur.

Zâkirin yüzü ve kalbi dünyada mutlulukla parıldar, âhirette ise aydan daha parlak olur. Toprak, üzerinde isyan edenleri haber vereceği gibi zikir yapanları da haber verecektir.

Zikir ehli ölmüş olsa da diridir, gafil kimse ise yaşasa da ölü sayılır. Zikir, ölüm anında susuzluğu giderir, korkudan emin kılar.

Gafiller arasındaki zâkir, karanlık bir evdeki kandil gibidir. Gafiller ise üzerine hiç sabah doğmayan zifiri karanlık bir gece gibidir.

Zâkir zikir esnasında dalgınlıkla bile başka bir şeyle meşgul olursa, cezâyâ müstahak olur. Zîra hükümdarın huzurunda edebiyet oturmaya azarı işittir.

Zikir meclislerinde bir saatlik bulunma, zâkiri o süre zarfında işleyeceği günahlardan uzak tutar.

ESMÂÜ'L-HÜSNÂ İLE ZİKİR

Esmâü'l-hüsnânın her biri belli bir kalp hastalığının devâsı hükmündedir. Nasıl ki her hastalığın ilacı farklı farklıysa, Allah'ın (c.c.) her bir isminin kalbe etkisi de farklı farklıdır. Bu anlamda esmâü'l-hüsnâyı ele alacak olursak:

el-Hâdî: Halvette iken etkisi görülür. Kalbe teselli verir, kalp dağınıklığını giderir. Allah'tan (c.c.) bu isimle yardım isteyen biri açıkça yardım görmezse, yardım istemeye devam etmesinin istendiğini bilmelidir.

el-Bâis: Gaflet ehli bu isimle zikir yapar.

el-Afv: Avam için daha uygundur. Zîra bu isimle yapılan zikir onları ıslah eder. Sâlikler için uygun değildir. Zîra bu isim günahları akla getirir. Seyr-i sülûk ehli sevap ve günahı hatırlatan zikirler yapmamalıdır.

el-Mevlâ: Bu isim, efendi ve yardımcı anlamındadır. Âbitler bu isimle zikir yapar. Zîra ismin anlamı onlara özgüdür. Onlardan daha üstün olanlar bu zikirle zikir yaptıklarında, daha başka anlam ifade eder.

el-Muhsin: Avam için uygundur. Bu isimle zikir yapıldığında, tevekkül makamını kazandırır. Bu isim ünsiyet

meydana getirir, fütûhâtı hızlandırır. Bu isimle, yaratıcısının korkusuyla kalbi ürperen mürit tedavi edilir.

el-Allâm: Bu isim gafletten uyandırır, Rabb'in varlığını hatırlatır, murakabe hâliyle söylendiğinde edep ihtar eder, cemâl sıfatı ehline ünsiyet kazandırırken celâl sıfatı ehlinin korku ve çekimlerini yeniler.

el-Ğâfir: Henüz talebe seviyesindeki avama telkin edilir. Bunlar günahın cezâsından korkan kişilerdir. Daha üst seviyedeki müritlere günahın affından söz etmek ise yalnızlık hissi verir. Allah'a (c.c.) itaatte bulduklarından, hasenatın zikri de bu kimselerin nefsinde Allah'a (c.c.) karşı bir başa kakma hissi uyandırır.

el-Metîn: Sert anlamındadır. Halvet erbâbına bu isim zararlıdır. Bu isimle yapılan zikir, onları huşû ve tevâzua götüreceğinden, dini hafife alan kimselere yararlıdır.

el-Ganî: Hakîkî tevekkül, sebeplerden uzaklaşmayı arzulayıp bunda başarılı olamayanlar için faydalıdır.

el-Hâsib: Kifâyet eden anlamındadır. Bu isimle zikir yapan kişi şayet henüz sebepler dairesinden çıkamamışsa bu isim sayesinde bundan kurtulur.

el-Mukît: Bu isim de aynı şekilde sebeplerden uzaklaşmayı ve hakîkî tevekkülü kazandırır.

Zü'l-Celâl: Gaflet ehline halvetteyken faydalıdır.

el-Hâlik: Sâlih amel işlemeye meyilli olan, ilimle ibâdet edenlerin makamı için uygun bir zikirdir. Henüz buna hazırlık aşamasındaki kişiler için uygun değildir. Zîra onları irfandan uzaklaştırır, ilmî bir çıkmaza sürükler.

el-Musavvir: Âbitler için uygundur.

el-Âlîm: Âbitlerin zikridir. Seyr-i sülûka yeni başlayanlar için de uygundur. Murakabeyi hatırlatır. Bu isimle zikir yaparak korku ve ümit hisleri canlı tutulur..

er-Ragîb: Gaflet ehli bu isimle zikir yaparsa gafletten kurtulur. İbâdet ehli ve tasarrufat ehli bu isimle zikir yaparsa riyâdan uzak kalır. Ârifler bu isimle zikir yapmaya ihtiyaç duymaz. Bazı şeyhler talebelerine dilleriyle ve kalpleriyle daima "Allah benimle beraber, Allah bana bakıyor, Allah beni görüyor" demelerini isteyerek, onları gafletten kurtarmayı, bu isimle onları uyanık tutmayı, daima edeple huzurda bulduklarını hatırlatmayı hedefler. Bu hâl, kalpleriyle daima ibâdet edenlerin hâlidir. Bu kimseler her nefes alışverişlerinde daima Allah'ın (c.c.) varlığını hissederler. Bu, ehl-i hicab için oldukça zor bir makamdır. Zîra bu hâlde olanlar insana özgü nimetlerden tat alamaz hâle gelir.

el-Vefî: Orta hallilerin zikridir. Halvet anında bu isimle yapılan zikir, kabule hazır olma hâlini kazandırır.

eş-Şâkir: Sâlih kulun yaptığı amelleri öven anlamındadır. Muhabbet makamındaki sûfilerin zikridir. Halvet hâlinde daha etkilidir.

el-Mücîd: Yeni başlayanlar halvet hâlinde bu isimle zikir yapmaz. Orta seviyede olanların, hakkın tecellîsi ânında bu isimle zikir yapmaları iyi olur.

el-Vedûd: Halvet erbâbı bu isimle Allah'ı (c.c.) andıklarında muhabbet ve ünsiyet duyarlar.

el-Mennân: Nefsanî zevkleri terk eden kişiler halvet hâlinde bu isimle Allah'ı (c.c.) andıklarında oldukça istifade ederler. Ancak henüz nefsinin isteklerine kulak verenler için bu isimle zikir yapmak uygun değildir.

el-Hannân: Halvet hâlinde bu isimle yapılan zikir zâkire ünsiyet kazandırır, onu muhabbete erdirir.

el-Birr: Ünsiyet kazandırır, cüz'i bir fütûhâta sebep olur.

ez-Zâhir: Zâkire ikinci sefer hâlinde yararlıdır.

el-Fâlik: Halvet hâlinde oldukça faydalıdır. "Kayyûm" ismiyle beraber kullanıldığında, hızlı bir şekilde fütûhâta sebep olur. Ancak "Lâ ilâhe illallah" zikriyle beraber söylenmesi fütûhâtı geciktirir.

el-Latîf: Katı tabiatlı olanların tabiatını yumuşatır, müşâhede ehlinde zayıf olanların müşâhedesini kuvvetlendirir.

en-Nûr: Bu ismin etkisi yavaş yavaş hissedileceğinden halvet ehline fütûhâtı hızlandırır. Tam bir fütûhâtı sağlaması oldukça nadirdir.

el-Vâris: Ârifler için uygun olup, onları vâkıa makamı diye isimlendirilen mutlak fenâya doğru çeker.

el-Mu'tî: Halvet hâlinde fütûhâta en hızlı götüren isimlerden biri olmakla beraber sebep olduğu fütûhat zayıftır.

el-Fâtik: Bu isimle yeni başlayanlar değil, ârifler zikir yapılmalıdır.

eş-Şekûr: Ehl-i vusulden havasa özgü bir zikirdir.

Zü't-Tûl, el-Fettâh, el-Evvel: Bu isimlerle yapılan zikir fütûhâtı hızlandırır.

el-Cebbâr: Halvetteyken hâle giren ve bast hâline girmesinden korkulan kimseye telkin edilir. Bast hâline giren kimse bu isimle zikir yaptığında kabz hâli ile sülûku dengelenir.

el-Mütekebbir: Halvette ve halvet dışında bast hâli ağır basan kimse bu isimle zikir yaparak tekrar korku duyar.

el-Kâdir: Harikulade olayları uzak gören kişiler için faydalıdır. Bu isimle zikir yaptıklarında sıra dışı olaylara kalpleri bir şekilde iknâ olur.

el-Kâdi: Bu isimle zikir yapanlar Allah'ın (c.c.) hükmüne daha kolay râzı olur.

el-Kavî: Zikir yaparken zihnini toplayamayanlar için faydalıdır.

el-Hafız: Hâli korur. Aldanmaktan korkanlar bu isimle zikir yapar.

el-Mükrim: Nefsini hakir görüp de istiğfardan uzaklaşmışsa mürit, şeyh bu isimle zikretmesini ister.

el-Müdebbir: Sâlik için bu isimle zikir yapması uygun değildir. Ancak şeyh, sâlike tevhid hâlinin galip gelmesinden korkuyorsa bu isimle zikir yapmasını önerir.

el-Kebîr: Yakınlık tecellîsi sûfiye galebe eder de şeyhi bu durumdan endişe duyarsa bu isimle zikir yapmasını ister.

el-Müteâl: el-Kebîr ismi gibi yakınlık hâlinin galebe etmesi durumunda bu isimle zikir yapılır.

el-Muktedir: Şeyh kerâmet göstermesini istediği müridine bu isimle zikir yapmasını söyler.

el-Fa'âl: Etki ve kerâmet isteyen kimse için faydalıdır.

er-Râtik: İstîdâdı bırakmak isteyip de tecellîden mahrum kalacak müride şeyhi bu isimle zikir yapmasını söyler.

el-Muîd: Keşifle kendini kaybetmesinden korktuğu müridine, şeyhi bu isimle zikir yapmasını telkin eder.

el-Bâtın: Kendisine zâhirî tecelliyat galebe eden ve seyr-i sülûku bıkmısından korkulan kişiye bu isimle zikir yapması söylenir.

el-Kuddûs: Halvet hâlinde tecsim ve teşbih ehlinin hâli kendisine ârız olan ve bu itikatlara kayma tehlikesi gösteren müride, şeyhi bu isimle zikir yapmasını söyler. Bu kimseler dışında başkalarından bu zikri yapmalarını istemez. Özellikle Eş'arî akidesine sahip olan kimselerden bu zikir istenmez. Zîra bu isim onlardan fütûhâtı uzaklaştırır.

el-Mümtahin: Şeyhler bu ismi, müritlerinin hangi tarikle Allah'a (c.c.) varmaya çalıştıklarını anlamak ve kabiliyetlerini ölçmek için kullanır.

ZİKİR SEÇİMİ

Bazı zikir ehli zikre “Lâ ilâhe illallah muhammedün resûlallah” lafzıyla başlar ve bu lafızla bitirir. Bazıları ise “Lâ ilâhe illallah” ile başlar ve “Allah” lafzıyla bitirirken diğer bazıları sadece “Allah” lafzıyla zikir yapar.

İlk şekilde zikir yapanlar bunu, vahdâniyete şehâdetle birlikte, risâlete de şehâdette bulunmadıktan sonra îmânın sahih olmayacağını ifade ederek delillendirir. Bu kişiler, “Şayet her iki şehâdetin birlikte zikredilmesi ancak ilk îmân ederken gerekir, daha sonra bu iki zikir ayrılabilir.” iddiasına ise şöyle cevap verirler: İlk başta bu iki şehâdeti ayrı söylemek câiz değilse pekâlâ sonra da câiz olmaz. Nitekim İslâm'ın şiarı olan ezan okurken, devamlı bir sûrette bu iki lafzı beraber söylemek gerekir. Bu iki lafzın zikredilmesiyle okunmaya başlanılan ezanda daha sonra değişiklik yapmak câiz olmadığı gibi, ancak ikisi, birlikte söylemek sûretiyle îmânın gerçekleştiği bu iki lafzın da daha sonra birbirinden ayrılması uygun değildir. Allah (c.c.) şöyle buyurur:

“Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir.” (Bakara, 26).

“Allah’ın ziyaret edilip hal ve hatırının sorulmasını istediği kimseleri ziyaretten vazgeçerler...” (Bakara, 27).

Bazı müfessirler bu son âyeti farklı bir şekilde yorumlayarak, “Allah (c.c.) kendisiyle birlikte Peygamber’inin de zikredilmesini istemiştir. Kim bu iki zikri birbirinden ayırır, Allah’ın (c.c.) birlikte anmasını emrettiği şeyi ayırmış olur ve neticede hüsrana uğrar.” demiştir. Yine başka bir âyette Allah (c.c.) şöyle buyurur:

“*Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?*” (İnşirâh, 4).

Yine bazı müfessirler bu âyetle, “Benim zikrim ancak senin de birlikte zikredilmenle olur.” anlamı kastedilmektedir demiştir.

“Fenâ makamında yalnızca Allah’ı anarak zikir yapılır. Zâkir bu şekilde, ‘Allah’tan (c.c.) başkasını gözüm görmüyor. O’nunla birlikte başkasını anmıyorum.’ demek istemektedir.” iddiasına karşı iki zikrin birlikte yapılması gerektiğini savunanlar bu iddiaya, “Hz. Ebû Bekir (r.a) bütün malını infak etmek üzere Peygamber Efendimiz’e (s.a.s) getirdiğinde, Efendimiz ona, “Ailen için ne bıraktın?” diye sormuş Hz. Ebû Bekir de (r.a), “Allah ve Resûl’ünü” cevabını vermiş, sadece “Allah’ı” dememiştir diyerek cevap verir.

İkinci şekilde zikir yapanlar ise şu âyet ve hadisle meseleye delil getirir:

“*Bil ki, Allah’tan başka ilâh yoktur.*” (Muhammed, 19).

“*Benim ve benden önceki peygamberlerin ağzından çıkan en hayırlı söz ‘Lâ ilâhe illallah’tır.’*”

“Lâ ilâhe illallah” kelâmında Allah’tan (c.c.) başkasının ilâh olmadığını, tek ilâhın Allah (c.c.) olduğunu ispat mânâsı vardır.

Her ibâdet, “Lâ ilâhe illallah” kelimesinin mânâsını ihtiva eder. Nitekim abdestte mânevî anlamda kirlili olmayı reddetme ve temiz olmayı isteme, zekâtta mal sevgisini inkâr etme, Allah (c.c.) sevgisini ispat etme, dünya malına bel bağlanılmadığını, aksine her daim Allah’a (c.c.) ihtiyaç duyulduğunu gösterme vardır. -

Ayrıca kalp genelde Allah (c.c.) dışında başka varlıkların sevgisiyle doludur. Bu durumda ağyârı reddetmek için bu anlamı ifade eden bir zikre ihtiyaç vardır. Kalp ağyardan arınıncaya oraya tevhid kürsüsü yerleştirilir ve üzerine mârifet sultanı kurulur. Haddizâtında öylesine bir makama ancak lâıyk olan, genel mânâda faydalı olacak olan ve düşmanlara karşı girişeceği mücadelede başarılı olması için bir ağırlığı olan ve kuvvetli olan kimse geçirilir. Bundan dolayıdır ki Peygamber Efendimiz (s.a.s), “*Benim ve benden önceki peygamberlerin ağzından çıkan en hayırlı söz ‘Lâ ilâhe illallah’tır.’*” buyurmuştur.

Netice olarak, zikir denilince ilk akla gelmesi gereken “Allah” lafzı olduğu görüşü zayıf bir görüştür. Bu durumda kelime-i tevhîd ile zikir yapmaya özen göstermelidir. Zira en güçlü zikir odur.

Üçüncü zikir, tenzih mânâsını içeren, “Subhanallah ve bihamdihi” kelimesidir. Kelime-i tevhîd ile yapılan zikir meyvelerini vermeye başladığında mürit bu kelime ile zikir yapmayı sürdürür.

Dördüncü zikir lafza-i celâle ile yapılan zikirdir. Buna müfred zikir denir. Zîra "Allah Allah" diye lafza-i celâle ile zikir yapan kişi kendisinden geçerek sadece Allah'ın (c.c.) varlığını hisseder. Allah (c.c.) şöyle buyurur: "*Allah' de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oynadursunlar!*" (En'âm, 91).

Rivâyete göre Şiblî'ye bir adam neden "Allah" deyip, "Lâ ilâhe illallah" demediğini sorar. Şiblî, "Hz. Ebû Bekir (r.a) bütün malını Allah (c.c.) yolunda infak etti, kendisine bir şey bırakmadı. Bir tek elbiseyle Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) yanına çıkageldi. Efendimiz (s.a.s) ona, "Ailen için ne bıraktın?" diye sorunca "Allah'ı" cevabını verdi. İşte bundan dolayı ben "Allah diyorum." der. Adam, "Bundan daha önemli bir neden arıyorum." der. Şiblî, "Nereye baksam Allah'ın (c.c.) nurunu görüyorken, onun huzurunda inkâr kelimesini telaffuz etmekten utanıyorum." der. Adam, "Bundan daha önemli bir neden arıyorum." der. Şiblî, "Kelimenin inkâr kısmında ölüp ikrar kısmına yetişememekten korkuyorum." der. Adam yine, "Bundan daha önemli bir neden arıyorum." der. Bunun üzerine Şiblî, "Allah (c.c.), Peygamber'ine (s.a.s): *Allah' de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oynadursunlar!*" (En'âm, 91) demiştir." der. Bunu duyan genç sıçrayarak, çılgılık atar. Şiblî ikinci defa, üçüncü defa "Allah" der. Genç her defasında çılgılık atar ve daha sonra ruhunu teslim eder. Olay üzerine gencin yakınları gelir, Şiblî'yi tartaklamaya başlar ve gencin diyetini almak üzere onu halifenin huzuruna çıkarırlar. Durumu halifeye arz ettiklerinde halife Şiblî'ye, "Seni dinleyelim." der. Şiblî cevap olarak, "Bir can boynunu büktü, kulak verdi, yükseldi, çılgılık attı, davet edildi, duydu, anladı ve icâbet etti.

Benim bunda suçum ne ki?" der. Bunun üzerine halife, "Bırakın onu gitsin." diye emir verir.

Sadece "Allah" diyerek zikretmenin hikmetleri şunlardır: Zikirden maksat Allah'ı (c.c.) anmaktır. O halde doğrudan O'nun adını anarak zikir yapmak daha uygundur. Kelime-i tevhîd ile zikir yapan kişi Allah'tan (c.c.) başka ilâh edinilen şeyleri inkâr ettikten sonra, Allah'ın (c.c.) varlığını ispat edemeden ölebilir. "Allah" lafzını telaffuz etmek kolaydır. Lafza-i celâlenin mânâsı kalben daha iyi idrak edilir. Kusuru bulunmayan bir varlığın hakkında kusuru olmadığını ifade etmeye çalışmak haddizâtında bir kusurdur. Evet, hakikat kelime-i tevhîd ile zikir yapmak, başkalarının ilâhlığını inkâr mânâsı taşıdığından Allah'ı (c.c.) yüceltmeyi ifade etse de, bu inkâr kalbi Allah'ın (c.c.) dışında başka düşüncelerle meşgul etmektedir. Bu durum tevhid nurlarına dalmış biri için kabul edilemez. "Lâ ilâhe illallah" diyen biri ister istemez Hakk'ın dışındaki varlıkları da düşünmek durumundayken, "Allah" diyen biri sadece Hak ile meşguldür. Ayrıca bir şeyi inkâr etmek için, önce o şeyin üzerinde düşünmek gerekir. İnkâr edilecek bu şeylerin düşünülmesiye bir eksiklik göstergesidir. Diğer yandan, Allah'ın (c.c.) ortağı olabileceği, kemâl sahiplerinin aklının ucundan bile geçmez. Bu durumda onlardan Allah'a (c.c.) ortak koşulan varlıkları inkâr etmelerini istemek abes bir durumdur. Bu kimseler sadece Allah'ı (c.c.) düşünür sadece O'nu anar. Bu durumda onlar için "Allah" demeleri yeterlidir. Yine Allah (c.c.), "*Allah de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oynadursunlar!*" (En'âm, 91) buyurur. Bu âyetle Allah (c.c.), Peygamber'ine (s.a.s) kendisini zikretmesini emretmiş ve onların oyunlarına, bâtıl işlerine karışmaktan menetmiştir. Allah'a (c.c.)

ortak koşulan sahte ilâhlardan söz etmek de, bir anlamda bâtil, boş şeylerden söz etmektir. Bu durumda sadece “Allah” demekle yetinmek daha uygundur.

Kelime-i tevhîd ile zikir yapmanın daha faziletli olduğunu savunanlar ise şöyle demektedir: “Lâ ilâhe illallah” lafzının içerdiği reddetme mânâsı arınma, ispat mânâsı ise nurlanma içindir. Bu reddetme mânâsı, kalbi ağyardan temizleme, ispat mânâsı ise kalbi güzelleştirme içindir de diyebiliriz. Bir levhadaki nakışlar silinmeden üzerine bir şeyler yazılamayacağı gibi bir kalpte birden fazla şey bulunamaz. Kalbini basit şeylerle dolduran biri bin defa da “Allah” dese bunun mânâsını idrak edemez. Ancak kalbini ağyardan temizleyen kişi bir defa bile “Allah” dese, dilin târif etmekten âciz kalacağı lezzetleri tadar.

Beşinci zikir “Hû” lafzıyla yapılan zikirdir. “Hû” lafzı zâhir ehline göre işaret ismi olup, gramer açısından genelde mübteda olarak kullanılır ve kendisinden sonra haber gelir. Tasavvuf ehline göreyse bu lafız hakîkati idrak etmenin nihaî noktasıdır. Tasavvuf ehli Allah’a (c.c.) yakınlaşmaya daldıklarından ve zikir içlerine tam mânâsıyla sirâyet ettiğinden bu kelimeyle yetinir, başka bir açıklamaya ihtiyaç duymaz. Onlara göre Allah’ın (c.c.) dışında her şey boş ve anlamsızdır. Bu nedenle onlara işaret etme, onlardan söz etme durumu söz konusu değildir.

Rivâyete göre, vecd hâlindeki birine “Adın ne?” diye sorduklarında, “Hüve” der. Yine, “Nerelisin, nereden geldin?” diye sorarlar. O her defasında “Hüve” diye yanıtlar. “Hüve ile ne demek istiyorsun?” diye sorarlar. Yine “Hüve” demekle yetinir. “Herhalde “Hüve ile Allah’ı (c.c.)

kastediyorsun.” dediklerinde var gücüyle bağırır ve oracıkta ruhunu teslim eder.

Bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: “Her zikir için ayrı ayrı deliller getirdiniz. Sanki her zikir çeşidi bir diğerinden daha üstünmüş gibi. Bu durumda zikir lafızlarını tercih ederken insan şaşırmasın mı hangisini seçeyim diye? Böyle bir soruya cevaben şöyle deriz: Her zikir çeşidinin belli yeri ve zamanı vardır. O vakitte ve o anda o zikir daha iyidir. Kur’ân-ı Kerîm okumak mutlak anlamda diğer zikir çeşitlerinden daha faziletli olduğu gibi, rükû hâli gibi bazı hallerde zikir yapmak Kur’an okumaktan daha faziletlidir.

SEYR-İ SÜLÛKTA ZİKİRLE İLERLEME

Zikirde daim olan kimsenin üzerine nurlar yağar, gaybın sırları onun için aralanır. Hakk'a varmak isteyen kişi kendisine hakîkî mânâda bir şeyh edinmelidir. Bu şeyh seyr-i sülûkunu tamamlamış, hevâsının peşinden gitmeyi bırakmış, kendini Mevlâ'sının hizmetine adanmış biri olmalıdır. Nitekim şöyle diyen ne güzel söyler: "Hevâsını yol arkadaşı edinmiş bir yolcunun kendisini temâşâsından Hak münezzehtir."

İşte sâlik böyle birini bulduğunda onun dediklerini yapmalı, sakındırdığı şeylerden uzak durmalı, üstün hasletlerle kişiliğini süslemeli, kötü ahlâktan, kötü işlerden, nefsin arzularının peşinde koşmaktan doğan rezilliklerden uzak durmalı, her daim kendini kötülüklerden korumalı, Allah'tan (c.c.) daha fazlasını ummalı, ibâdet yapmaya kendini alıştırmalı, her işte ihlâsı elden bırakmamalıdır.

Bilinmelidir ki seyr-i sülûkun farklı farklı yolları vardır. Her yol kendi içinde doğrudur. Biz burada tâ başından sonuna kadar Hz. Ebû Bekr'in (r.a) yolundan söz edeceğiz. Bu yolu bazı hakîkat ehlerinden telakki etmiştik.

Bu yolun başında sâlik başka zikirler yapmadan, Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) salavat ile başlar. Zîra Efendimiz (s.a.s) Allah (c.c.) ile bizim aramızda bir vâsita, bize O'nu târif eden, O'nun yolunu gösteren biridir. Ulaşılabilecek kimseye varmadan önce vâsita ile ilgilenmek daha öncelikli bir iş-tir. Diğer yandan ihlâsın yeri kalptir. Bazen kalp yüzünü ağyâra çevirmiş olabilir. Nefs de ağyâra meyleder, kötülük-leri emreder, arzularının peşinde koşar, boş işlere meyleder. Tüm bunlar kalp ile ihlâs arasında perde görevi gören, Al-lah'a (c.c.) gerçek mânâda yönelmeye mâni olan birtakım engellerdir. Nefs, şeytanın vesveselerini dinlemeye açıktır. Böyle olmasaydı şeytan kalbe çıkan yolu bulamazdı. Nef-sin şeytana kulak vermesi, gaflet içerisinde olduğunu, Al-lah'a (c.c.) giden yolu kaybettiğini gösterir. Gaflet sâlikin ortadan kaldırması gereken karanlık bir perdedir. Karan-lıklar ancak nurla ortadan kalkar. Bunun için sâlik, işe salavat getirmekle başlamalıdır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s), "*Bana salavat getirmek bir nurdur ve kirliliği ortadan kaldıran temizleyicidir.*" ve "*Mü-minlerin kalp temizliği ve paslarından arınması, bana sala-vat getirmeleriyle olur.*" dediği rivâyet olunur. Bu nedenle sâlikin, ihlâs mahalli olan kalbini temizlemesi için önce-likle salavat ile başlaması istenir. Zîra hastalıklı bir kalpte ihlâsın yer edinmesi mümkün değildir.

Peygamber Efendimiz'i (s.a.s) çokça anmak, ona bol bol salavat getirmek, kalbe O'nun sevgisini yerleştirir. Onun sevgisi kalpte yer edince, onun şahsına, onun hususiyet-lerine ve ahlâkına daha bir önem verilir. Biliyoruz ki, ona gereken değeri vermeden, onu canımızdan daha çok sevmeden, onun gibi yaşamak, onun ahlâkıyla ahlâklan-mak mümkün değildir. Onu sevmenin yolu da ona bolca

salavat getirmekten geçer. Zîra ancak çok sevilen bir şey çokça anılır, andıkça da sevgisi artar. İşte bu nedenle sâ-lik, işe önce salavat ile başlar.

Salavatta hem Allah'ı (c.c.), hem Peygamber'ini (s.a.s) an-mak vardır. Bir hadîs-i kudsîde Allah (c.c.) Peygamberi-miz'e (s.a.s) hitaben şöyle buyurur: "*Ey Muhammed! Seni anmayı beni anmanın bir parçası kıldım. Kim seni anarsa beni anmış, kim seni severse beni sevmiş olur.*" Peygam-ber Efendimiz de (s.a.s) şöyle buyurur: "*Kim beni anarsa Allah'ı anmış, kim beni severse Allah'ı sevmiş olur.*" Had-dizâtında salavat getirirken "Allahümme" demek de Al-lah'ı (c.c.) anmaktır.

Zikir, dua içeren ve dua içermeyen olmak üzere iki kı-sımdır. Dua içeren zikir, yeni başlayan biri için dua içe-rmeyen zikirden daha etkilidir. Zîra dua eden kişi kendini Allah'a (c.c.) daha bir yakın hisseder ve kalbini Allah kor-kusu kaplar. Zâkirin "Allahümme salli" sözü hem zikir hem de duadır. Zâkir bu lafızla Allah'ın (c.c.) rahmetini istemektedir ki bu bir duadır. Dua yani isteme eylemi de ancak huzurunda durduğumuz birine karşı yapılır. Bu ne-denle dua esnasında dua eden kişi Allah'a (c.c.) daha bir yakınlık duyar, içini bir ürperti kaplar.

Peygamberlere salavat getirmenin meşru olmasının hik-meti şu olsa gerek: İnsan ruhu zayıf olduğundan, ilâhî nurları kabul edebilecek kadar yerinde sağlam bir şekilde duramaz. Ancak salavatla birlikte ruhuyla peygamberlerin ruhu arasındaki irtibat kuvvetlendiğinde, gayb âleminde peygamberlerin ruhlarına doğru süzülen nurlar, salavat ge-tiren kişilerin ruhlarında yansıma yapar.

GÜNAHKÂR MÜRİD VE ZİKİR

Seyr-i sülûk halindeki bir mürit daha önce çok günah işlemişse, neticesini görene kadar bolca istiğfarda bulunur. Tasavvuf ehline göre her zikrin bir meyvesi, bir neticesi vardır.

Zikirler neticeleri itibariyle iki türlüdür: Bazı zikirler kalpte meyvelerini uyku halindeyken verirken, bazıları uyanıkken verir. Seyr-i sülûk ehli, bir zikirden başka bir zikre yükselmelerini sağlayacak zikrin neticelerini elde etme bakımından üç kısımdır: Kimi uyanıkken, kimi uykudayken, kimi de hem uyanıkken hem de uyku hâlindeyken zikirden elde ettiği neticeler itibariyle terakki eder ki, en güzel terakki şekli de budur. Çeşitli zikirlerden elde edilen neticeler farklılık gösterse de özü itibariyle birdir. Kişi Allah'a (c.c.) yakınlık derecesine göre zikrin neticelerini görür. Kimi bir çeşit netice alırken, diğeri başka bir netice alır. Ancak bu neticeler özü itibariyle birdir. Mürit bir zikirden başka bir zikre, o zikrin kendine özgü neticesini görmeden geçmez. Mürit huşû duymaya, tevâzua bürünüp nefsi kırılmaya başladığında, kalbin cilâsı hükmünde olan "Allahümme salli alennebiyyil mahbub" şeklinde salavat zikrine başlaması istenir. Mürit daha önce günahlar

işlemişse, günah işlemeye hâlâ meyilliyse böyle yapar. Ancak daha önce günahlardan korunmuş ve nefsinin arzularına kulak tıkamışsa “Allahümme salli alerrasûl” şeklindeki salavatla zikir yapması yeterli olur.

Sonra mürit şayet avamdan ise salât-i tâmme ile salavat getirmesi istenir. Bu salavat ile bir süre devam eder sonra diğer zikirlerle terakki eder. Ancak mürit ilim ehline salât-i tâmme getirmesi istenmez. Zîra ilim ehli olan biri zaten Peygamber Efendimiz’e (s.a.s) çokça salavat getirmektedir, dili buna alışıktır. Ancak tam olarak hakîkate vâkıf olamayacağından farz namazların ardından on birer defa salât-i tâmme ile salavat getirmesi istenir. Ehl-i ilimden olan mürit normal salavata gece gündüz devam eder, salavat getirirken “Efendimiz’e” demeyi unutmaz. Zîra bu ifade sadece bu salavata devam edenlere zâhir olan bir sır vardır. İşte bu sır açığa çıktığında bir üst zikre terakki ederek “Allahümme salli âlâ habibike” diye salavat getirmeye başlar. Bu salavatta Peygamber Efendimiz’in (s.a.s) özel bir sûrette Allah’ın (c.c.) sevgisine mazhar olduğunun ifadesi vardır.

Elbette mürit, daha üst derecelere yükselebilmek için, zikir yaparken bilinçli bir şekilde yapmalı, daima niyet üzere olmalıdır.

Bu arada zikir yaparken nasıl oturmak gerektiğinden de söz edelim. Zâkir zikir esnasında, Rabb’inin huzurunda kemâl-i edeb ile oturur; boynunu büker, dizlerinin ucuna bakar, gözlerini etrafta gezdirmez, duruşuyla ihtiyaç hâlinde olduğunu belli eder, son derece tevâzu gösterir. Bu şekilde oturan mürit zihnini toplar, yapmakta olduğu zikre odaklanır, böylece nurlara, sırlara mazhar olur.

Daha sonra mürit, şeytandan Allah’a (c.c.) sığınır, besmele çeker. “Allah (c.c.) için Efendimiz Muhammed’e (s.a.s) sayı belirterek şu kadar salavat getireceğim.” der. Salavata başlar. Başta belirttiği sayıya ulaşıncaya, ya da elinde tesbih bulunduruyorsa, tesbihte başladığı yere varmışsa niyetini tazeler. Böylece salavattaki sırlara mazhar olması umulur.

Ayrıca mürit fecir vaktinde “Allah, adâleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilâh yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Âl-i İmrân, 18) mealindeki âyeti okur ve ardından, “Allah’ın (c.c.), meleklerin ve ilim ehlinin şahitlik ettiği bu hakîkate ben de şahitlik ediyorum ve bu şahitliğimi ölünceye, kabre girinceye, kabirden çıkartılıp Rabb’imin huzuruna getirilinceye kadar O’na emânet ediyorum. Zîra O’nun katına bırakılan emânetler zâyi olmaz.” der ve bunu her gün üç, beş ya da yedi defa tekrarlar. Bu sözü tekrarlayanın olumlu etkisi, ihlâslı olmak ve bu işte devam etmekle ortaya çıkar.

Zamanla müridin kalbi salavatın nuruyla aydınlanır, zihnine gelen kirlî düşüncelerden arındığında salavatın meyvelerini devşirmeye başlar, ihlâsı tadar. Gaybî mevhibeler kendisine ulaşmaya başlar, bazı sırların perdeleri kendisi için aralanır. Dilinden hikmetli sözler dökülür, karşısındaki kişi şaşkınlık içinde bakabilir. İşte o vakit mürit, tüm bu olanlardan, rüyalarında gördüklerinden, içinde bulunduğu hâllerden şeyhini haberdar etmelidir.

Bu işe yeni başlayan müritler, biri sabah namazından sonra, diğeri de akşam namazından sonra olmak üzere iki vird

edinmelidir. Seyr-i sülûkta uzun mesafeler kat etmiş olanlar ise zaten her daim zikirle meşgul olur.

Mürit henüz neticesini görmeden salavattan başka bir zikre geçmemelidir. Yapılan zikirlerle birlikte “Lâ ilâhe illallah muhammedün rasûlallah” şeklinde bolca kelime-i tevhîd çekilmelidir. Bu kuvvetli bir zikir olup, bunu ancak gerçekten güçlü olanlar kaldırabilir. Zâkir güçlü bir mizaca sahipse, daha fazla kelime-i tevhîd çekmesi istenir. Ancak zayıf bir kişiliği varsa bu zikirden belli bir vird verilerek yavaş yavaş alışması ve bunu kaldıracak güce erişmesi beklenir. Vakti gelmeden bu zikirle fazlaca meşgul olacak olsa, zarar görür, vusul mümkün olmaz.

İşte mürit, gözünde tüm âlem eşit olana kadar ve kalp gözüyle sadece Allah'ın (c.c.) varlığına şahitlik edene kadar bu zikre devam eder. Böyle olunca mürit, tüm mevcûdat için dört defa tekbir getirir, onların cenaze namazını kılar, övülme de yerilme de gözünde eşit olur²⁹, insanların yermesini bir nasihat olarak, övmelerini de bir fitne olarak algılar. Netice de onların övmesi de yermesi de Allah'ın (c.c.) dilemesiyledir. Mürit, zerre miktarı nefsini savunacak olsa, bilmelidir ki gereksiz bir dava için uğraşmakta ve şeytan da ona yardımcı olmaktadır.

Kelime-i tevhîdin neticeleri zâhir olduktan sonra mürit, tenzih zikri olan “سبحان الله العظيم وبحمده، اللهم صل على سيدنا” (Yüce olan Allah'ı tesbih eder, O'na hamd ederim. Allah'ım! Efendimiz Hz. Muhammed'e ve âline salât et) zikrini çekmelidir. Bu zikirle de bir süre meşgul

29 Yani, dünyayı kalbinden bütünüyle söküp atar, her daim yalnızca Allah'la (c.c.) beraber olur, ne insanların övmeleri onu mutlu eder, ne de yermeleri.

olup bunun neticelerini de gördükten sonra ferd zikir olan “الله، الله” (Allah, Allah) diye zikir çekmeye hazır olur. Ancak asla Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) salavat getirmeyi bırakmaz. Zîra salavat ile tüm kapılar açılır. Allah'a hamdolsun ki vakti zamanında biz de bu yollardan geçmiş, nasibimize düşeni almıştık.

Diğer bir yol ise, Cüneyd'in (r.a)³⁰ yoludur. Bu yolun sekiz şartı vardır: Devamlı bir sûrette abdestli olmak, oruç tutmak, gerekmedikçe konuşmamak, genelde yalnızlığı tercih etmek, kelime-i tevhîdi dilden düşürmemek, şeyhe kalben bağlı olmak³¹ ve kendi uygulamalarını şeyhin uygulamalarında yok ederek³² güncel meseleler hakkında gerekli bilgiyi şeyhinden öğrenmek, kötü düşünceleri uzaklaştırmak, hayır olsun şer olsun başa gelen her işte Allah'a (c.c.) itiraz etmeyi terk etmek ve cenneti istemeyi, cehennemden sakınmayı bırakmak.³³

Yine diğer bir yol azar azar yemeyi azaltma yoludur. Zîra şeytan ve nefis çok yiyen insana musallat olur. Ne kadar

30 Süflerin imamı, âriflerin tacı Ebû'l Kâsım el-Cüneyd bin Muhammed el-Hazzaz el-Kavârifî. Dayısı Seriyü's Sakatî, Haris el-Muhâsibî ve daha başka büyüklerle arkadaşlık etmiştir. Hicri 298 yılında vefat etti. O şöyle derdi: “Bizim bu ilmimiz kitap ve sünnetle sınırlıdır.”

31 Zîra şeyh Allah'a (c.c.) giden yolda müridin rehberidir.

32 Yani daima şeyhinin gözetimi altında bulunarak, şeyhinin istediği şeyleri yerine getirmek.

33 Zîra evliyâ Allah'a (c.c.) cennet arzusuyla ya da cehennem korkusuyla değil, O ibâdete lâyık bir ilâh olduğundan ve O'na yakınlaşmak için ibâdet etmiştir. Bu bilinen bir gerçektir. Meşhur âbide Râbiatü'l-Adeviyye şöyle diyerek Rabb'ine yalvarırdı: “Allah'ım! Cennetini çok arzuladığımdan ya da cehennemden ateşinden korktuğumdan değil, ibâdete lâyık bir ilâh olduğundan sana ibâdet ediyorum.” İbâdetten maksadı bu idi. Biz ise cenneti istediğimizizden ve cehennemden korktuğumuzdan Allah'a (c.c.) ibâdet ediyoruz.

az yenirse, şeytanın ve nefsin tahakkümünden o oranda kurtulmak mümkün olur.

Başka bir yol, kendisine yol göstermesi için güvenilir bir şeyhe tâbi olmaktır. Vuslatı arayan mürit, bu yolda bir çocuk gibidir. Mutlaka elinden biri tutarak ona yardımcı olmalıdır.

HALVETTE ZİKİR

Halvette (yalnızlıkta) yapılan zikir, Hak ile gizlice gerçekleştirilen bir konuşmadır. Bu gizli görüşme, sadece Allah'la (c.c.) irtibat halinde olup, mahlûkatla bağı koparmakla gerçekleşir.

Halvet, gaflet hâlinde dünya ile iç içe olma neticesinde üzerine işlenmiş şekillerden kalbin aynasını temizler. Bu şekiller iç içe girmiş, üst üste gelmiş ve kalbin pas tutmasına neden olmuştur. İşte halvetle, zikir, oruç, abdestli olma, gereksiz konuşmama, zihne gelen faydasız düşünceleri bertaraf etme, Allah'la (c.c.) sıkı bir irtibat hâlinde olma ve varılacak hedefi iyi tayin etmeyle, kalp aynası paslardan arınır ve parıldar.

Halvet körük, zikir ateş, soğutucu ve çekiç, oruç ve abdest parlatici gibidir. Sükût ve zihne gelen düşünceleri kovma kalbe karanlığın çökmesine engel olur. Allah'la (c.c.) irtibat talebe, ne istediğini bilmekse hoca gibidir.

Kalp başkalarının tahakkümü altındayken, Hakk'ın huzuruna varıp, tüm araçları geçerek O'nunla yakınlık kuramaz. Zîra kalpte kimin hükmü geçerliyse kalp ona aittir. Bu durumda insanlardan uzaklaşıp uzlete çekilmek,

yalnızlığı topluma karışmaya tercih etmek gerekir. Zîra bir kimse ne kadar insanlardan uzaklaşırsa Hakk'a o oranda yakın olur.

Halvete girmek isteyen mürit, öncelikle ehl-i sünnet akaidini ve ibâdetlerini doğru bir şekilde yapmasını sağlayacak fikhî bilgileri öğrenmiş olmalıdır. Halvetten önce buna kendisini ısındırmalıdır. Bunun için ahlâkını güzelleştirmeli, şan ve şöhrete, mala sahip olma, riyâ ve başkaları tarafından beğenilme gibi nefsin arzularından uzaklaşmalı ve sıkıntılara katlanmayı öğrenmelidir. Hazırlıksız halvete girenlerden çok azı başarıya ulaşmıştır.

Mürit, günahlarına tövbe etmeli, hakkına girdiği kişilerle helâlleşmeli, geri iade edebileceği haklar varsa bunları sahiplerine iade etmelidir.³⁴ İç âlemini kötülüklerden temizlemeli, dünyaya dair gereksiz düşüncelerden uzaklaşmalıdır. İnsanlardan yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamalı, az konuşmalı, az yiyip az içmelidir.

Mürit bu şekilde yalnızlığa alıştıktan sonra halvete girebilir. İnsanlardan uzaklaşınca, onların gelip gitmelerine, kendisini meşgul etmelerine izin vermemelidir. İnsanlardan uzaklaşmaktan maksat, onlarla içli dışlı olup, gereksiz konuşmalar yapmamak ve ifade ettikleri düşüncelerle meşgul olmamaktır. Yoksa onlardan bütünüyle kopmak değil. Zira dünyalık işlerle meşgul olan kalp saflığa erişemez. İşte mürit bu şekilde kapısını insanlara, ailesine kapamalı, Rabb'ini zikretmekle meşgul olmalıdır. Bir kimse uzlette olduğunu iddia ederken, insanların düşüncelerine

34 Çiğnenen haklar iki türdür: Gayr-i menkul, herhangi bir meta, emânet edilen eşya ve çalıntı mal gibi gerçek haklar. Bunların iade edilmesi gerekir. Diğerisi ise gybet, laf taşıma, sövme gibi mânevî haklar. Bunlar içinde helâllik istemek gerekir.

ve sözlerine kulak verirse bu kişi şöhret peşinde demektir. Böyle biri Allah'ın (c.c.) kapısından kovulur, helâk olması ona ayakkabısının bağından daha yakındır. Bu noktada nefsin tuzağına düşmekten sakınmalıdır. Zîra pek çok kişi bu şekilde yok olup gitmiştir.

Halvete giren kişi cesur olmalı, en ufak bir hâdisede korkuya kapılmamalıdır. Az hareket etmeli, daima düşünceli olmalı, duyduğu övgülerle sevinip, kınamalardan üzüntü duymamalıdır. Halvetteyken ihtiyaç duyacağı şeyleri yanında bulundurmalı, bunların temini için kimseyi görevlendirmemelidir.

Şayet bu saydığımız şartları sağlamışsa halvete girmeli, aksi halde uzlette kalıp, kendini halvete hazırlamaya devam etmelidir. Nefsi uzlete alışıp da bunu sıradan bir alışkanlıkmiş gibi görmeye başlayınca rahat bir şekilde, kendini zorlamadan, bunu arzulararak halvete girmelidir. Zîra halvetteyken bunu kendine kabullendirmek zorunda kalmak, halvetin özünü oluşturan kalp bütünlüğünü yok eder, insanı meşgul eder, füyûzâta engel olur.

Mürit halvette uykusuzluk, açlık, susuzluk, soğuk, sıcak ve yalnızlık gibi zorluklarla karşılaşıp bu gibi zorluklara katlanmak için kendini zorlamak durumunda kalırsa, yeniden eski hâline kavuşana kadar uzlete çekilmeli, halvetten çıkmalıdır. Sonra yeniden halvete girerken, gusül abdesti almalı, temiz giysiler giymeli ve Allah'a (c.c.) yakınlaşma niyetini tazelemelidir.

Halvete girilecek yere gelince yüksekliği boyu kadar, uzunluğu secde edebileceği kadar, genişliğiyle oturabileceği kadar olmalıdır. İçeriye gün ışığını, dış ortamdaki ses ve

gürültüleri iletmemelidir. Küçük ve sağlam bir kapısı olmalı ve insanların yaşadığı bir yere açılmalıdır. Fazla hareket etmesi gerekmesin diye müridin, halvete girdiği yere yakın bir yerde uyuması daha uygundur.

Halvet hâlinde müridin farz ve sünnet namazları dışında namaz kılmakla meşgul olmaması gerektiği söylenmiştir. Hatta her abdest aldığı anda iki rekât kıldığı namaz ve farz namazlar dışında namaz kılmaz da denilmiştir.

Mürit devamlı abdestli bir sûrette, kibleye dönük olarak oturur.

Abdest alıp ihtiyacını göreceği yerin halvete girdiği yere yakın olması daha uygundur. Dışarı çıktığında havanın durumundan etkilenmemeye dikkat etmeli, gözüne ve kulağına mukayyet olmalıdır.

Yiyeceği yanında ya da halvet mahallinin hemen dışında erişebileceği bir yerde olmalıdır.

Mürit halvette olduğunu kimseye söylememeli, şayet birini durumdan haberdar etmesi gerekiyorsa, bu kişi bir yakını olmalıdır. Durumu haber verdiği kişi başkalarını durumdan haberdar etmemeli, böylece çıkışta insanların kendisini meraklı gözlerle beklemesine fırsat verilmemelidir. Böyle bir durum fütühâta engel olur.

Alışma, uzlet ve halvet safhalarında yemek yerken mürit, önce zelil ve muhtaç bir hâlde, murakabe ve huzûr-u kalb ile besmele çeker, sonra lokmayı ağzına alır. Her lokmasını bu şekilde alır. Su içerken, suyu bir yudumda içmez, süzer ve ara verip nefes alarak içer.

Mürit halvetteyken ne ölümüne kendini aç bırakır, ne de tıka basa midesini doldurur. Açlık hissetmeye başladığında yemeğini hazır eder. Yemeğini hazırlarken kimseye sıkıntı vermez, başkasından kendisine yemek hazırlamasını istemez, hayvansal gıdalar tüketmez.

Şayet sağlığından kuşku duyarsa bu durumda doktora görünerek kendisine uygun ilacı vermesini ister ve doktora az yemeyi hedeflediğini, uyku ve ağırlık yapacak yemeklerden kaçındığını bildirir. Böylece doktor ona sindirim sisteminin çok fazla çalışmasını gerektirmeyecek bir diyet önerebilir. Önemli olan, kişinin tabiatına uygun, yavaş sindirilen, tokluk hissi veren ve sindirim sistemini çok meşgul etmeyen hafif yiyecekler tüketmektir. Yeterli miktarda sıvı almayı ihmal etmemelidir. Zira bu durum bazı halüsinasyonlar görme neden olabilir.

Mürit halvet mahallinde, aşırı sıcaktan ya da aşırı soğuktan hastalanmayacak şekilde ortama uygun bir biçimde giyinir. Yanında yeterli miktarda temiz giysi bulundurur. Gerekğinde üzerindeki temizleriyle değişerek bunları yıkar. Uyku hâli ağır basmadıkça uzanmaz, uykuya dalmaz. Herhangi bir canlıya zarar vermez, karıncayı dahi incitmez. Şayet bit ve bire gibi haşerelerden endişe ediyorsa saçını kesebilir.

Halvet esnasında müride görünen şeytanî ve melekî varlıklar arasındaki fark şudur: Melekî olanın görünmesinden sonra bir rahatlama, bir lezzet duyulur, üzüntüye neden olmaz. Ardında bir ilim bırakır. Şeytanî olansa vücut üzerinde olumsuz bir etki bırakır, üzüntüye neden olur, şaşkınlığa sebep olur ve adeta bir çarpma etkisi yapar.

Halvet hâlinde akla gelen düşünceler dört türdür.

1. Rabbanî: İlk gelen düşüncüler bu türdendir. Sehl (r.a) bunlara, "İlkler ve temel düşünceler" der. Bunlar kesinlikle doğru düşüncelerdir. Güçlü düşüncelerdir, insanı sarar, uzaklaştırmak mümkün değildir.
2. Melekî: Bu düşünceler farzları, mendûb amelleri işlemeye sevk eder. Bunlara ilham denir.
3. Nefsanî: Nefsin payı olan düşüncelerdir. Bunlara vehim denir.
4. Şeytanî: Allah'a (c.c.) karşı gelmeye çağıran düşüncelerdir. Allah (c.c.) şöyle buyurur: "*Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size kötülükleri telkin eder.*" (Bakara, 268). Peygamber Efendimiz de (s.a.s) şöyle der: "*Şeytanın insana yaklaşması, hakkı yalanlaması ve şerri vaat etmesidir.*"³⁵ Bunlara vesvese denir.

İnsana gelen düşünceler şerîata göre değerlendirilir; şayet Allah'a (c.c.) yakınlık mânâsı taşıyorsa ilk iki kısımdan, şerîata muhalif ise, çirkin işler içeriyorsa son iki kısımdan olduklarına hükmedilir.

Bazı mubah olan işlerde düşünceleri ayırt etmek zor olabilir. Bu durumda nefsin arzusuna aykırı olanların ilk iki kısımdan, nefse uygun düşenlerinse son iki kısımdan olduğuna hükmedilir. Kalbi saflığa ermiş, Hak'la beraber olan kişiye bunları ayırt etmek zor olmaz.

Mürit çoğunlukla "Allah, Allah" diye zikir yapmalı. Dilerse "Hû, Hû" diye de zikir çekebilir. Yaptığı zikirleri saymamalı ve diliyle değil de kalbiyle zikir yapmalıdır. Yaptığı bu zikre aynı zamanda kulak vermeli, ruhuyla zikre iştirak etmelidir. Böyle bir şey hissettiğinde bu hâl üzere devam etmelidir.

35 Tirmizî: 2995.

TEVHİD

İmam Gazzâlî (r.a) şöyle der: Tevhid, sebep ve vâsıtalara bakmaksızın tüm olan biteni Allah'tan (c.c.) bilmektir. Muvahhid, hayrı da şerri de O'ndan bilir. Tevhid beraberrinde tevekkül etmeyi, insanlar hakkında şikâyeti bırakmayı, onlara öfkelenmemeyi ve Allah'ın (c.c.) hükmüne teslim olup râzı olmayı getirir.

Tevhid iki kat kabuğa sahip bir inci gibidir. Kabuklardan biri inciye diğerinden daha uzaktır. İnsanlar esas inci yerine bu kabukları tevhid diye isimlendirir.

Birinci kabuk, dille "Lâ ilâhe illallah" demektir. Hıristiyanların açıkça dillendirdiği teslise zıt olduğundan bu kelime tevhid diye isimlendirilir. Hıristiyan olmasa da bir münâfık da teslise inandığını söyleyebilir.

İkinci kabuk, insanın genel anlamda bu tevhide inanması, onu diliyle ikrar etmesi ve kalbinde bu söze (tevhide) karşı bir muhalefet ve inkâr taşıyıp taşımadığıdır. Bu avamın tevhid anlayışını temsil eder. Kelâmcılar bidatçilerin zarar vermesine karşı bu kabuğu koruma altına almıştır.

Üçüncüsü ise özü teşkil eden incidir. Bu öz, sebep ve vâsıtalara bakmaksızın, tüm olan biteni Allah'tan (c.c.) bilmek,

yalnızca ona ibâdet etmektir. Nefsin arzularının peşinden koşmak kişiyi tevhid inancından çıkarır. Zîra hevâsının peşinden koşan onu kendine ilâh edinmiştir. Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*Kötü duygularını kendisine ilâh edinen kimseyi gördün mü?*” (Furkân, 43). Peygamber Efendimiz de (s.a.s), “*Yeryüzünde ibâdet edilen sahte ilâhların Allah katında en çirkini hevâdır.*”³⁶ buyurur.

Düşünen insan, bütün mahlûkatın tevhid hâlinde olduğunu görür. Şayet böyle olmasaydı her yanı Allah'ın (c.c.) azâbı kaplardı. Kâinata her zerre Allah'ın (c.c.) doksan dokuz isminden biri olan Vâhid isminin sırlarından bir sırdır. İşte bu sırla her bir âlem, tevhid inancını anlamakta ve bunu ikrar etmektedir. Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*Göklerde ve yerde bulunanlar da, onların gölgeleri de sabah akşam ister istemez sadece Allah'a secde ederler.*” (Ra'd, 15).

Her şey kendi tabiatına uygun biçimde Allah'ı (c.c.) birleştirmek (tevhid) ve bu birleme doğrultusunda kendi gücü nispetinde O'na ibâdet etmektedir. Âriflerden biri şöyle der: “*Tesbih eden, yaratılıştaki incelikler ve harikuladeliğeler üzerine düşünürken bâtinî bir sırla tesbih eder, sâlik, kalp denizlerinde yaptığı zikirle, mürit, fikir denizlerinde kalbiyle, seven kişi, aşk denizlerinde ruhuyla, ârif, gayb denizlerinde sırrıyla, siddik, sıfatların mânâlarında bulunan kudsî nurlarda yüzer. Bu kişilerin ayakları her daim yere sağlam basar.*”

36 İmam Gazzâlî, İhyâü Ulûmi'd-Dîn; 1/33. Hadîsi Irakî Taberanî'ye nispet etmiş ve zayıf bir hadis olduğunu belirtmiştir.

MÂRİFET (ALLAH'I BİLME)

Mârifet, bir şeyi zâtıyla ve sıfatlarıyla olduğu gibi bilmektir. Allah'ı (c.c.) bilmek mârifetlerin en zorudur. Zîra bu bilginin bir benzeri yoktur. Bununla beraber Allah (c.c.) insanlara, cinlere, meleklerle, şeytana ve canlı cansız her ne varsa tüm mahlûkata zâtını, sıfat ve isimlerini bilmeyi gerekli kılmıştır.

Her varlık kendi istîdâdının imkân verdiği ölçüde yaratıcısını tanır. Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan her şey O'nu tesbih eder.*” (İsrâ, 44). Bu âyetten insanların, meleklerin, tüm canlıların, bitkilerin, hava, toprak ve suyun da O'nu tesbih ettiğini anlıyoruz. Allah (c.c.) kendini tanıyanları (ârifleri) överken, kendini inkâr edenleri, bilmezlikten gelenleri yerer.

Mârifet genel ve özel olmak üzere iki kısımdır:

Allah'ı (c.c.) genel anlamda bilme, varlığını ispatlama, zâtına lâıyk olamayan şeylerden tenzih etme, kendisinden bahsettiği şekliyle, sıfatlarıyla O'ndan bahsetmekten ibarettir. Mahiyeti tam olarak idrak edilemese de Allah'ı (c.c.) bilmek, O'nu tanımak mümkündür.

Allah'ı (c.c.) daha özel bir anlamda bilme ise, O'nun (c.c.) zâtını, sıfatlarını, isimlerini ve fiillerini daha yakından müşâhede etme imkânı tanıdığı âriflerin ve bu bilgilere müşâhede yoluyla değil de yakînî bir sûrette sahip olan âlimlerin mârifetidir.

Denilir ki: "Mârifet, çok ibâdet etmekle hâsıl olan bir tür yakîndir (kesin bilgi)."

İmam Gazzâlî (r.a) şöyle der: "Allah (c.c.) duyularla idrak edilemeyecek, bütünüyle anlaşılamayacak ve hatta kimsenin bilemeyeceği kadar yücedir. Gerçek mânâda kendisinden başka kimse O'nu bilemez. Bir insanın O'nun hakkında ulaşabildiği en uç bilgi, gerçek mânâda O'nu bilmenin mümkün olmadığıdır. Allah'ı (c.c.) bilmeye en lâyük kişi olan Peygamber Efendimiz (s.a.s) bile O'nun hakkında, "*Seni lâyükıyla övemem, sen kendini övdüğün gibisin.*" der. Yine bu bilgiye en yakın olanlardan biri olan Hz. Ebû Bekir de (r.a), "Allah'ı anlamaktan âciz olduğunu bilmek, onu anlamaktır." der.

Denir ki: "Ruhlar bedenlerden ayrıldıktan sonra sahip oldukları bilgi ve kendilerine nakşedilmiş ilimle tanınır. Ruh bedeni terk ettikten sonra sahip olduğu mârifet ve bilgi dışında bir şey taşımaz. İnsanlar yeniden diriltilip mahşer günü toplanırken sahip oldukları ilimlerin sûretinde toplanırlar, dağılırken de iyilik ve kötülük adına işledikleri amellerin sûretinde dağılırlar. İnsan sorumluluk, kazanç ve yükselme diyarı olan bu dünyadan göçüp gince, ne ektiye onu toplar. Dünyada sahip olunan ilim, âhirette biraz daha netlik kazanmaktan başka değişikliğe uğramaz, artmaz. Allah'ın (c.c.) isimlerini ve sıfatlarını bilme ölçüsünde O'nu müşâhede etme, O'na bakma

imkânı tanınacaktır. Zîra tanenin başağa dönüşmesi gibi, dünyadaki bilgi âhirette müşâhedeyle dönüşecektir. Nasıl ki tarlasına tohum saçmayan mahsul kaldıramazsa, dünyada Allah'ı (c.c.) tanımayan (mârifet), âhirette O'nu görmekten mahrum olur. Bilgi ne kadar fazla ise, o kadar fazla görme imkânı olacaktır.

Kandil yakmak isteyen kişi çakmağa, çakmak taşına, tutuşturacak bir şeylere, kandile, fitile, yağa ve oksijenden ibaret olan yedi şeye ihtiyaç duyar. Mârifet kandilini yakarken de insan çabalamaya;

"Ama bizim uğrumuzda çabalayanları elbette kendi yollarımıza erİştireceğiz." (Ankebût, 69),

yalvarmaya;

"Rabb'inize yalvara yakara ve gizlice dua edin." (A'râf, 55),

nefsin tutuşturulmasına;

"Rabb'inin makamından korkan ve nefsinin kötü arzularından uzaklaştırmış..." (Nâ'ziât, 40),

teslim olmaya;

"O'na teslim olun" (Zümer, 54),

sabra;

"Sabredin, Allah sabredenlerle beraberdir." (Enfâl, 46),

şükre;

"Allah'a verdiği nimetlerden dolayı şükredin." (Nahl, 114),

Allah'ın hükmüne râzı olmaya ihtiyaç duyar;

“Rabb’inin hükmüne sabret.”(Tûr, 48).

Rivâyete göre sâlih birinin kardeşi ölmüştü. Bir müddet sonra onu rüyasında görünce, “Rabbin sana nasıl davrandı? diye sordu. Kardeşi, “Beni cennetine koydu. Yiyorum, içiyorum, evleniyorum.” dedi. Sâlih kişi, “Onu sormuyorum, Rabb’ini gördün mü? diye sorunca kardeşi, “O’nu tanıyandan başkasının O’nu görmesi mümkün değil.” diye cevap verdi.

ZİKİR YAPMAK YA DA KUR’AN OKUMAK

İmam Gazzâlî (r.a) şöyle der: “Seyr-i sülûkun başında ve sonunda zikir yapmak daha faziletlidir. Diğer yandan genel mânâda tüm insanlar için Kur’an okumak zikir yapmaktan daha faziletlidir. Zîra Kur’an’da pek çok bilgiler ve doğru yolu gösteren açıklamalar vardır. İnsan ahlâkını güzelleştirmeye ve bilgi edinmeye ihtiyaç duyduğu sürece elbette Kur’an okumak onun için daha yararlıdır.”

Durum böyle olunca, aynı sıfatlara sahip olmak için, Allah’a (c.c.) kulları arasında en sevimsisi olan Peygamber Efendimiz’in (s.a.s) Kur’an’da zikredilen vasıflarının üzerinde durarak, kaçınmak için de Allah’ın (c.c.) gazâbına müstahak olanların kötü sıfatlarını öğrenmek için Kur’an tefekkürle okunmalıdır. Kuşkusuz Allah (c.c.) Kur’an’ı amel edilmesi için indirmiştir. Kur’an ezberlenerek korunduğu gibi, onunla amel ederek de korunmalıdır. Nasıl ki onu ezberleyip de unutan kimse kıyâmet günü şiddetli bir azapla karşılaşacaksa, Kur’an’dan bir âyeti ezberleyip de sonra onu hayatında uygulamayan kişi de, o gün bu âyetin kendi aleyhinde şâhitlik yaptığını görecektir ve bunun için pişmanlık duyacaktır.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur:

“Kur’an okuyan mümin portakal gibidir; kokusu hoş, tadı güzeldir.” Bu sözyle Peygamber Efendimiz (s.a.s) düşünerek Kur’an okumayı kastetmektedir. Kur’an okurken hâliyle nefes alınıp verilir. Peygamber Efendimiz (s.a.s) bu nefesleri güzel kokuya benzetmiş, tadı hoştur derken de îmânı kastetmiştir.

Nitekim diğer bir hadislerinde îmânın tadı ifadesini kullanarak şöyle buyurur:

*“İlâh olarak Allah’tan, din olarak İslâm’dan ve peygamber olarak Muhammed’den râzı olan îmânın tadına varır.”*³⁷

Hadîsin devamında Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur:

“Kur’an okumayan mümin hurma gibidir; kokusu yoktur, tadı ise güzeldir.”

İman sahibi olduğundan dolayı tadı güzeldir, ancak hafız bile olsa Kur’an okumadığından kokusu yoktur.

“Kur’an okuyan münâfık fesleğen gibidir; kokusu hoş fakat tadı acıdır.”

Kur’an güzel olduğundan kokusu hoştur. Nifak içten içe küfür olduğundan tadı acıdır.

*“Kur’an okumayan münâfık Ebû Cehil karpuzu gibidir. Kokusu yoktur ve tadı da acıdır.”*³⁸

Bu hadisten anlaşılmaktadır ki her güzel sözden Allah (c.c.) râzı olmaktadır. Ancak Kur’an daha ayrı bir öneme sahiptir. Zîra hiçbir güzel söz Allah’ın (c.c.) kelâmına eşit olamaz. Bu nedenle zâkir, yapacağı zikirleri Kur’ân-ı

37 Müslim: 2/2.

38 Buhârî: 4732.

Kerîm’den seçmeli, yalnızca bu zikirlerle zikretmelidir. Böylece zikir yaparken Kur’an da okumuş olur.

İmam Gazzâlî (r.a) yukarıdaki ifadesinin devamında şöyle der: “Evet, seyr-i sülûkun başında ve sonunda zikir daha faziletlidir demiştik. İşin başında daha ziyade zikre yoğunlaşan mürit, Kur’an okuyarak güzel bir ahlâka ve yeterli miktarda bilgiye sahip olduktan sonra, seyr-i sülûkun sonlarına doğru tekrar zikre devam etmesi kendisi için daha iyidir. Zîra Kur’an, onun zihnini meşgul eder, onu cennet bahçelerinde dolaştırır. Allah’a (c.c.) doğru yola koyulmuş birinin cennet bahçelerine dalması doğru olmaz. Bu kişinin fenâ ve istiğrak mertebelerine ulaşmak için zihnini toplamaya ve tek bir şeye odaklanmaya ihtiyacı vardır. Zaten fenâ ve istiğrak hâlleri devamlı değildir. Bu hâllerin oluşması da çok nadirdir. Mürit yeniden kendine geldiğinde o vakit Kur’an okumak ona yarar sağlar. Zîra ilâhî kelâmın sahibi olan Allah’la (c.c.) meşgul olması dışında Kur’an okumak onun için daha faziletlidir. Ancak Allah’la (c.c.) meşgulken Kur’ân’a dönmesi uygun düşmez. Nitekim Kur’ân’ın özü ilâhî kelâmın sahibini tanımak, O’nun cemâlini bilmek, onda kaybolmaktır. Varılacak hedefe ulaştıktan sonra hâlâ gözün yolda kalmasının bir anlamı yoktur. Daha önce belirttiğimiz gibi zikrin özü, zikredilen varlığın bir bütün halindeki kalbe hâkim olmasıdır.

“Kur’an okuyan mümin portakal gibidir; kokusu hoş, tadı güzeldir.” Bu sözle Peygamber Efendimiz (s.a.s) düşünerek Kur’an okumayı kastetmektedir. Kur’an okurken hâliyle nefes alınıp verilir. Peygamber Efendimiz (s.a.s) bu nefesleri güzel kokuya benzetmiş, tadı hoştur derken de îmânı kastetmiştir.

Nitekim diğer bir hadislerinde îmânın tadı ifadesini kullanarak şöyle buyurur:

*“İlâh olarak Allah’tan, din olarak İslâm’dan ve peygamber olarak Muhammed’den râzı olan îmânın tadına varır.”*³⁷

Hadîsin devamında Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur:

“Kur’an okumayan mümin hurma gibidir; kokusu yoktur, tadı ise güzeldir.”

İman sahibi olduğundan dolayı tadı güzeldir, ancak hafız bile olsa Kur’an okumadığından kokusu yoktur.

“Kur’an okuyan münâfık fesleğen gibidir; kokusu hoş fakat tadı acıdır.”

Kur’an güzel olduğundan kokusu hoştur. Nifak içten içe küfür olduğundan tadı acıdır.

*“Kur’an okumayan münâfık Ebû Cehil karpuzu gibidir. Kokusu yoktur ve tadı da acıdır.”*³⁸

Bu hadisten anlaşılmaktadır ki her güzel sözden Allah (c.c.) râzı olmaktadır. Ancak Kur’an daha ayrı bir öneme sahiptir. Zîra hiçbir güzel söz Allah’ın (c.c.) kelâmına eşit olamaz. Bu nedenle zâkir, yapacağı zikirleri Kur’ân-ı

37 Müslim: 2/2.

38 Buhârî: 4732.

Kerîm’den seçmeli, yalnızca bu zikirlerle zikretmelidir. Böylece zikir yaparken Kur’an da okumuş olur.

İmam Gazzâlî (r.a) yukarıdaki ifadesinin devamında şöyle der: “Evet, seyr-i sülûkun başında ve sonunda zikir daha faziletlidir demiştik. İşin başında daha ziyade zikre yoğunlaşan mürit, Kur’an okuyarak güzel bir ahlâka ve yeterli miktarda bilgiye sahip olduktan sonra, seyr-i sülûkun sonlarına doğru tekrar zikre devam etmesi kendisi için daha iyidir. Zîra Kur’an, onun zihnini meşgul eder, onu cennet bahçelerinde dolaştırır. Allah’a (c.c.) doğru yola koyulmuş birinin cennet bahçelerine dalması doğru olmaz. Bu kişinin fenâ ve istiğrak mertebelerine ulaşmak için zihnini toplamaya ve tek bir şeye odaklanmaya ihtiyacı vardır. Zaten fenâ ve istiğrak hâlleri devamlı değildir. Bu hâllerin oluşması da çok nadirdir. Mürit yeniden kendine geldiğinde o vakit Kur’an okumak ona yarar sağlar. Zîra ilâhî kelâmın sahibi olan Allah’la (c.c.) meşgul olması dışında Kur’an okumak onun için daha faziletlidir. Ancak Allah’la (c.c.) meşgulken Kur’ân’a dönmesi uygun düşmez. Nitekim Kur’ân’ın özü ilâhî kelâmın sahibini tanımak, O’nun cemâlini bilmek, onda kaybolmaktır. Varılacak hedefe ulaştıktan sonra hâlâ gözün yolda kalmasının bir anlamı yoktur. Daha önce belirttiğimiz gibi zikrin özü, zikredilen varlığın bir bütün halindeki kalbe hâkim olmasıdır.

SEYR-İ SÜLÛKTA KARŞILAŞILABİLECEK TEHLİKELER

Seyr-i sülûk esnasında müridi yolundan alıkoyabilecek on tehlike vardır. Bunlar: Ameline güvenmek, ulaşılması güç hedefler seçmek, velâyet makamına erdiğine inanmak, insanların iltifatına aldanmak, görülen rüyalarla yetinmek, virde alışmak, zuhur eden bazı hâllerden zevk almakla yetinmek, vaat edilenle avunmak, düşünmekle yetinmek, Allah'ın (c.c.) affına güvenip aldanmak.

Allah'ın (c.c.) katında değer kaybetmenin üç alâmeti vardır: Nefsinden râzı olmak, Allah'tan (c.c.) râzı olmamak, kazâ ve kader hususunda insanlarla mücadeleye girişmek.

Allah'a (c.c.) giden yolda vuslata ermenin üç alâmeti vardır: Allah'ı (c.c.) anlamak, O'nu dinlemek ve O'ndan almak.

Allah'ın (c.c.) nazarında özel bir yer edinmiş olmanın üç alâmeti vardır: Tercih hakkını bırakmak, tedbir ve irâdeden vazgeçmek.

Allah'tan (c.c.) niyâbetin üç alâmeti vardır: Fânî hususiyetleri bâkî hususiyetlerle, fânî vasıfları bâkî vasıflarla değiştirmek ve fânî olan zâtı bâkî olan zatta yok etmek.

Kulun gerçekten yaratanını sevdiğini gösteren üç alâmet vardır: Tercih hakkını bırakmak, başa gelen her bir şeyi güzel bulmak, her şeyde O'nun kemâl sıfatını görmek.

Allah'ın (c.c.) kulunu sevdiğinin alâmeti de üçtür: Kuldan sâdır olan her şeyden râzı olması, kendisinden bahsetmesine izin vermesi, hikmetiyle sırrını kulunun üzerine bırakması.

SEYR-İ SÜLÛKTA UYULMASI GEREKENLER

Allah'a (c.c.) giden yol, münakaşaya, itiraza ve yoldan sapıtacak şeylere müsamaha göstermeye açık değildir. Bu yola girenler, dilleriyle yapıp ettiklerinden sorumlu tutulurlar, dinin göz yummadığına göz yummazlar. Ancak şahsî haklarından vazgeçmesini bilirler.

Bu yola koyulanlar, başkalarında bulunan haklarından vazgeçebilirken kimsenin hakkına tecavüz etmemeye özen gösterirler. Kendilerinden özür dilendiğinde bu özrü kabul ederken, kimseye karşı özür dilemek zorunda kalacakları duruma düşmemeye gayret ederler. Başkalarına yardım ederken, kimseden yardım ummazlar. Başkalarına merhamet ve şefkatle davranır, aralarında birbirlerine nasihat ederler, iyi olanı, güzel olanı tavsiye ederler. Kendi akranlarından birinin tarikatlarına uygun olmayan bir davranış sergilediğini gördüklerinde, onu hemen uyarırlar. Ancak kendilerinden daha üst seviyede birinden böyle bir davranış görmüşlerse, bunu yorumlayarak hemen ona itiraza yeltenmezler. Nefret, kin ve düşmanlık gütmemez, Allah'ın (c.c.) bahşetmiş olduğu nimetler hakkında haset etmezler. Sahip oldukları şeyler hususunda, "Bu bana ait, bana

özel, benim eşyam.” demeyip, Allah’ın (c.c.) kendilerine vermiş olduğu nimetleri paylaşmasını bilirler.

Kadınlarla oturup kalkmaz, onlarla gereğinden fazla yakınlık kurmazlar. Gençlerle düşüp kalkmazlar.

Bir şey hususunda söz verdiklerinde, sözlerinde dururlar. Doğru sözlüdürler. Konuşmaları, bakışları, yeme ve içmeleri takvâya uygundur. Gösterişi sevmez, İslâm’ın edep kurallarına uyarlar. Bildikleriyle amel ederler, bilmedikleri hususları sorup öğrenirler. Zîra İslâmî yaşayış biçiminde ihanet içinde olan, ilâhî sırlar hakkında pekâlâ hain olabilir. Allah (c.c.) sırlarını güvenilir olmayan kimseye vermez.

Kendileri hakkında Allah’ın (c.c.) tercihihine râzî olduklarından, sürekli bir şeyler hususunda karar verip, tercihte bulunma eğilimi göstermezler. Mubah olsa dahi zevk ve eğlencelere dalıp vakitlerini hebâ etmezler.

Bu yola giren biri kemâle erene kadar, evli ise daha sonra eşini boşamaz, bekârsa evlenmez. Böylece zihni dağılmaz. Daha sonra dilediğini yapmakta özgürdür.

Yeni bir şey öğrendiğinde, bunu yapması onun için takvâ açısından daha uygunsa, onu yapmadan uyumaz. Sâlik başkasına aktarmak için bir şeyler elde etmez. Bu onun ilerlemesini engeller. Ancak kâmil olan kişi elde ettiğini dilerse kendisine saklar, dilerse başkasına aktarır. Şeyhin kendisine yapmasını emrettiği şey hususunda mürit sorumlu tutulamayacağı gibi, şeyh de yapıp ettiklerinden sorumlu tutulamaz. Zaten şeyh hakîkî bir şeyhse, yapıp ettikleri Allah’ın (c.c.) rızâsına uygundur.

Bu yolun ehli, vara yoğa itiraz etmez. Ancak üst mertebede olan biri daha aşağı mertebede olanlara itiraz edebilir. Haddizâtında bu itiraz eğitim amaçlıdır. Bu durumda itiraz edilen kişi susmalıdır. Aksi halde bu yola başlarken yapmış olduğu sözleşmeyi iptal etmiş sayılır. Zîra bu yolda erenler, güvenilir, doğru kimselerdir; gördüklerinden başkasını söylemezler.

Mürit şeyhini ziyarete giderken, gönlünü meşgul eden şeyleri ardında bırakarak gitmeli ki şeyhinin ona vereceği şeyleri alabilsin. Şeyhinden görüp duyduklarını inkâr etmemelidir. Şayet şeyhinden kabullenemeyeceği bir şey görürse kusuru kendinde aramalı, “Ben henüz bu makama erişmedim.” demelidir.

Şeyhinin hatâ yaptığını düşünmemeli, şeyhini sınamaya kalkmamalıdır. Böyle yaparsa şayet, câhilliğinden öte bir şeyi ortaya koymuş olmaz.

Mürit şeyhine görüp ettiklerini, vâkıf olduğu sırları soramaz. Ona nefsin hastalıklarını, tedavi yöntemlerini, müritlerin ve âriflerin hâllerini sorar.

Bu yolun yolcuları, günahkâr birini günah işlerken gördüklerinde, bu kimsenin günah bataklığına saplandığını düşünmez, aksine “Belki tövbe edecektir, belki sonu hayırlı olacak da bu işlediği günah ona zarar vermeyecektir.” diye düşünürler.

Kimseyi kınamaz, âkibetlerine vâkıf oldukları kişiler dışında kimse hakkında kötü düşünmezler. Kimseyi kendilerinden daha hayırlı bilmezler. İşin sonu itibarıyla kimin nereye gideceğini bilmeden, kendini başkasından daha

hayırlı gören kişi aldanmıştır, Allah'ı (c.c.) tanımıyordu, ciltler dolusu bilgi sahibi olsa da bu kimsede hayır yoktur.

Bu yolun yolcuları, her türlü kötü ahlâktan arınmaya çalışır, şahsiyetlerini güzel ahlâkla süslerler. Sıkıntılara göğüs gerer, kimseye eziyet etmezler. İnsanların omuzlarındaki yükü sırtlanır, kendi yüklerini başkasına taşıtmazlar. İyilikte bulunur, dertlilere yardımcı olur, yolunu yitirenlere yol gösterir, câhillere öğretir, gafilleri uyarırlar.

İnsanlara karşı sorumluluklarını yerine getirmemek için saklanmaz, kapılarına nöbetçiler dikmezler. Arayanlar onları kolayca bulur.

İsteyene verir, misafirlerini ağırlar, yalnızlara arkadaşlık eder, korku içinde olanlara güven verir, açları doyurur, susuzlara su ikram eder, açıkta kalanları giydiren, hizmetçilerine yardımcı olurlar. Her daim güzel işler yapmaya, bayağı işlerden de uzak durmaya çalışırlar.

Nefslerini açlık, susuzluk ve az giysiyle yetinmekle terbiye ederler. Onların dört ölçüleri vardır: Nefsanî arzuları dizginlemek, sıkıntılara katlanmak, aç kalmak ve mütevâzi giyinmek.

Dünya ve âhîret tasasından uzak yaşarlar. Dünyalık biri hakkında başkalarını kendilerine tercih ederler. Tüm işlerinde Allah'a (c.c.) güvenir, nefslerinin hoşlanmadığı bir şeyle karşılaştıklarında, nefslerini buna iknâ ederler. Acılara katlanır, vatan hasretine dayanır, insanları kötü bildiklerinden değil de, Allah'la (c.c.) daha fazla beraber olabilmek için onlardan uzaklaşıp yalnız kalmaya, onlarla olan ilişkilerini azaltmaya kendilerini zorlarlar. Kendileri belli bir makama eriştikten sonra insanların ihtiyaçlarıyla

meşgul olurlar. Belli bir seviyeye gelmeden önce insanlarla meşgul olmak, makam ve şöhret peşinde koşmaktan öte bir şey değildir.

Bu yolun yolcuları kanaat ehlidir. Kanaat, insanın bir nimete sahip olduğunda bununla yetinip daha fazlasına göz dikmemesidir.

Bu kişiler her daim temiz olup, abdestsiz iken saçlarını kısaltmaz, tırnaklarını kesmez, üzerlerindeki giysilerini dahi çıkarmazlar. Vücutlarından bir parçanın ya da üzerlerinde bulunan bir giyeceğin abdestsiz iken kendilerinden ayrılmasını istemezler. Melekler yanlarından ayrılırken, "Abdestlilerken onların yanından ayrıldık." derler.

Kulluk vazifesini yerine getirmek, Allah'a (c.c.) karşı muhtaçlıklarını ve tevâzularını göstermek için dillerinden dua eksik olmaz. Sergiledikleri bu vasıflara karşılık gelen es-mâü'l-hüsna onlara zuhur ettiğinden, bu sıfatları taşırlar, bu isimlerin sırlarına vâkıf olurlar. Sergilemiş oldukları bu sıfatlar kulluğun ruhunu teşkil eder.

Kendi kusurlarıyla meşgul olur, başkalarının ayıplarını görmezler. Başkalarının hakkında iyi düşünür, dillerinden hayırlı sözleri düşürmezler. Bakışları gereksiz yere sağa sola kaymaz, yürürken hızlı adımlarla ilerler, sadece hayır konuşur, diğer zamanlarda susarlar. İdarecilere iyiliği tavsiye eder, kötülüklerden sakınmalarını önerirler. İnsanlar hakkında iyi niyet besler, içlerinden Müslümanlara dualar ederler. Yoksullara yardımcı olur, tüm insanlara ve tüm canlılara karşı şefkat ve merhamet beslerler.

Rivâyete göre Buhara'da çok zâlim bir vâli vardı. Bir gün bineğinde giderken uyuz bir köpek görür. O gün de çok

şiddetli bir soğuk vardır. Vâli hizmetkarlarına, “Köpeği getirin.” emrini verir. Sonra köpeğe çok iyi davranır, sıcak bir ortam sağlar, yiyecek ve içecek verir. O gece rüyasında, “Sen bir köpekten farksızdın. Ancak bu köpeğin hatırına seni bağlıyoruz.” diye bir ses duyar.

Başkalarına küçümseyerek değil hürmetle bakar, kendilerini kimseden üstün görmezler. Alacaklı olsalar bile, bunu hissettirmez, bir şey verdiklerinde bunu borç olarak düşünmez, biri onlardan bir şey istediğinde, geri dönme beklentisi olmadan verirler. Şayet verdikleri bu şey borç kabul edilir ve geri iade edilmek istenirse kibarca kalabileceğini söyler, şayet ısrar edilirse bunu alıp bir fakire verirler. Elllerinden çıkan bir şeye yeniden sahip olmak istemezler.

Yolda yürürken değerli bir şey bile düşürseler, bu şeyin peşinde koşmaz, arayıp soruşturmaz, ondan söz edip durmazlar. Bu esnada kalplerinde bir değişiklik hissetseler bunu bir maraz olarak addeder, hâlâ dünyevî metanın kalplerini meşgul ettiğini düşünür ve bu rahatsızlıktan kurtulmanın yoluna bakarlar. Ancak arayıp sormadan, yitirdikleri şeyi biri onlara getirecek olsa, bunu ya çok da önemsemeden kabul eder ya da bir şekilde ellerinden çıkarırlar.

Bu yolun yolcuları, zenginlerle beraber olmak yerine fakirlerle beraber olmayı tercih ederler. Âhirete düşkün olanlarla oturup kalkar, dünyaya meyilli insanlarla beraber olmaya tenezzül etmezler. Bu kişilerin fakir olması gerekmez. Bazıları oldukça zenginken bazıları gerçekten yoksul olabilir.

Açık ve gizli olarak yaptıkları ibâdetlerden zevk alırlar. Alıp verdikleri her nefesten sorumlu tutulacaklarının

bilincindedirler. Yaşam felsefeleri, her halde Allah’tan (c.c.) râzı olma ve ona karşı minnet duyma üzerine kuruludur.

İnsanların alışageldiği yaşam tarzının dışına çıkıp kendi içinde harikuladelikler meydana getiren kişinin başarısına mukabil, Allah (c.c.) onun için dış dünyada harikuladelikler yaratır. Avam buna “Kerâmet” der. Havasa göre kerâmet, kendi kalıplarının dışına çıkma güç ve kuvvetini kazandıran ilâhî yardımın ta kendisidir. Kerâmet istikametinin ta kendisidir.

“LÂ İLÂHE İLLALLAH” KELİMESİ

Kelime-i tevhîd çeşitli şekillerde söylenebilir. Bunlardan ilki sadece dille söylemektir. Bunu söyleyen kişinin malına el konulmaz, canı bağışlanır. Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “*İnsanlar, ‘Lâ ilâhe illallah’ diyene kadar onlarla savaşmakla emir olundum. Bunu söylediklerinde canlarını ve mallarını hukukun gerektirmesi dışında koruma altına almış olurlar. Hesaplarını göreceğ olan da Allah’tır.*”³⁹ Bu kelimeyi hakîkî Müslümanlar da, münâfiklar da söyleyebilir. Kim söyleirse bunun bereketini görür, ondan istifade eder. Dünyevî amaçla bunu söyleyen, güvenlik ve selâmet bulur. Uhrevî niyetle söyleyense her iki yönden istifade eder.

İkincisi ise kelime-i tevhîdi dille söylerken, taklit yoluyla olsa da aynı zamanda mânâsına itikat etmektir. Mukallit ne âlimdir ne de ârif. Hatta bu kişinin Müslüman olup olmadığına bile farklı görüşler beyan etmişlerdir.

Kalben bir şeye itikat etmek, kuvvetli, zayıf, çok ya da az olma bakımından derece derecedir.

³⁹ Buhârî: 25.

Üçüncüsü kelime-i tevhîdi dille ikrar, kalple tasdik ederken aynı zamanda tevhîde dair birtakım kabul gören iknâ gücü kuvvetli deliller bilmektir. Bu hususta insanlar sahip oldukları ilme göre farklılık gösterir.

Dördüncüsü inancını kesin delillerle ispat edebilme ancak müşâhede, keşif ve tecelliyat ehlinden olmama durumudur.

Beşincisi tüm bunlarla beraber kelime-i tevhîdi söyleyen kişinin, müşâhede, keşif ve tecelliyat ehlinden olmasıdır. Tevhîdî delilleri bilenlere kıyasla bu kişilerin oranı, delilleri bilenlerin avama oranı kadardır.

Keşifle elde edilen ilimlerin haddi hesabı yoktur. Bu ilimler aklın celâl, cemâl, azamet, kibriyâ ve kuddûs makamlarında dolaşmasıyla elde edilir.

Kelime-i tevhîdin sırlarına vâkîf olan kişi Allah'a (c.c.) yönelir, başkasına dönüp bakmaz, başkasından ummaz, korkmaz. Faydayı da, zararı da ondan bilir. Zâhirî ve bâtinî şirkten, yani riyyâ ve kibirden uzak durur.

ALLAH'IN BİRLİĞİNE DAİR AKLÎ VE NAKLÎ DELİLLER

Aklî Deliller:

İki ayrı ilâhın olması mümkün değildir. Şayet böyle olsaydı, her iki ilâhın da her şeye güç yetirebilmesi gerekirdi. Bu durumda ilâhlardan birisinin bir insanın hareket etmesini, diğerinin olduğu yerde kalmasını istediğini farz etsek, ya her ikisinin isteğinin gerçekleşmesi gerekir ki bu mümkün değildir, zîra iki zıt eylem aynı anda gerçekleşmez, ya da bir şekilde birisinin isteğinin yerine gelmemesi gerekir ki bu da mümkün değildir, zîra birinin isteğinin gerçekleşmesine ancak diğerinin isteğinin gerçekleşmesi mâni olabilir. Daha başka bir mâni düşünülemez. Bu iki ilâhtan birinin isteğinin yerine gelmesine diğerinin isteğinin gerçekleşmesinin mâni olduğunu farz etsek, isteği yerine gelen kâdir bir ilâh olurken, diğeri âciz kalmış olur. Âciz bir varlık da mahlûkatın ilâhı olamaz.

Naklî Deliller:

1. "İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur." (Bakara, 136), "De ki, Allah birdir." (İhlâs, 1), "Allah buyurdu

ki: İki ilâh edinmeyin! O ancak bir ilâhtır." (Nahl, 51) âyetleridir.

2. "*O ilktir, sondur...*" (Hadîd, 3) âyetidir.

İlk demek, önce gelen tek demektir. Bir kimse, "İlk aldığım köleyi azat edeceğim." dese, sonra aynı anda iki köle satın alsa, hiçbirini azat etmesi gerekmez. Çünkü ilk olanın tek olması gerekir. Bu iki köleden sonra tekrar bir köle daha satın alsa yine onu azat etmesi gerekmez. Çünkü ilk olabilmesi için bu kölenin aynı zamanda diğerlerinden önce olması da gerekir. Allah (c.c.) kendini "Evvel" sıfatıyla vasıfladığından, önce ve tek olması gerekmektedir. Bu ise O'nun ortağının bulunmadığı anlamına gelir.

3. "*Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez.*" (En'âm, 59) âyetidir.

Şayet, onun bir şeriki olsaydı bunu bilecekti. Âyet ise bize O'ndan başka kimsenin bunu bilmediğini ifade etmektedir.

4. "Lâ ilâhe illallah" kelimesi. Bu kelime Kur'an'da otuz yedi yerde geçmektedir.

5. "*O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır.*" (Kasas, 88) âyetidir.

Bu âyet kesin bir dille Allah'tan (c.c.) başka her şeyin yok olacağını bildirmektedir. Yok olması mümkün olan bir şeye, varlığında kadim denilemez. Kadim olanın da yok olması mümkün değildir. Sonuç olarak kadim olmayan ilâh olamaz.

6. "*Eğer Allah seni bir zarara uğratırsa, onu kendisinden başka giderecek yoktur.*" (En'âm, 17) âyetidir.

Allah'a (c.c.) ortak koşulan şerikler ya gökte ya da yerde olmalıdır. Göklerde olan şerikler hakkında bu yıldızdır, Ay'dır ya da Güneş'tir denilmiştir. Hz. İbrâhim'in (a.s.) diliyle Allah (c.c.) böyle bir ihtimali çürütmüştür: "...*Yıldız batınca, 'Batanları sevmem.*" (En'âm, 76).

Yine göklerde olan şerikin karanlık ya da aydınlık olduğu iddia edilmiş, Allah (c.c.) bu iddiayı, "*Karanlıkları ve aydınlığı O yarattı.*" (En'âm, 1) âyetiyle çürütmüştür.

Biri hayırları, diğeri şerleri yaratan Yezdan ve Ehrimen isimli iki tanrının ve buna benzer daha başka tanrıların varlığını ise şu âyetlerle çürütmüştür: "*Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti.*" (Enbiyâ, 22), "*De ki: Eğer söyledikleri gibi Allah ile birlikte başka ilâhlar da bulunsaydı, o takdirde bu ilâhlar, Arş'in sahibi olan Allah'a ulaşmak için çareler arayacaklardı.*" (İsrâ, 42), "*O'nunla beraber hiçbir tanrı da yoktur. Aksi takdirde her tanrı kendi yarattığını sevk ve idare eder ve mutlaka onlardan biri diğesine galebe çalardı.*" (Mü'minûn, 91).

Yeryüzünde bulunan şerikler hakkındaysa bunun Hz. İsa olduğu iddia edilmiş, Allah da (c.c.) bunu, "*Ne Mesih ve ne de Allah'a yakın melekler, Allah'ın kulu olmaktan geri dururlar.*" (Nisâ, 172) âyetiyle çürütmüştür.

Yine sahte ilâhların birtakım putlar olduğu iddia edilmiş, Allah (c.c.) bu iddiayı da, "*Hiç yaratanla yaratılan bir olur mu?*" (Nahl, 17) diyerek çürütmüştür.

7. Allah (c.c.) tevhide dair üç delil zikretmektedir. Bunlar:

“Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka ilâhlar bulunsaydı, yer ve gök (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti.” (En-biyâ, 22).

“O’nunla beraber hiçbir ilâh yoktur. Aksi takdirde her ilâh kendi yarattığını sevk ve idare eder ve mutlaka onlardan biri diğerine galebe çalardı.” (Mü’minûn, 91).

“De ki: Eğer söyledikleri gibi Allah ile birlikte başka ilâhlar da bulunsaydı, o takdirde bu ilâhlar, Arş’ın sahibi olan Allah’a ulaşmak için çareler arayacaklardı.” (İsrâ, 42).

Yine Allah (c.c.) şöyle buyurur: “Demek ki Arş’ın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan münezzeh-tir.” Buradan anlıyoruz ki, Allah’ı tesbih etmek, yani onu noksan sıfatlardan tenzih etmek, bunu delillendirdikten sonra olmalıdır. Allah (c.c.) burada, “Arşın sahibi olan” ifadesiyle, akıl sahibi birinin düşünme ve hareket etme yeteneğine sahip olmayan bir varlığı gökleri ve yeri yaratan, büyük arşın sahibi Allah’a ortak koşmasının mümkün olamayacağını belirtmiştir.

ÎMAN, MÂRİFET VE İKRARLA MEYDANA GELİR

Îmânın özünde kalpteki mârifet (bilgi) vardır. Allah (c.c.) şöyle buyurur: “Bil ki O’ndan başka ilâh yoktur.” (Muhammed, 19).

Yine îmânın diğer bir bileşeni tevhidi dille ikrar etmektir. Allah (c.c.), “De ki, O Allah tektir.” (İhlâs, 1) buyurur. Buradaki “De ki” ifadesi, tevhidi ifade eden bu sözü söylemesi için mükellef kimseye yöneltilmiş bir emirdir. “İn-sanlar, ‘Lâ ilâhe illallah’ diyene kadar onlarla savaşmakla emir olundum.” hadîsi de bunu teyit etmektedir.

İnsanın iç âlemiyle ilgili îmâna dair birtakım hükümler vardır. Bunlar, hakkında çok az şey bildiğimiz âhîret hayatına dair hükümlerdir. Bir de görünen hayata ilgili olan hükümler vardır ki bunlar dünyaya dair hükümlerdir. Bu hükümlerin icra edilebilmesi mükellefin îman sahibi olup olmadığını bilmeye bağlıdır. Bu ise ancak îmânı dille ifade etmekle öğrenilir. İşte bu nedenle îmânın yani tevhidin dille ikrar edilmesi gerekir. Allah (c.c.) cihetinden olaya baktığımızda bilme aslî bir unsurken, dille ikrar, insanlar cihetinden baktığımızda şer’î bir unsurdur. Şu âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf bu duruma işaret etmektedir:

“İman etmedikçe putperest kadınlarla evlenmeyin.” (Bakara, 221).

“Hulûs-i kalb ile ‘Lâ ilâhe illallah’ diyen cennete girer.”⁴⁰

Yine diğerk bir âyette, “Rabb’inin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır.” (Rahmân, 46). Yani biri bu dünyada olan bir cennet ki bilgi cennetidir, diğerkriyse âhirette bulunan hakikî cennettir.

Dakkak da (r.a) şöyle der: “Kim can-ı gönülden ‘Lâ ilâhe illallah’ derse o vakit cennetine kavuşur.”

ÖLÜM ÂNINDA KELİME-İ TEVHİD

Muaz bin Cebel’den rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “Mümin ölüm ânında ‘Lâ ilâhe illallah’ diyerek Allah’ın birliğine şahitlik ederse, Allah onu affeder.”⁴¹ Ölüm ânında tüm şehvî arzular söner, nefsi dize gelir, dünyevî hırslar silinir, insan âlemlerin rabbi olan Allah’ın kudreti karşısında âciz kalır, içi dışı bir olur. İşte böyle bir anda ihlâslı bir şekilde tevhide dair şahitlik içeren bu kelimeyi söylese affa mazhar olur. Ancak henüz ölüm ânı gelip çatmamışken, normal bir zamanda söylenen kelime-i tevhdîd şaibelidir. Zîra o vakit insan şehvî arzularla doludur, nefsi âsîdir.

Bu noktada İmam Fahreddin Râzî (r.a) şöyle der: İnsan dünyasıyla meftun, nefsinin arzularının esiri, âhiretten bihaber ve şaşkın bir vaziyette Allah’tan (c.c.) gafilken kendisinde yakîn hâsıl olmaz. Zîra kalbi Allah’tan (c.c.) başkasına meyletmektedir. Ancak kalpte yakîn hâsıl olunca durum değişir. Yakîn, kalpte meydana gelen bir nurdur. Yakîne yakîn denilmesinin nedeni kalpte yer edinip karar kılmasıdır. Yakîn kalbe yerleşince insan basîret sahibi olur, kalbi huzurla dolar, O’ndan başkasıyla ilgi ve alâkasını

40 Hilyetü’l Evliyâ, Ebû Nuaym: 9/254.

41 Dürrü’l Mensur, Suyutî: 6/69.

keser, âciz bir vaziyette kalakalır. Sonra çaresiz bir biçimde yalvara yakara Allah'tan (c.c.) yardım diler. O vakit darda kalmışların çağrısına cevap veren Allah (c.c.) ona da cevap verir. Sonra bu nur kalpte kalıcı hâle gelir. Kalp aydınlanır. İnsan melekûta dair işleri müşâhede etmeye başlar.

Zeyd bin Erkam (r.a) Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) şöyle dediğini rivâyet eder: *"İhlâslı bir şekilde 'Lâ ilâhe illallah' diyen cennete girer."* "Ey Allah'ın Resûlü! Bu ihlâsın göstergesi nedir?" diye sorarlar. Efendimiz (s.a.s), "Onu haramlardan alıkoymasındır." buyurur.

Diğer bir hadislerinde Efendimiz (s.a.s) şöyle demiştir: *"Ümmetimden ona hiçbir şey karıştırmadan, hâlis bir şekilde, 'Lâ ilâhe illallah' diyen kimseyi cennetine koyacağına dair Allah'ın ahdi vardır."* Sahâbe, "Ey Allah'ın Resûlü! Ona ne karıştırılabilir ki?" diye sorunca, *"Dünyevî hırslar, dünyalık mal toplama ve bu malları kimseye yedirmeme düşünceleri. Kişi peygamberlerin dediğini (kelime-i tevhîd) der de, zorbaların yaptığını yapar."*⁴² buyurur.

Hülâsa, bu kelime telaffuz edilirken yakînî bir îman sahibi olmak lâzım ki bir anlam ifade etsin. Yakîn îmansa şehvî arzuların yok olmasından sonra oluşur. Şehvî arzular şu iki şekilde yok edilir; daha hayattayken nefsini alıştırıp şehvî arzularını yok etmekle ve vefat ânında, korku ve ümidi yoğun bir şekilde aynı anda yaşamak, mecburen dünyaya dair ne varsa ondan uzaklaşmakla. İşte bu hâlde olan biri bu kelimeyi söylerse, mağfirete müstahak olur. Bundan dolayıdır ki selef, ölüm döşegindeki kişiye kelime-i tevhîdin telkin edilmesini uygun görmüştür. Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle demiştir: *"Ölmek üzere olan*

42 Tirmizî, Nevadirü'l Usûl, 246/313.

*kişiye 'Lâ ilâhe illah' telkin edin."*⁴³ Ölmekte olan insanın şehvî arzuları söner, yakînî nuruyla aydınlanır. O vakit bu kelime ona fayda verir.

Nefsini terbiye edip şehvî arzularını yok eden kimseye gelince, Allah (c.c.) onun için gayba doğru bakan bir pencere açar. Bu kişi saflığa ermiş kalbiyle bu kelimeyi telaffuz ettiği zaman mağfirete daha bir lâyıktır.

43 Müslim: 6/219.

KELİME-İ TEVHÎDİN FAZİLETİNE DAİR

Kelime-i tevhîd zikirler arasında en faziletli olduğundan, Allah'ın (c.c.) dostu da, Allah'a (c.c.) düşman kesilen de bu kelimeye sığınır. Nitekim firavun boğulma ânında, "*Gerçekten, İsrâiloğullarının inandığı ilâhtan başka ilâh olmadığına ben de iman ettim. Ben de Müslümanlardanım!*" (Yûnus, 90), yani "İsrâiloğullarının inandığı ilâhtan başka Hz. İbrâhim (a.s) için olduğu gibi ateşi serin kılacak başka kimse yoktur, buna inandım." demiştir.

Hz. Yûnus da (a.s), karanlıklar içinde "*Senden başka hiçbir ilâh yoktur.*" (Enbiyâ, 87), yani "Balığın karnında insanın canlı kalmasını sağlayabilecek senden başka biri yoktur, senden başkası buna güç yetiremez." demiştir. Hz. Yûnus'un (a.s) nidâsı kabul görürken Firavun'un seslenişi kabul edilmemiştir. Zîra Hz. Yûnus (a.s) bu kelimeyi söylemeden önce mârifet sahibi idi. Allah (c.c.) Hz. Yûnus hakkında şöyle buyurur: "*Eğer Allah'ı tespih edenlerden olmasaydı, tekrar diriltilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.*" (Sâffât, 143-144). Bu âyetten anlaşılmaktadır ki, insanların görmediği yerlerde dahi Allah'ın (c.c.) hakkını gözeteni Allah (c.c.) da tek başına kaldığında gözetir.

Hız. Yûnus, bu kelimeyi bilinçli bir şekilde, gerçekten vahdâniyete şehâdet ederek, âciz bir kul olduğunun farkında olarak söylerken, firavun kendinde değilken söylemiştir. Firavun daha önce küfür üzerine idi, ibâdet kastıyla bunu söylemedi, boğulmaktan kurtulmak için söyledi. Bu durum şu âyetten açıkça anlaşılmaktadır: “*Nihayet (denizde) boğulma hâline gelince, (Firavun:) ‘Gerçekten, İsrâiloğullarının inandığı ilâhtan başka ilâh olmadığına ben de iman ettim. Ben de Müslümanlardanım!’ dedi.*” (Yûnus, 90).

Allah (c.c.) pek çok ibâdet çeşidini meşru kılmış, kendisine bu ibâdetlerle ibâdet edilmesini emretmiştir. Bunların herhangi biri hususunda onayını bildirmemişken, söylenmesini emrettiği ‘Lâ ilâhe illallah’ lafzı üzerine, “*Allah, adâleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilâh yoktur.*” (Âl-i İmrân, 18) diyerek muvafakatını bildirmiş, bu kelimenin hak olduğuna şahitlik etmiştir.

Rivâyet edilir ki Hız. Yûsuf (a.s) kendisine bir vezir edinmek ister. Cebrâil (a.s) ona gelir ve “Allah falan kimseyi vezir yapmanı emrediyor.” der. Hız. Yûsuf (a.s), Cebrâil’in (a.s) söylediği kişiye bakınca çok çirkin biri olduğunu görür. Böyle birinin neden vezir olarak seçilmesi gerektiğini, bunun hikmetini sorar. Cebrâil (a.s), “Onun senin üzerinde şahitlik etme hakkı vardır. *Eğer gömleği ön taraftan yırtılmışsa...*” (Yûsuf, 26) diyen odur.” cevabını verir.

Biri için şahitlik eden o kişinin veziri olmayı hak ederken, Allah’ın (c.c.) vahdâniyetine şahitlik eden âhirette nasıl olur da O’nun rahmetini hak etmez.

Bir hadîse göre, cemaatle namaz kılarken imam ‘âmin’ deyince, melekler de ‘âmin’ der. Cemaatten birinin âmin demesi, meleklerin âmin deme zamanına denk gelirse o kişinin geçmiş günahları affolunur. Bir defa bile âmin demesi meleklerin âmin demesine denk gelen kişinin günahları affolunuyorsa, kelime-i tevhîdle Allah’ın (c.c.) vahdâniyetine şahitliği uygun düşen, denk gelen kişinin günahlarının affolunması daha bir evlâdır.

Rivâyete göre zâlim Haccac bir kimsenin idamını emreder. Adam, “Elimi tutup, benimle biraz yürümeden beni öldürme.” der. Haccac bunu kabul eder ve adamın elinden tutarak bir miktar yürür. Daha sonra adam, “Bu kardarcık da olsa arkadaşlığımızın, beraberliğimizin hatırına beni affet.” der. Haccac da adamı affeder. Mümin de Allah’tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmede Allah’la (c.c.) beraberdir. Umulur ki o da affolunur.

Başka ibâdetler göğe melekler tarafından yükseltilirken, ‘Lâ ilâhe illallah’ kendisi yükselir. Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*O’na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah’a amel-i sâlih ulaştırır.*” (Fâtır, 10). Bu âyeti yorumlarken bazıları, “Yani sâlih amelleri melekler ulaştırır.” demiştir.

Yapılan tüm taatler kıyâmet günü yok olurken, tehliller, hamdler bâkî kalır. Allah (c.c.) Kur’an’da cennet ehlinin sözlerini şu âyetlerle bize nakleder:

“*Bizden tasayı gideren Allah’a hamdolsun.*” (Fâtır, 34).

“*Bize verdiği sözde sâdık olan ve bizi, dilediğimiz yerde oturacağımız bu cennet yurduna vâris kılan Allah’a hamdolsun.*” (Zümer, 74).

“İşte O, Allah’tır. O’ndan başka ilâh yoktur. Önünde de, sonunda da hamd O’nundur, hüküm O’nundur.” (Kasas, 70).

Denir ki: Âhir zamanda en güzel taat ‘Lâ ilâhe illallah’ kelimesidir. Zîra o vakit Müslümanların kıldığı namazlara, tuttukları oruçlara gösteriş ve riyâ, sadakalarına haram karıştır. Kelime-i tevhîd ise bir zikirdir, Müslüman zikir yaptığında kalbinin derinliklerinden, samimiyetle yapar.

Peygamber Efendimiz’den (s.a.s) rivâyet olduğuna göre, “En güzel zikir ‘Lâ ilâhe illallah’, en güzel dua da ‘Elhamdülillallah’tır.”⁴⁴

İbn-i Ömer (r.a) şöyle demiştir: Kelime-i tevhîd ehline ölüm ânında ve kıyâmet günü toplanma esnasında yalnızlık yoktur. Onların ilk seslenme ânında kabirlerinden saçlarındaki toprakları silkerek kalktıklarını ve “Bizden üzüntü ve kederi gideren Allah’a hamdolsun.” dediklerini görür gibiyim.

Me’mun Merv’den çıkıp Irak’a doğru yöneldiğinde Nişabur’dan geçiyordu. Nişabur’un önde gelenlerinden biri de Ali bin Musa er-Rızâ idi. Bazı şeyhler kalkıp ona, “Resûlullah’a (s.a.s) yakınlık hakkı için bize yararlı olacak bir hadis naklet.” dediler. O da babası ve dedeleri kanalıyla Peygamber Efendimiz’den (s.a.s) şu hadîsi nakletti: “Allah şöyle der: ‘Lâ ilâhe illallah’ benim kalemdir. Kim kaleme girerse azâbımdan emin olur.”⁴⁵

44 Tirmizî: 3392, İbni Mace: 3800.

45 Kenzu’l Ummal: 158.

KELİME-İ TEVHÎDİN ANLAMINA DAİR

Kelime-i tevhîdin anlamına dair farklı açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalardan bazılarını burada zikredelim:

İbn-i Abbas (r.a) Kelime-i tevhîdi açıklarken şöyle der: “Yani, Allah’tan başka faydaya ve zarara uğratan, aziz ve zelil kılan, veren ve alan yoktur.”

“Allah’tan başka fazlı keremi umulan, azâbından korkulan, zulmünden emin olunan, rızkı yenilen, emirler buyuran, affi istenen, haramları işlenen, fazlı kereminden mahrum olunan başka bir ilâh yoktur.”

“Âlemlerin rabbi olan, öncekileri ve sonrakileri yaratan, din gününün hâkimi olan Allah’tan başka nimet, kudret, bekâ, azamet, yücelik, izzet, övgü, gazap ve rızâ sahibi başka bir ilâh yoktur.”

“Allah’tan başka rağbet edilecek, kendisinden sakınılacak bir ilâh yoktur.”

“Lâ ilâhe illallah on iki harf içerir. Bu kelimeyle altısı zâhirî, altısı da bâtinî olmak üzere on iki farz sabit olur. Zâhirî olanlar: Abdest, namaz, zekât, oruç, hac ve cihattır. Bâtinî olanlarsa: Tevekkül, yetkilendirme, sabır, rızâ, zühd ve tövbedir.

Melekler insanın yaratılmasını kuşkuyla karşılayarak, “Orada bozgunluk çıkaracak birilerini mi yaratacaksın?” diye Allah’a (c.c.) sormuşlardı. Allah (c.c.) cevap olarak, “Ben sizin bilmediklerinizi bilirim.” demişti. İşte bunun ispatı mahiyetinde, bir mümin öldüğünde Allah (c.c.) kabrine iki melek gönderir. Melekler ona, “Rabb’in kimdir, hangi din üzeresin?” diye sorarlar. Ölen kişi, “Rabb’im Allah, dinim İslâm.” diye cevap verir. Bunun üzerine Allah (c.c.), “Duyduğunuz şeye şahitlik edin.” der. Zîra şahitlikte en az iki kişinin bulunması gerekir. Daha sonra Allah (c.c.) “Gördünüz mü? Kulumun elinden ruhunu, malını, eşini aldım. Malını paylaştılar, eşi başkasına eş oldu. Varını yoğunu başkaları aldı. Sonra melekler ona toprağın altında sual sorunca, o tevhidim dışında hiçbir şeyden söz etmedi. İşte anladınız mı şimdi, benim sizin bilmediklerinizi bildiğimi?” der. Yine rivâyet olunur ki; Allah (c.c.) ruhlar âleminde insanlara, “Ben sizin Rabb’iniz değil miyim?” diye sormuştu. Onlar da “Evet Rabb’imizsin.” diye cevap vermişti. Allah da (c.c.) buna tanıklık etmişti. Sonra insan yeryüzüne inince tevhide şahitlik etti. Peygamberler de buna tanıklık etti. İnsan öldükten sonra, bu şehâdetleri hakkında iki melek kabirde insanı sorguladığında, bu şahitliğini tekrarladı. Melekler de buna tanık oldu. Kıyâmet günü şeytan, “Bu benim topluluğumdandır, benim teşvik etmemle günahlar işledi.” diyerek onu almak istediğinde Allah (c.c.), “Onun üzerinde senin hükmün geçmez, ondan başta da sonda da tevhidi duydum. İşin ortasında peygamberler de buna tanıklık etti. Melekler de işin sonunda tanıklık etti. Şu halde nasıl olur da o senin topluluğundan olur, nasıl olur da sen onun üzerinde hüküm sahibi olabilirsin? Onu cennete götürün.” der.

‘LÂ İLÂHE İLLALLAH’ LAFZINA VERİLEN İSİMLER

Kelime-i Tevhîd:

Bu lafzın kelime-i tevhîd diye isimlendirilmesinin sebebi, kati bir sûrette şirki inkâr, tevhidi yani Allah’ın (c.c.) birliğini ortaya koymasıdır. Şöyle ki, Allah (c.c.), “*İlâhınız bir tek Allah’tır.*” (Bakara, 163) dediğinde belki bir kişinin aklına, “Bizim ilâhımız birdir, ama başkaları için daha başka ilâhlar vardır.” düşüncesi gelebilir. İşte bu düşünceyi defetmek için Allah (c.c.) devamında, “*O’ndan başka ilâh yoktur.*” (Bakara, 163) demiştir.

Bu kelimenin iki güzel semeresi vardır. İlki: İnsan özünde şerefli bir varlıktır. Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*Âdemoğlunu şerefli kıldık.*” (İsrâ, 70). Özünde şerefli olunca, insanın temiz olması tabiatına uygun, pis olmasıysa tabiatına aykırı bir durumdur. İnsan şirk koşarsa şayet, pis bir varlığa dönüşür. “*Müşrikler ancak bir pisliktir.*” (Tevbe, 28). Bu durumda pis olmanın, asla muhalif bir durum olduğu ortadadır. İnsanın müvahhid (şirkten uzak) olması ise insanın tabiatına uygun bir durumdur. Muvahhid Allah’ın (c.c.) has kullarındandır. “*...Temiz kadınlar temiz erkeklerle, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır.*” (Nûr, 26).

İkincisi: Şirk dünya düzeninin çökmesine, tevhid ise bu âlemin imarına sebeptir. Zîra hüküm olarak her ikisi de birbirine zıttır. Kelime-i tevhîd, âlemin imarına sebep olunca, tevhidin asıl yeri olan kalbin ve tevhid zikrinin mahalli olan dilin imarına sebep olması daha evlâdır. Bu durum Allah'ın (c.c.) tevhid ehlini affetmesine daha uygun düşer.

Kelime-i İhlâs (İhlâs Kelimesi):

Bu isimle isimlendirilmesinin nedeni, kelime-i tevhîdin kalbi ilgilendirir olması ve insanın Allah'ın birliğini kalben biliyor olmasıdır. Kalple hâsıl olan bu bilgi; Allah (c.c.) sevgisi, O'na taatte bulunmak ve ibâdet etmek düşüncesi dışında başka bir maksatla meydana gelmez. Diğer bedenî taatler ise böyle değildir. Bunlar tâzim için yapıldığı gibi daha peşin karşılık hükmünde olan riyâ, övünme, övgü alma gibi düşüncelerle de yapılabilir. Bundan dolayı kelime-i tevhîd aynı zamanda bu isimle de isimlendirilir.

Kelime-i İhsân (İyilik Kelimesi):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: “*İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey midir?*” (Rahmân, 60) Âyette geçen iyilikten maksat îmandır.

İnsanın üzerinde Allah'a (c.c.) karşı, ilâh olması cihetiyle ibâdet ahdi ve kerîm olması cihetiyle O'nu Rab olarak tanıma ahdi vardır. “*Bana verdiğiniz sözünü yerine getirin ki, ben de size vaat ettiklerimi vereyim.*” (Bakara, 40). İbâdet ahdi, sadece O'na ibâdet edip, O'ndan başkasını O'nun kulu olarak bilmekle gerçekleşir. “*Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahmân'a gelecektir.*” (Meryem, 93).

Müslümanın ‘Lâ ilâhe illallah’ sözü, Allah'ın (c.c.) dışındaki her varlığın O'nun kulu olduğunu itiraf hükmündedir. Bu durumda Müslümanın bu sözü bir ihsandır (iyiliktir). Bu bilgi doğrultusunda “*İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey midir?*” (Rahmân, 60) âyetini şu şekilde açıklayabiliriz: Yani ‘Lâ ilâhe illallah’ diyen kişiyi, bu iyiliğine karşılık olarak bu sözün himayesine alırım.

Yine diğer bir âyette Allah (c.c.), “*Güzel davrananlara daha güzel karşılık, bir de fazlası vardır.*” (Yûnus, 26) buyurur. Burada güzel davranmaktan maksat, tefsir ehlinin ittifağıyla kelime-i tevhîdi söylemektir. Zîra insan bu kelimeyi söyledikten sonra ölse, cennete girer.

Bir başka âyette, “*(İnsanları) Allah'a çağıran, iyi iş yapan ve 'Ben Müslümanlardanım' diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?*” (Fussilet, 33) buyurur. Tefsir ulemâsı bu âyetin, kelime-i tevhîdi içerdiğinden dolayı ezan hakkında indiği hususunda ittifak etmişlerdir.

Başka bir âyette Allah (c.c.), “*Tâğuta kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. Kullarımı müjdele! O kullarım ki, onlar sözü dinlerler, sonra da en güzeline uyarlar.*” (Zümer, 17-18) buyurur. Sözlerin en güzeli ‘Lâ ilâhe illallah’ sözüdür.

Yine Allah (c.c.), “*Muhakkak ki Allah, adâleti, iyiliği, ak-rabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenâlık ve azgınlığı da yasaklar.*” (Nahl, 90) buyurur. Bu âyet tefsir edilirken denilmiştir ki: Buradaki adâletten maksat, Allah'tan (c.c.) başkasından yüz çevirmektir. İyilikten maksat O'na yönelmektir.

Bir başka âyette, “Eğer iyilik ederseniz kendinize etmiş, kötülük ederseniz yine kendinize etmiş olursunuz.” (İsrâ, 7) buyurulmaktadır. Buradaki iyilikten maksat da yine ‘Lâ ilâhe illallah’ sözüdür.

Ebû Musa el-Eş’arî’den (r.a) rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “Güzel davrananlara, yani ‘Lâ ilâhe illallah’ diyenlere ‘daha güzel karşılık’ olan cennet, ‘bir de fazlası’ Allah’ın cemâliyle müşerref olmak vardır.”⁴⁶

Karşılık olarak yapılan iş ne kadar güzel olursa, yapan kişi o kadar güzel karşılık vermiş olur. Zikirlerin en güzeli ‘Lâ ilâhe illallah’, mârifetlerin en güzeli de yine ‘Lâ ilâhe illallah’tır. Bu durumda bu bilgi ve bu zikir Allah’a (c.c.) karşı sunulan en güzel mukabele olur.

Davetü’l Hakk (Hakîkate Davet):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: “Yalnızca O’nun daveti, hakîkate davettir.” (Ra’d, 14). Yani hakîkate davet yalnız O’na doğru olan davettir, başkası değil. Allah (c.c.) zâtıyla, sıfatlarıyla hakîkî mânâda var olduğundan, zâtında ve sıfatlarında değişim mümkün olmadığından, O’nu bilmek hakîkati bilmek, O’nu anmak hakîkati anmak ve O’na davet hakîkate davettir.

Hakîkate davet bazen Allah’ın (c.c.) insanları hakîkate daveti şeklinde bazen de insanların diğer insanları hakîkate daveti şeklinde gerçekleşir. Allah (c.c.) hakîkate davet edip, buna erişmeyi mümkün kılmasaydı, beşerin akıyla buna ulaşması, hakîkate varması mümkün olmazdı.

46 Dürrü’l Mensur, Suyutî: 3/331.

“(İnsanları) Allah’a çağırın, iyi iş yapan ve ‘Ben Müslümanlardanım’ diyenden kimin sözü daha güzeldir?” (Fussilet, 33), “Ey Rabb’imiz! Gerçek şu ki biz, ‘Rabb’inize inanın!’ diye îmâna çağırın bir davetçiyi (Peygamber’i, Kur’ân’ı) işittik, hemen îman ettik.” (Âl-i İmrân, 193) âyetlerinde ifade edildiği gibi bazen de insanlar hakîkate davet eder.

Kelime-i Adl (Adâlet Sözü):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: “Muhakkak ki Allah, adâleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenâlık ve azgınlığı da yasaklar.” (Nahl, 90).

İbn-i Abbas (r.a) bu âyeti açıklarken, “Adâlet, ‘Lâ ilâhe illallah’ diye şahitlik etmek, iyilikse, ibâdet yapmaktır.” demiştir.

Adâleti, ‘Lâ ilâhe illallah’ diye şahitlik etmek olarak, iyiliğiye bunu söylerken ihlâslı olmak şeklinde, yine adâletin insanlara yönelik olduğu, iyiliğin ise taatle nefse yönelik olduğu şeklinde tefsir edenler de vardır. Nitekim Allah (c.c.), “İyilik ederseniz kendiniz için iyilik yapmış olursunuz.” (İsrâ, 7) buyurur.

Yine âyeti, Allah (c.c.) organlar hakkında adâleti emrederken, tevhid ve muhabbet şarabından sonra kalbi terbiye etmek sûretiyle kişinin kendisine iyilikte bulunması olarak yorumlayanlar vardır.

Diğer bir yoruma göre adâlet, Allah’a (c.c.) muhtaç olduğunun bilincinde olmak, iyilik ise Hâlik’in tüm mahlûkata yapmakta olduğu iyilikleri gözlemlemektir.

Kelime-i tevhîdin bu isimle isimlendirilmesinin bazı sebepleri vardır. Bunlar:

1. Adâlet her şeyde orta yolu tutmak, kusursuzluğu yakalamaya çalışmaktır. Duyu organlarının kusursuz oluşu, görevlerini yerine getirerek etrafta olup biteni algılamaktır. Fiziksel yapının kusursuz oluşu, yararlı olan şeyleri sindirip kullanmaktır. Sinir sisteminin kusursuz oluşu, insana rahatsızlık veren şeylere karşı tepki göstermesidir. Akıl gücünün kusursuz oluşuysa onda hakikatlerin işlenmesi, eşyanın var olduğu hâl üzere, aslıyla kavranmasıdır. Akılla kavranabilecek en yüce şey ise Allah'ın (c.c.) varlığı, azameti ve izzetidir. Dolayısıyla Allah'ı (c.c.) bilmek, beşerin ruhu ve akli için orta yolu tutmanın, kusursuzluğu kavramanın son noktasıdır.

2. Allah'ı (c.c.) bilmek teşbihten ibaret olan ifratla, ta'tilden ibaret olan tefrit arasında orta bir yoldur. Hakk'ı ispatta aşırıya kaçan teşbihe düşerken, ortak koşulan şeyleri inkâr ederken aşırıya kaçan ta'tile düşer. O halde doğru olan her iki tarafın arasında orta yolu tutmaktır.

3. Allah'ı (c.c.) tanıırken, düşünmeyi ve O'nun varlığını delillendirmeyi bir kenara bırakıp hislerini ve hayalini kullanmaya kalkışan kişi sapıtır. Diğer yandan bu hususta araştırma yaparken aşırıya kaçan, O'nun azametini bütünüyle anlamaya çabalayan kişi bocalar, şaşkına döner, hatta kör olur, artık hakikatleri göremez. Bu noktada ilâhî nurlar beşer aklının gözlerini kör eder. Bu durumda Allah'ı (c.c.) tanımaya çalışırken orta yolu tutmak, aşırılıktan kaçınmak gerekir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s), "*Yaratılmışlar üzerine düşünün, Yaratan hakkında değil.*"⁴⁷ buyurur.

47 Kenzül Ummal: 5706.

et-Tîb Mine'l Kavî (Temiz Söz):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: "*Ve onlar, sözün en güzeline yöneltilmişler, övgüye lâyık olan Allah'ın yoluna iletilmişlerdir.*" (Hac, 24). Burada sözün en güzelinden maksat, 'Lâ ilâhe illallah' lafzıdır. Bu kelimedenden daha güzel, daha temiz bir kelime yoktur. Küfür onlarca sene pis olarak kalmaya sebepken, bu pislik bir defa bu kelimeyi söylemeyle kaybolur gider. '

el-Kelimetü't-Tayyibe (Güzel Söz):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: "*Görmedin mi Allah nasıl bir misal getirdi: Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (benzetti).*" (İbrâhim, 24).

Kelime-i tevhîdin bu isimle isimlendirilmesinin sebebi, teşbih ve ta'tilin arasında bulunup orta yolu gösteriyor olmasına rağmen hiçbirine karışmamasıdır. Nitekim süt de kanla işkembedeki pislik arasından süzülüp gelirken hiçbirine karışmaz.

Yukarıdaki âyeti tefsir ederken müfessirler şöyle der: "Âyette geçen güzel bir ağaçtan maksat hurma ağacıdır. Kelime-i tevhîdin hurma ağacına benzetilmesinin sebebi, nasıl ki hurma ağacı bazı ülkelerde yetişir, bazılarında yetişmezse, aynı şekilde kelime-i tevhîd de bazı insanların dilinden düşmezken, bazıları bu kelimeyi bir kez olsun söylemez. Yine tevhid bilgisi her kalpte değil, bazılarında bulunur. Nasıl ki hurma en uzun ağaç türlerinden biriye, kelime-i tevhîd de en yüce kelimelerdendir. Nasıl ki hurma ağacının kökleri yerde sabitken, dalları göğe doğru yükseliyorsa, kelime-i tevhîd de kalpte sabitken, mârifet ve onun dalları göğe doğru yükselir.

el-Kelimetü's-Sâbite (Sağlam Söz):

Allah şöyle buyurur: *"Allah Teâlâ sağlam sözle îman edenleri hem dünyaya hayatında hem de âhirette sapaş sağlam tutar."* (İbrâhim, 27).

Bu isimle isimlendirilmesinin sebebi, kelime-i tevhîdde zikredilen zâtın (Allah), zâtıyla "vâcibü's-sübût ve mümentiu'l adem" oluşudur.

el-Kelimetü't-Takvâ (Takvâ Sözü):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"Allah da elçisine ve müminlere sükûnet ve güvenini indirdi, onların takvâ sözüne tutmalarını sağladı."* (Fetih, 26).

Bu isimle isimlendirilmesinin sebebi kelime-i tevhîdi söyleyen kişinin küfürden ittika ediyor (sakınıyor) olmasıdır. Ayrıca bu kelime, insanın canını öldürülmeye karşı, malını ganimet olarak alınmaya karşı, evlatlarını esir edilmeye karşı korur. Bu kelimeyi söylerken kalp dile ortak olursa insan küfürden korunmuş olur. İhlâslı olursa insanı günahlardan korur.

el-Kelimetü'l-Bâkiye (Kalıcı Söz):

Müfessirler, *"Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (O'nun dinine) dönsünler."* (Zuhruf, 28) âyetinde geçen 'bu sözü' hakkında, ondan önce zikredilen *"Ben yalnız beni yaratana taparım. Çünkü O, beni doğru yola iletacaktır."* (Zuhruf, 27) âyetini dikkate alarak, "Bundan maksat 'Lâ ilâhe illallah'tır." demiştir. İlk âyetteki, *"Ben yalnız beni yaratana taparım."* ifadesinden maksat ise onların tapmakta oldukları nesnelerin ilâh olduğunu inkâr etmektir. Âyetin devamında,

"O, beni doğru yola iletacaktır." denilerek kendisini yaratan varlığın ilâh olduğu ispat edilmiştir. Bunu bir bütün olarak düşündüğümüzde 'Lâ ilâhe illallah' lafzı ortaya çıkar.

İstikamet (Doğru Yol):

Allah şöyle buyurur: *"Rabb'imiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru olanlar..."* (Fussilet, 30). Buradaki doğruluktan maksat 'Lâ ilâhe illallah' kelimesini söylemektir.

Bazı insanlar Allah'ın ortağı olduğunu iddia ederken, bazıları bunu inkâr eder. İşte Allah'ın (c.c.) ortağı olduğunu kabul etmeyenler istikamet üzere olanlardır.

el-Kelimetü'l-Ulyâ (En Yüce Söz):

Allah (c.c.) şöyle buyurur:

"...ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zâten yücedir." (Tevbe, 40).

Kalpte bu kelimenin nuru tecellî ettiğinde, bunu Allah'la (c.c.) güç bulma takip eder. İşte bu nedenledir ki Allah'ın (c.c.) celâlinin nuruna dalmış ârifler dünyevî işleri küçük görür, zâlim idarecilerden korkmaz, ölüm korkusu nedir bilmez ve dünya metâına zerre kadar değer vermezler. Nitekim bu kelimenin nuru Firavun'un sihirbazlarına tecellî ettiğinde, ellerinin ve ayaklarının kesilme tehdidi onları yıldırılmamıştı. Yine Peygamber Efendimiz (s.a.s) bu nura gark olduğunda melekût âlemine iltifat etmemiştir: *"Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı."* (Necm, 17).

Bu kelimeyle ifade edilen inanç sistemi tüm inanç sistemlerinden üstündür. Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamber'ini hidâyet ve hak din*

ile gönderen O'dur." (Fetih, 28). Yine bu kelime, tüm günahların fevkindedir. Zira hiçbir günah bunu silemezken bu kelime tüm günahları siler, yok eder.

el-Meselü'l-'Alâ (En Yüce Sıfat):

"Göklerde ve yerde (tecellî eden) en yüce sıfat O'nundur." (Rûm, 27) âyetini tefsir ederken Katâde (r.a), "Burada en yüce sıfatla kastedilen kelime-i tevhîddir." demiştir.

Ahd (Söz):

"O gün Rahmân (olan Allah)'ın nezdinde söz ve izinden başkalarının şefaata güçleri yetmeyecektir." (Meryem, 87) âyetini tefsir ederken İbn-i Abbas (r.a), "Burada geçen söz (ahd) kelimesinden maksat kelime-i tevhîddir." demiştir.

Makâlîdü's-Semâvâti ve'l-Arz (Yerin ve Göklerin Kilidi):

İbn-i Abbas (r.a), "Kur'an'da geçen bu ifadedden maksat kelime-i tevhîddir." demiştir. Zira dünyada fesadın ortaya çıkmasının sebebi Allah'a (c.c.) şirk koşulmasıdır. Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"Bundan dolayı, neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp düşecektir! Rahmân'a çocuk isnadında bulunmaları yüzünden."* (Meryem, 90-91). Durum böyle olunca dünyayı ayakta tutan şey de tevhid inancıdır. Semânın kapıları dua anında 'Lâ ilâhe illallah' denilince aralanır, cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır. Kalp gözü bu kelimeyle açılır, türlü vesveseler bu kelimeyle bertaraf edilir. Yerin ve göklerin en değerli kilidi, ruhların, nefslerin, akıl ve bedenlerin en kıymetli anahtarı bu kelimedir.

Kelimetü'l-Hak (Doğru Söz):

"Allah'ı bırakıp da taptıkları putlar, şefaata edemezler. Ancak bilerek hakka şâhitlik edenler bunun dışındadır." (Zuhuruf, 86) âyet-i kerîmesinde olduğu gibi hak kelime ile kastedilen kelime-i tevhîddir.

el-'Urvetü'l-Vüskaâ (Sağlam Kulp):

Allah (c.c.) şöyle buyurur: *"O halde kim tâğutu reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapmıştır."* (Bakara, 256) âyetinde olduğu gibi sağlam kulp ifadesinden maksat yine kelime-i tevhîddir.

Kelimetü's-Sıdk (Doğruluk Sözü):

"Doğruyu getiren ve onu tasdik edenler var ya, işte kötülükten sakınanlar onlardır." (Zümer, 33) âyetiyle anlaşıldığı üzere kelime-i tevhid Kelimetü's-Sıdk (Doğruluk Sözü) diye de isimlendirilir.

Kelimetü's-Sevâ (Eşitlik Sözü):

Ebü'l Aliye (r.a), *"(Resûlüm!) de ki: Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allah'tan başkasına tapmayalım. O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmayalım."* âyetini tefsir ederken, "Aramızda müşterek olan sözden maksat kelime-i tevhîddir." demiştir.

İLÂH KELİMESİNİN ANLAMI

Hak olsun bâtil olsun, kendisine ibâdet edilen varlığa 'ilâh' denir. Bu sıfat, daha sonra sadece ibâdete lââyık olan için, yani gerçek ilâh için kullanılagelmiştir.

Buna göre 'Lâ ilâhe illallah' demek, gerçek mânâda Allah'tan (c.c.) başka ibâdete lââyık olan bir ilâh yoktur demektir.

Allah lafzı, tüm ilâhlık sıfatlarını kendisinde bulunduran, Rab olma özelliklerine haiz, gerçek mânâda var olup, diğer varlıkların, varlığını kendisinin varlığına borçlu olduğu ilâha verilen bir isimdir. Bu isim, ilâh olmanın gerektirdiği bütün sıfatları topluca ifade ederken Allah'ın (c.c.) doksan dokuz isminden geri kalanı ilim, kudret gibi tek tek sıfatlara delâlet eder. Bu nedenle, bu isim diğerleri arasında daha ayrı bir yere sahiptir.

Nübüvvetten önce ve daha sonrasında Arapların bu isimle birini isimlendirmek bir yana, bu kelime kalıbını kullandığına dair herhangi bir nakle rastlanmamıştır. Ancak Câhiliye devrinde Arapların yazılarında 'Bismikellahümme' ifadesini kullandıkları nakledilir. Allah (c.c.), "O'nun bir adaşı olduğunu duydun mu?" (Meryem, 65) buyurur. Bu

nedenle Cüneyd el-Bağdâdî (r.a), "Allah'ı (c.c.) kendisinden başka kimse hakkıyla bilemez. Kullarına isimlerini öğreterek, bu şekilde kendini onlardan gizlemiş, "*O halde, yüce Rabb'inin adını yüceltip noksanlıklardan tenzih et.*" (Hâkka, 52) buyurmuştur. Yaratılış ânında, yeniden dirilmede, dünya ve âhirette O'nu (c.c.) kendisinden daha iyi bilen biri yoktur. Allah (c.c.) diğer isimleri anlamada akıl, kalp ve ruha fırsat tanırken, bu isminin anlaşılmasını murat etmemiştir. Bundan dolayı insanların bu ismi başka bir varlığa vermek ne akıllarına gelmiş ne de buna cesaret edebilmişlerdir. Oysa ki insanlık tarihinde ne azılı kâfirler, ne isyankâr firavunlar gelip geçmiştir.

Allah'ın (c.c.) diğer isimleri kendilerinden nasiplenip, ahlâka yansıtılmak içinken, bu ismi zikir yapmak, onu dilden düşürmemek içindir. Kulun bu isimden alacağı pay, gönlünü O'na vermek, sadece bu ismin sahibini önemseyip diğerlerini görmemek, sadece O'ndan ummak, O'ndan korkmak olmalıdır. Ancak diğer isimlerin ihtiva ettiği mânâları ahlâka yansıtıp, bunu söz ve fiillerde, içte ve dışta gösterdikten sonra bu isme bağlı olunduğu iddia edilebilir. Bu isimle Allah'a (c.c.) yakınlaşmak isteyen kişi yedi şeye dikkat etmelidir: Mâsivâyâ değer vermemek, Allah'ın (c.c.) emirlerine saygıyla yaklaşmak, bu dünyayı kalbinden atmak, O'nda fenâyâ ermek, sadece O'na bağlılık göstermek, nefsini murakabe altında tutmak ve ism-i Âzamlâ zâhirde ve bâtında O'nu anmak.

Şiblî (r.a), "Gerçek mânâda Allah'tan (c.c.) başka hiç kimse 'Allah' dememiştir. O'nu diyebilen kişi şanslı sayılır." der.

Ebû Said el-Harraz şöyle der: "Kendinden geçip nefsini unutan kişi, Allah'tan yana nasibini alır, tabii ihtiyaçlarını

bile hatırlamasına gerek kalmaz. Bu kişinin organları konuşacak olsa, 'Allah, Allah' der. İşte bu kişilerin sırları Allah'la (c.c.) yok olur, tevhidin nurunda izleri kaybolur, Allah (c.c.) kâinatı onların hizmetine verir, sırlarına erdirir. Bu zikirle halvet edenler, O'nda yok olur, kaybolur gider; zikir edip etmediğini, hatta var olup olmadığını dahi unuttur da her organı 'Allah, Allah' demeye koyulur. Bir damla kanı düşecek olsa yere 'Allah' yazar."

Bilinmelidir ki, dünyadaki her bir zerrede bu ismin sırlarından bir sır bulunur. İşte bu sırla O anlaşılır, âlemdeki her bir varlık kendince tevhidi ikrar eder, belki bunun farkındadır belki değil. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurur: "*Göklerde ve yerde bulunanlar da, onların gölgeleri de sabah akşam ister istemez sadece Allah'a secde ederler.*" (Ra'd, 15).

ÇEŞİTLİ DUA VE ZİKİRLER

Bu bölümde hadisler ışığında gece ve gündüz vakitlerinde farklı münasebetlerle yapılan duaları aktaracağız.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) zor ve sıkıntılı bir durumla karşılaştığında, *“Ey diri, uyanık olan Allah’ım! Merhametine sığınarak senden yardım diliyorum.”* derdi.⁴⁸ Yine bir zorlukla karşılaştığında semâya bakıp, *“Yüce olan Allah’ı tesbih ederim.”* derdi.⁴⁹ O, diğer bir hadislerinde şöyle buyurur: *“Sıkıntılı bir durumla karşılaşan, hüzünlünen kişi şu sözlerle dua etsin: ‘Allah’ım ben senin kulunum, kulunun oğluyum, câriyenin oğluyum, senin avucunun içindeyim, senin tasarrufun altındayım. Hakkımdaki hükmün câridir. Kazân ne olursa hakkımda adâlettir. Kendini tesmiye ettiğin veya kitabında indirdiğin veya nezdinde mevcut gayb hazinesinden seçtiğin, sana ait her bir isim adına senden Kur’ân’ı kalbimin baharı, sıkıntı ve gamlarımın atılma vesilesi kılmanı dilerim.”* Orada bulunanlardan biri, *“Ey Allah’ın Resûlü! Bu duayı öğrenmeyen kişi çok şey kaybetmiş demektir.”* dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.s), *“Evet, bu şekilde dua edin, başkalarına da öğretin. Bunları yakarış içerisinde*

48 Tirmizî, Daavât, 91/2533.

49 Tirmizî, Daavât, 3445.

söyleyen kişinin sıkıntılarını Allah giderir, ona uzun süre etkili olacak bir rahatlama verir.” buyurdu.⁵⁰

Hiz. Ali'den (r.a) rivâyetle Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “Allah Resûlü bana şu kelimeleri öğretti ve hüznün verici ya da sıkıntılı bir durumla karşılaştığımda bu şekilde dua etmemi emretti: *Kerîm ve Azîm olan Allah'tan başka ilâh yoktur. O'nu tesbih ederim. Yüce arşın sahibi olan Allah ne yücedir! Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.*” Abdullah bin Câfer (r.a) bu kelimeleri başkalarına telkin eder, sıtma hastalığına yakalanmış hastalara okur ve evlenip gurbet ellere gitmiş kızlarına öğretirdi.⁵¹

Sıkıntılı kimsenin duası şudur: *“Ey Allah'ım! Merhametini dilerim. Beni bir an olsun nefsimle baş başa bırakma. Tüm işlerimi yoluna koy. Senden başka ilâh yok.”*⁵²

*“Sıkıntı ânında Ayetü'l-Kürsî'yi ve Bakara Sûresi'nin son âyetlerini okuyan kimseye Allah yardım eder.”*⁵³

Bir idareciden ya da herhangi birinden çekindiğin zaman şöyle de: *“Halîm ve Kerîm olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Yüce arşın ve yedi kat göğün rabbi olan Allah'ı tesbih ederim. Senden başka ilâh yok. Sana sığınan kimse katında değerlidir. Senin övgün yücedir.”*⁵⁴

Halife Abdülmelik, Yûsuf bin Haccac'a Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) hizmetkârı Enes bin Mâlik'e (r.a) hürmet göstermesini, onu meclisinde bulundurmasını ve ona izzeti ikramı bolca yapmasına dair bir yazı gönderdi. Bu

50 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 339.

51 Hakim, Müstedrak: 1/508

52 Ebû Dâvûd: 5090.

53 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 344.

54 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 347.

yazı Yûsuf bin Haccac'a ulaştıktan sonra Enes (r.a) gelişen olayları şöyle anlatır: “Daha sonra Yûsuf bin Haccac'ın yanına geldim. Bir gün bana, ‘Ey Ebû Hamza! Sana bir at göstereceğim. Bu atı Resûlullah'ın atıyla kıyaslamamı istiyorum.’ dedi. Ben, ‘Aralarında dağlar kadar fark var. O atın yediğinde, içtiğinde, dışkısında bile ecir vardı.’⁵⁵ deyince, ‘Hakkında Emîrû'l-mü'mininin yazısı olmasaydı, senin başını uçururdum.’ dedi.” Ben, “Buna gücün yetmez.” dedim. “Neden?” diye sordu. “Resûlullah bana bir dua öğretti. O duayı okuyunca ne bir şeytandan, ne bir yırtıcı hayvandan, ne de bir idareciden korku duyarım.” dedim. Haccac bana, “Ey Ebû Hamza! Bu duayı oğluma öğret.” dedi. Bunu kabul etmedim. Haccac daha sonra oğluna, “Enes amcana git. Bu duayı sana öğretmesini iste.” dedi. Devamında hadîsin râvisi Ebân şöyle der: “Enes'in (r.a) ölümü yaklaşınca beni çağırdı ve ‘Ey kızıl sakallı! Uzun süre benim yanımda bulundun. Sana vefâ borcum var. Sana Resûlullah'ın bana öğrettiği duayı öğreteceğim. Sakın Allah korkusu taşımayan birine bu duayı söyleme. O dua şudur: *Allahu ekber! Allahu ekber! Kendim ve dinim üzerine bismillah. Allah'ın bana bahsettiği her şey üzerine bismillah. İsimlerin en hayırlısı Allah'ın ismiyle bismillah. İsmiyle birlikte yerde ve göklerde hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın adıyla bismillah. Allah'ın adıyla başlar, O'na tevekkül ederim. Allah! Allah benim Rabb'imdir, O'na asla ortak tanımam. Allah'ım! Senden başkasının veremeyeceği sonsuz hayırlarından hayır isterim. Senden yardım dileyen katında değerlidir. Senin övgün yücedir. Senden başka ilâh yoktur. Şeytana karşı, bütün şerlere karşı beni himayen altına al. Allah'ım! Mahlûkatın arasında şerhilerin şerrinden*

55 Bahsi geçen at cihatta kullanılıyordu.

sana sığınır ve önüme, ardıma, sağıma, soluma ve yukarıya doğru şöyle derim: *Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla. 'De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.'*"⁵⁶

Hız. Ali (r.a) şöyle rivâyet eder: "Bir vadideyken yırtıcı hayvanlardan korku duyarsan, 'Yırtıcı hayvanların şerrinden kuyunun ve Danyal'ın rabbine sığınırım.'⁵⁷ de."

Ashâbıyla birlikte yürürken bir gün Peygamber Efendimizin'in (s.a.s) sandaletini ayağında tutan deri kısmı koptu. Bunun üzerine, "Kuşkusuz biz Allah'a aitiz ve yine O'na döndürüleceğiz." dedi. Ashâbı, "Bu bir musibet sayılır mı ki bu duayı yapıyorsunuz?" diye sorunca, "Mümine zarar veren her şey musibettir." buyurdu.⁵⁸

Her ihtiyacınızı Allah'tan istemelisiniz, sandaletinizin deri bağı kopsa bile. Hız. Aişe (r.a) şöyle rivâyet eder: "Sandaletinizin bağı da olsa her şeyi Allah'tan isteyin. Zira Allah bir şeyi kolaylaştırmazsa o şey kolayca elde edilemez."⁵⁹

Allah bir kimseye bir nimet verir de bu kimse daha sonra, "Âlemlerin Rabbi'ne hamd olsun!" derse, Allah o kimseye verdiğini aldığından daha hayırlı kılar."⁶⁰

Ebû Zübeyr bin el-Avam (r.a) şöyle rivâyet eder: "Resûlullah'ın, 'Allah, adâleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilâh yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah'tan başka ilâh yoktur.' (Âl-i İmrân,

56 Hindî, Kenzi'l Ummal: 3850.

57 İbn-i Sinni, Ameli'l Yevm ve'l Leyle: 347.

58 İbn-i Sinni, Ameli'l Yevm ve'l Leyle: 353.

59 Hindî, Kenzi'l Ummal: 3142.

60 İbn-i Mace: 3805.

18) âyetini okuduktan sonra, "Ben de buna şahitlik ederim Ey Rabb'im!" dediğini duydum.⁶¹

Allah bir kimseye herhangi bir nimet verir de bu kişi daha sonra, "Allah'ın dilediği olur. Güç ve kuvvet O'nunladır." derse kendisine verilen bu nimete ölüm dışında hiçbir musibet erişmez."⁶²

61 İmam Ahmed, Müstedrak: 18/102.

62 Hindî, Kenzi'l Ummal: 6408.

GÜNAHLARDAN TÖVBE ETMEK

Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurur: “*Bir kimse herhangi bir günah işledikten sonra, abdest alır, iki rekât namaz kılar ve bu işlediği günah için tövbe ederse Allah işlediği bu günahı affeder.*” Daha sonra Efendimiz (s.a.s) şu âyeti okumuştur: “*Kim bir kötülük yapar yahut nefesine zulmeder de sonra Allah’tan mağfiret dilerse, Allah’ı çok bağışlayıcı ve esirgeyici bulacaktır.*” (Nisâ, 110).

“*Kim bolca istiğfarda bulunursa, Allah ona sıkıntılarından kurtulacağı bir çıkış yolu açar ve o kimseyi ummadığı yerden rızıklandırır.*”⁶³

“*İşlemekte olduğu günaha günde yetmiş defa dönecek olsa da istiğfarda bulunan kişi bu günahında ısrarcı olamaz.*”⁶⁴

“*Her gün Allah’a yüz defa istiğfarda bulunuyorum.*”⁶⁵

“*Günde yetmiş defa istiğfar eden kişinin adı gafiller arasına yazılmaz.*”⁶⁶

63 Hakim, Müstedrak: 4/262.

64 Ebû Dâvûd: 1514.

65 Müslim: 17/23.

66 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 366.

“Gecenin son üçte biri kalınca, Rabb’imiz dünya semâsına iner ve fecir vaktine kadar ‘Dua eden varsa duasını kabul edeyim, istiğfarda bulunan varsa, tövbelerini kabul edeyim.’” buyurur.⁶⁷

Sahâbelerden biri Peygamber Efendimiz’e (s.a.s), ‘Nasıl istiğfarda bulunayım?’ diye sorunca, *“Allah’ım! Bizi affet. Bize acı. Tövbemizi kabul et. Sen tövbeleri kabul edensin, çok merhametlisin.’ de.”*⁶⁸ buyurdu.

67 Buhâri: 1094.

68 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 371.

CUMA GÜNÜ TÖVBE

Cuma gününde bir zaman dilimi vardır ki bir kimsenin tövbesi o zaman dilimine denk gelirse kesinlikle tövbesi kabul olunur. Peygamber Efendimiz (s.a.s) Cuma günü mescide girince kapının pervazından tutup, *“Beni sana en iyi yönelen kişilerden kıl, sana en yakın olan kişilerden kıl, sana yönelip senden isteyenlerin en faziletlisi kıl.”* diye dua ederdi.⁶⁹

“Bir kimse Cuma namazından sonra yedi defa İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okursa, Allah o kişiyi gelecek Cuma’ya kadar kötülüklerden korur.”⁷⁰

Ömer bin Kays el-Melâyî şöyle rivâyet eder: “Bana ulaştığına göre bir kimse Çarşamba, Perşembe ve Cuma günü oruçlu olur, sonra Müslümanlarla beraber Cuma namazına durur ve imamla beraber namazı tamamlayıp selâm verdikten sonra Fâtiha’yı ve İhlâs sûresini on defa okur sonra ellerini açıp, ‘Allah’ım! Yüce olan isimle senden istiyorum. Senden başka ilâh yoktur.’ diye başlayıp Allah’tan

69 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 374.

70 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 375.

bir şey isterse, Allah mutlaka o şeyi ona verir, belki hemen belki bir müddet sonra. Ancak siz acele ediyorsunuz.”⁷¹

Cuma namazını kıldıktan sonra kim yüz defa, “Yüce olan Allah’ı tesbih eder, O’na hamd ederim.” derse Allah o kişinin yüz bin günahını ve ebeveyninin yirmi dört bin günahını affeder.⁷²

“Cuma günü bana bolca salavat getirin.”⁷³

“Yanında adım anıldığı halde bana salavat getirmeyen kişi kötü bir iş yapmış olur.”⁷⁴

71 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 376.

72 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 377.

73 Hakim, Müstedrak: 2/421.

74 Amelü'l Yemv ve'l Leyle, İbn-i Sinni: 377.

HASTALIK ANINDA DUA

Osman bin Ebi'l As rivâyet ediyor: Resûlullah'a gelip, “İnsanlara bir şeyler aktarıyordum. O esnada içime bir şey girdi ve söyleyeceğim bazı şeyleri unuttum.” dedim. Resûlullah elini göğsüme koyup, “Allah’ım içindeki şeytanı çıkar.” diye dua eti. Bu duadan sonra bendeki unutkanlık kayboldu. Sonra Resûlullah'a tekrar gelip ağrıyan bir yerim olduğunu söyledim. Bana, “Elini ağrıyan yere koy ve yedi defa ‘Hissettiğim şeyin şerrinden Allah’ın izzetine ve kudretine sığınırım.’ de.” dedi. Dediğini yaptım ve ağrıyan yerim iyileşti.⁷⁵

Yine Osman bin Ebi'l As rivâyet ediyor: Resûlullah'a, “Şeytan benimle namazım arasına giriyor, namazda okumamı karıştırıyor.” diye şikayette bulundum. Resûlullah, “Bu Hanzep isminde bir şeytan. Onu hissettiğinde besmele çekerek Allah'a sığın ve üç defa sol tarafına hafifçe tükür.” dedi. Ben de dediğini yaptım ve bu hâl kayboldu.⁷⁶

Bir adam İbn-i Abbas'a “İçimde neden şüphe duymaktayım?” diye sorunca İbn-i Abbas, “Herhangi bir şüphe, kuşku duyduğunda, ‘O ilktir, sondur, zâhirdir, bâtıdır. O, her şeyi bilendir.’ (Hadîd, 3) âyetini oku.” dedi.⁷⁷

75 Müslim: 14/189.

76 Müslim: 14/189.

77 ³Sünen-i Ebî Dâvûd: 2/750.

SABAH VE AKŞAM ZİKİRLERİ

Allah (c.c.) şöyle buyurur:

“Ey inananlar! Allah’ı çokça zikredin ve O’nu sabah akşam tesbih edin.” (Ahzâb, 41-42).

“Akşam sabah Rabb’ini hamd ile tesbih et.” (Mü’min, 55).

Talik bin Habib rivâyet ediyor: “Bir adam Ebû Derda’ya, ‘Evin yanıyor!’ dedi. Ebû Derda, ‘Hayır, olamaz. Allah böyle bir şeye izin vermez. Zîra Resûlullah’tan işittiğim şu duayı bir kimse sabahleyin okursa akşama kadar, akşamleyin okursa sabaha kadar herhangi bir musibetle karşılaşmaz: ‘Ey Allah’ım! Sen benim Rabb’imsin, senden başka ilâh yok. Sana tevekkül ediyorum. Yüce arşın rabbi sensin. Biliyorum ki, sen her şeye kâdirsin, her şeyi bilirsin. Allah’ım! Nefsimin şerrinden ve senin gözetimin altında bulunan tüm canlıların şerrinden sana sığınırım. Kuşkusuz Rabb’im sırâtı-ı müstakîm üzeredir.’”⁷⁸

Kim sabah akşam yüz defa ‘Allah’ı hamd ederek tesbih ederim.’ derse, kıyamet günü bu kadar ya da daha fazla

78 Amelü’l Yemv ve’l Leyle, İbn-i Sinni: 57.

söyleyen kişi dışında hiçbir kimse huzura ondan daha faziletli bir şey getirmiş olmaz.”⁷⁹

Peygamber Efendimiz (s.a.s) gece olunca, “Geceye girdik, Allah’ın mülkü de geceye girdi. Allah’a hamdolsun. Ortağı olmayan Allah’tan başka ilâh yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na aittir. O her şeye kâdirdir. Rabb’im! Bu gece ve daha sonraki geceler senden hayırlısını istiyorum. Bu gecenin ve sonraki gecelerin şerrinden sana sığınırım. Tembellikten, ihtiyarlayıp elden ayaktan düşmekten ve kabir azâbından sana sığınırım.” Yine sabahlayınca, “Sabahladık, Allah’ın mülkü de sabahladı...” diye başlayarak aynı duayı okurdu.⁸⁰

“İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini sabah ve akşam üçer defa okursanız her şeyinize yeter.”⁸¹

İstiğfarların efendisi şu duadır: “Ey Allah’ım! Sen benim Rabb’imsin. Senden başka ilâh yok. Beni sen yarattın. Ben senin kulunum. Gücüm yettiğince sana verdiğim söze sâdıgım. Yapıp ettiklerimin şerrinden sana sığınırım. Bana verdiğin nimetleri biliyor, günahlarımı itiraf ediyorum. Beni affet. Senden başka hiçbir kimse günahları affedemez.” Akşam olunca bunu okuyarak yattıktan sonra o gece ölen kişi yine sabah olunca bu duayı okuyarak uyandıktan sonra gün içerisinde ölen kişi cennete girer.⁸²

Her gece ve her sabah üçer defa, “Yerde ve gökte adı anıldığı zaman hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah’ın adıyla” diyen kimseye hiçbir şey zarar veremez.⁸³

79 Müslim: 17/27.

80 Müslim: 17742.

81 Tirmizi: 3584.

82 Buhârî: 5947.

83 Tirmizi: 3397.

Sabahleyin ya da akşamleyin, “Allah’ım! Sabahladım. Senden başka ilâh olmadığını belirtir, bu sözüme seni, arşı omuzlayanları, meleklerini ve tüm mahlûkatı şahit tutarım.” derse bedeninin dörtte birini yanmaktan kurtarmış olur. İki defa söyleyen bedeninin yarısını, üç defa söyleyen tamamını ateşten kurtarmış olur.⁸⁴

Gün içerisinde yüz defa, “Ortağı olmayan Allah’tan başka ilâh yoktur, mülk O’nundur. Hamd O’nadır. O her şeye kâdirdir.” derse, on köle azat etme sevabı alır, yüz hasene kazanır, yüz kötülüğü silinir ve gece olana kadar o gün şeytanın şerrinden korunur. Kıyâmet günü bunu ondan daha fazla söyleyen kişi dışında hiçbir kimse, huzura ondan daha faziletli bir şey getirmiş olmaz.⁸⁵

Gün içerisinde yüz defa, “Allah’ı tesbih eder, O’na hamd ederim.” diyen kişinin günahları denizdeki köpükler kadar çok olsa da affolunur.⁸⁶

Allah’a en sevimli sözler dördttür. Bunları söylerken dilediğinizle başlayabilirsiniz: “Subhanallah, elhamdülillah, lâ ilâhe illallah, Allahu ekber.”⁸⁷

Sabah akşam üçer defa İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okursanız sizin her şeyinize yeter.⁸⁸

Peygamber Efendimiz (s.a.s) uyuyacağında, “Allah’ım! Senin adınla ölür, senin adınla dirilirim.” derdi. Yine uyandığında,

84 Tirmizi: 3510

85 Buhârî: 3119, Müslim: 17/17.

86 Buhârî: 6042, Müslim: 17/17.

87 Müslim: 14/117.

88 Ebû Dâvûd: 5082.

“Ölümden sonra bizi dirilten Allah’a hamdler olsun. Dönüş O’nadır.” derdi.⁸⁹

Peygamber Efendimiz (s.a.s) her gece yatağına girdiğinde avuçlarını toplar, içerisine üfler ve avuç içine doğru İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okur sonra başını yüzünü ve vücudundan ulaşabildiği yerleri avuçlarıyla sıvazlardı. Bunu üç defa tekrar ederdi.⁹⁰

Ebû Hüreyre’nin (r.a) rivâyet ettiği bir hadiste şöyle geçmektedir: Resûlullah (s.a.s) beni Ramazan zekâtı olan sadaka-i fitrı korumakla görevlendirmişti. Bir adam gelip yiyecek şeylerden avuçlamaya başladı. Adamı tuttum ve, “Vallâhi seni Resûlullah’ın (s.a.s) huzuruna götüreceğim.” dedim. Adam,

“Şüphesiz ben muhtacım, çoluğum çocuğum ve pek çok ihtiyacım var.” dedi. Bunun üzerine ben adamı salıverdim. Sabaha çıkınca, Resûlullah (s.a.s),

“Yâ Ebâ Hüreyre! Dün gece tutsağını ne yaptın?” buyurdu. Ben de,

“Yâ Resûlallah! İhtiyaç içinde bulunduğumu ve çoluk çocuğu olduğumu söyledim, ben de acıdım ve salıverdim.” dedim. Resûl-i Ekrem,

“O sana yalan söyledi, tekrar gelecek.” buyurdu. Resûlullah’ın (s.a.s) bu sözü üzerine tekrar geleceğini anladım ve onu gözetlemeye koyuldum. Adam geldi ve yine yiyecek şeylerden avuçlamaya başladı. Bunun üzerine,

89 Buhârî: 5955.

90 Buhârî: 4729.

“Seni Resûlullah’ın (s.a.s) huzuruna çıkaracağım.” dedim. Adam,

“Beni bırak, çünkü ben gerçekten muhtacım. Çoluk çocuğum da var. Bir daha gelmem.” dedi. Ben de acıdım ve salıverdim. Sabah olunca yine Resûlullah (s.a.s) bana, “Yâ Ebâ Hüreyre! Dün gece tutsağın ne yaptı?” diye sordu. Ben de,

“Yâ Resûlallah! Bana yine ihtiyaç içinde bulunduğumu ve çoluk çocuğu olduğumu söyledim, ben de acıdım ve salıverdim.” dedim. Peygamberimiz,

“O kesinlikle sana yalan söyledi, ama tekrar gelecek.” buyurdu. Ben de üçüncü defa gelmesini bekledim. Gerçekten geldi ve yine yiyecek şeylerden avuçlamaya başladı. Onu tekrar yakaladım ve,

“Seni mutlaka Resûlullah’ın (s.a.s) huzuruna çıkaracağım, artık bu üçüncü ve son gelişindir. Bir daha gelmeyeceğine söz veriyorsun sonra tekrar geliyorsun.” dedim. Bu defa bana,

“Beni bırak! Allah’ın seni faydalandıracağı bazı kelimeleri sana öğreteyim.” dedi. Ben,

“O kelimeler nelerdir?” dedim. O,

“Yatağına girdiğinde Âyetü’l-kürsî’yi oku. Böyle yaparsan senin yanında Allah tarafından sürekli bir koruyucu bulunur ve sabaha kadar şeytan sana yaklaşamaz.” dedi. Bunun üzerine ben onu salıverdim. Sabah olunca Resûlullah (s.a.s) bana,

“Tutsağın dün gece ne yaptı?” diye sordu. Ben de,

“Yâ Resûlallah! Allah’ın beni faydalandıracağı birtakım kelimeleri bana öğreteceğini söyledi, ben de onu salıverdim.” dedim. Peygamber Efendimiz (s.a.s),

“O kelimeler neler?” diye sordu, ben de o kimsenin bana, “Yatağına girdiğin zaman Âyetü’l-kürsî’yi, ‘*Allahu lâ ilâhe illâ hüve’l-hayyü’l-kayyûm*’ âyetini başından sonuna kadar oku; senin yanında Allah tarafından sürekli bir koruyucu bulunur ve sabaha kadar şeytan sana asla yaklaşamaz.” dediğini söyledim. Bunun üzerine Nebî (s.a.s),

“Bak hele! Kendisi yalancı olduğu halde bu sefer sana doğruyu söylemiş. Üç gecedir kiminle konuştuğunu biliyor musun, ey Ebû Hüreyre?” dedi. Ben,

“Hayır, bilmiyorum.” dedim. Resûl-i Ekrem,

“O şeytandır.” buyurdular.⁹¹

“Geceleyin Bakara Sûresi’nin son iki âyetini okuyan kişiye bu yeter.”⁹²

Herhangi bir sebeple yatağından kalkıp tekrar döndüğünüzde, elbisenizin bir ucuyla tutarak yatağına üç kez silkeleyin. Zîra sizden sonra yatağa bir şeyin girip girmeyeceğini bilemezsiniz. Sonra uzanınca şöyle deyin: “Allah’ım senin adınla uzandım, senin adınla kalkacağım. Şayet bu uykumda ölüm beni bulursa bana merhamet et. Yok, ruhum geri iade edilecekse onu, sâlih kullarını koruduğun gibi koru.”⁹³

91 Buhârî: 2187.

92 Buhârî: 3786, Müslim: 6/91.

93 Buhârî: 5961, Müslim: 17:37.

H.z. Ali (r.a) anlatıyor: “H.z. Fâtıma kendisine bir hizmetçi vermesini istemek üzere Nebî’ye (s.a.s) gelmiş. Ancak onu bulamamış. H.z. Aişe’yi görünce bu isteğini ona iletmış. Daha sonra, yatmak üzere yatağına hazırladığımız vakit Nebî (s.a.s) çıkageldi ve ‘*Size hizmetçiden daha hayırlı bir şey söyleyeyim. Yatağınıza girdiğinizde otuz üç defa ‘Subhanallah’, otuz üç defa ‘Elhamdülillah’ yine otuz üç defa ‘Allahu ekber’ deyin. Böyle demeniz sizin için bir hizmetçiden çok daha hayırlıdır.*’ dedi. Bunu Resûlullah’tan duyduğumdan bu yana hiç bırakmadım.” H.z. Ali’ye (r.a) “Sıffın gecesinde de mi?” diye sorulunca, “Evet, Sıffın gecesinde de.” diye cevap verdi.⁹⁴

Denilir ki, bu zikirleri düzenli bir şekilde yapan kimse yaptığı işlerde yorgunluk nedir bilmez.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) uyumak istediğinde sağ elini yanağının altına koyar ve üç defa “*Allah’ım! Kulların diriltildiği gün beni azâbından koru.*” derdi.⁹⁵

Yatağına girdiği zaman üç defa, “Diri ve uyanık olan, kendisinden başka ilâh olmayan azamet sahibi Allah’tan af dilerim.” diyen kişinin günahları denizlerdeki köpükler kadar, küme küme kumlar kadar ve hatta dünyanın günleri kadar olsa yine de affolunur.⁹⁶

Bera bin Azib (r.a) rivâyet ediyor: Resûlullah bana şöyle dedi: “*Yatmak üzere yatağına doğru yöneldiğinde, namaz için aldığın gibi abdest al. Sonra sağ tarafına yat ve şöyle de: ‘Ey Allah’ım! Kendimi sana teslim ediyor, sana yöneliyorum. İşlerimi sana bırakıyorum, sana dayanıyorum. Ümit ve korku*

94 Buhârî: 5959, Müslim: 17/45.

95 Ebû Dâvûd: 5045, Tirmizî: 3507.

96 Tirmizî: 3406.

ile. Senin gazâbından, yine senden başka sığınmak yok. İndirdiğin kitaba, gönderdiğin peygambere iman ettim.’ Böyle dediğin zaman o gece ölürsen fitratın üzere ölürsün. Gün içerisinde ağzından son çıkan söz bu olsun.”⁹⁷

“Ey Allah’ım! Sen benim Rabb’imsin. Senden başka ilâh yok. Beni sen yarattın. Ben senin kulunum. Gücüm yettiğince sana verdiğim söze sâdığım. Yapıp ettiklerimin şerrinden sana sığınırım. Bana verdiğin nimetleri biliyor, günahlarımı itiraf ediyorum. Beni affet. Senden başka hiçbir kimse günahları affedemez.” Bu duayı okuduktan sonra gün içerisinde ölen kişi şehit olarak ölür.⁹⁸

Sabahladığınızda şöyle deyin: “Allah’ı tesbih eder, O’na hamd ederim. Güce ancak Allah’la erişilir. O’nun dilediği olur, dilemediği de olmaz. Allah her şeye kâdirdir, her şeyi bilir.” Bunu diyen kişi akşama kadar korunmuş olur. Yine akşamleyin bunu derse sabaha kadar korunmuş olur.⁹⁹

Sabahleyin “Şeytandan her şeyi işiten ve bilen Allah’a sığınırım.” diyen kişi akşama kadar onun şerrinden emin olur.¹⁰⁰

İbn-i Abbas’tan rivâyetle, “Bir adam Resûlullah’a (s.a.s) gelip durmadan başına birtakım belâların geldiğinden yakındı. Resûlullah (s.a.s) ona: “Sabahladığın zaman, Kendim, ailem ve malım adına bismillâh.” de. Böyle dersin belâlardan uzak olursun.” Adam denileni yaptı ve musibetlerden korundu.¹⁰¹

97 Buhârî: 5952. Müslim: 17/32.

98 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 43.

99 Ebû Dâvûd: 5095, İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 46.

100 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 49.

101 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 51.

Bir kimse sabah akşam üçer defa, “Allah’ım! Senin sayende nimet, afiyet içerisinde ve günahlarım ifşa olmadan sabahladım. Dünya âhîret, bahşetmekte olduğun nimet, afiyet ve gizliliği tamamına erdir.” derse mutlak sûrette Allah o kimseye verdiği nimetleri tamamına erdirir.¹⁰²

“*Ve abdine vefâ gösteren İbrâhim’in...*” âyetini açıklarken Hz. Ali (r.a) şöyle der: “İbrâhim (a.s) sabah ve akşamları şu âyetleri okurdu: ‘Haydi siz, akşama ulaştığımızda (akşam ve yatı vaktinde) sabaha kavuştuğunuzda, gündüzün sonunda ve öğle vaktine eriştiğinizde Allah’ı tesbih edin (namaz kılm) ki, göklerde ve yerde hamd O’na mahsustur.’ (Rûm, 17-18), ‘Ölüden diriyi, diriden de ölüyü O çıkarıyor; yeryüzünü ölümünün ardından O canlandırıyor. İşte siz de (kabrilerinizden) böyle çıkarılacaksınız.’ (Rûm, 19).”

Yine bir başka hadislerinde Efendimiz (s.a.s) yukarıdaki âyetin sabah akşam okunması durumunda o gün ve o gece içerisinde kaçırılan şeylerin telafi edilebileceğini bildirmiştir.¹⁰³

Sabahleyin eûzu besmele çekip Haşr Sûresi’nin son üç âyetini okuyan kişi için yetmiş bin melek gece olana kadar dua eder. Bu kişi o gün ölürse şehit olarak ölür. Aynı şekilde bu âyetleri gece okumak da böyledir.¹⁰⁴

İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini sabah akşam okumak size yeter.¹⁰⁵

102 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 55.

103 Ebû Dâvûd: 5076.

104 Tirmizî: 2927.

105 Tirmizî: 3584.

Cuma günü, henüz bir şey yiyip içmeden üç defa, “Diri ve uyanık olan, kendisinden başka ilâh olmayan azamet sahibi Allah’tan af dilerim.” diyen kişinin günahları denizlerdeki köpükler kadar olsa dahi affolunur.¹⁰⁶

“Sabah akşam bana onar defa salavat getiren kişi, kıyâmet günü şefaatiye nâil olur.”¹⁰⁷

“Bana salavat getirmek, sırat üzerinde bir nurdur. Cuma günü bana seksen defa salavat getiren kişinin seksen yıllık günahı affolunur.”¹⁰⁸

“Her Cuma günü bana bin defa salavat getiren kişi, cenneteki makamını görmeden ölmez. Bir defa da olsa salavat getiren kişinin salavatı kabul olduğunda seksen yıllık günahı affolunur.”¹⁰⁹

Bir kişi evinden namaz kılmak üzere çıkarken, “Ey Allah’ım! Senden isteyenlerin hakkı için, bu yürüyüşüm hakkı için senden istiyorum. Evimden kibirle çıkmadım. Gösteriş için çıkmadım. Onu bunu desinler diye çıkmadım. Gazâbından korktuğum için, rızâna nâil olmak için çıktım. Senden beni ateşten korumanı, günahlarımı affetmeni istiyorum. Senden başka hiçbir kimse günahlarımı bağışlayamaz.” dese, onun için yetmiş bin melek tahsis edilir. Bu melekler onun için istiğfarda bulunur. Namazını kılana kadar Allah (c.c.) o kişiye teveccüh eder.¹¹⁰

Mescide gelen ya da mescide uğrayan biri, Nebî’ye selâm versin ve “Allah’ım! Rahmet kapılarını bana aç.” desin.

106 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 83.

107 İbn-ü’l Heysemi, Mecmau’z Zevaid: 10/163.

108 Hindi, Kenzü’l Ummal: 2149.

109 Hindi, Kenzü’l Ummal: 2149.

110 İbn-i Mace: 778.

Yine çıkarken Nebî’ye selâm versin ve “Allah’ım! Beni kovulmuş şeytandan koru.” desin.¹¹¹

Ezanla kâmet arasında yapılan dua reddedilmez. O vakit arasında dua edin.¹¹²

Bir defasında Resûlullah (s.a.s) iki rekât kısa bir namaz kıldı sonra otururken üç defa şöyle dua etti: “Cebrâîl, İs-râfîl, Mikâîl ve Muhammed’in Rabbi olan Allah’ım! Cehennem ateşinden sana sığınırım.”¹¹³

Resûlullah (s.a.s) sabah namazını edâ ettikten sonra, “Allah’ım! Senden faydalı ilim, kabul olunan amel ve helâl rızık talep ediyorum.” diye dua ederdi.¹¹⁴

Farz namazları kıldırdıktan sonra Resûlullah dönüp şöyle dua ederdi: “Allah’ım! Yüzümü kara çıkaracak işten, beni rezil edecek arkadaştan, beni oyalayacak umutlar beslemekten, kendimi unutturacak fakirliğe düşmekten ve beni azdıracak her türlü zenginlikten sana sığınırım.”¹¹⁵

Bir kimse Fâtiha, Ayetü’l-Kürsî ve Allah’la kul arasındaki örtüleri kaldıran Âl-i İmrân Sûresi’nden on sekiz, yirmi altı ve yirmi yedinci âyetleri okuyunca bu âyetler, “Bizi yeryüzüne, sana isyan içerisinde olanlara mı indiriyorsun?” der. Bunun üzerine Allah, “Kendi üzerime yemin ederim ki, namazlardan sonra sizi okuyan kişinin yeri cennettir.

111 İbn-i Mace: 773.

112 Ebû Dâvûd: 521, Tirmizî: 212.

113 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 102.

114 İbn-i Mace: 925.

115 Heysemi, Mecmau’z Zevaid: 10/146, İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 120.

Ona orada her gün gizlenmiş gözümle yetmiş defa nazar eder, her düşmandan onu korur, ona yardımcı olurum.”¹¹⁶

Sabah ve ikindi namazlarından sonra üçer defa, “Diri ve uyanık olan, kendisinden başka ilâh olmayan azamet sahibi Allah’tan af dilerim.” diyen kişinin denizdeki köpükler kadar dahi olsa günahlarını affederim. Namazdan sonra üç defa, “Yüce olan Allah’ı tesbih eder, O’na hamd ederim. Günahlardan sakınma ve taatleri işlemek için güç ve tâkat bulma ancak O’nun yardımıyla.” derse kalktığı yerden günahları af olunmuş olarak kalkar.¹¹⁷

Sabah namazını kıldıktan sonra üç defa, “Yüce olan Allah’ı tesbih eder, O’na hamd ederim. Günahlardan sakınma ve taatleri işlemek için güç ve tâkat bulma ancak O’nun yardımıyla.” diyen kişiyi Allah dört belâdan korur: Cüzam, delilik, körlük ve felç. Âhiretiniz içinse, “Allah’ım! Bana katından yol göster, fazlını ihsan et, rahmetini üzerine yay, bereketini indir.” deyin. Buna vefâ gösteren kişiyi, bu dualar kıyâmet günü o kişi için cennete çıkan dört kapı açılmadan bırakmaz. Sonra bu kişi dilediği kapıdan cennete girer.¹¹⁸

Sabah namazını edâ edince henüz konuşmaya başlamadan yedi defa, “Allah’ım! Beni ateşten koru.” deyin. Böyle yaparsanız o gün ölmeniz durumunda, Allah sizin ateşten korunacağınızı yazar.¹¹⁹

Bir kimse sabah namazını kıldıktan sonra konuşmaya başlamadan on defa, “Ortağı olmayan Allah’tan başka ilâh

116 Suyutî, Dürrü’l Mensur: 2/13, İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 125.

117 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 129.

118 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 133.

119 İmam Ahmed, Müsned: 4/56.

yoktur. Mülk O’nundur. Hamd O’nadır. O her şeye kâdirdir.” derse, buna mukabil Allah ona on sevap yazar, on günahını affeder ve derecesini on derece artırır. Bu söylediği zikir, o kimse için on adam yerine geçer, şeytandan, kötülüklerden korur. O gün o kimseye şirk dışında hiçbir günah ilişmez. İkinci namazından sonra bu zikri yapan kişi de aynı şekilde akşama kadar mükâfatlandırılır.¹²⁰

Sabah namazını edâ ettikten sonra henüz konuşmaya başlamadan yüz defa İhlâs Sûresi’ni okuyan kişinin her okuyuşunda bir yıllık günahı affolunur.¹²¹

Sabah namazını kıldıktan sonra oturup Güneş doğana kadar Allah’ı anan kimse, cennete girmeyi hak eder.¹²²

Sabah namazını kıldıktan sonra dünyevî işler üzerine konuşmaya başlamadan önce, dört rekât namaz kılana kadar Allah’ı anan kişi, doğduğu günkü gibi günahlarından sıyrılır çıkar.¹²³

Bir kişi çarşıya çıktığında, “Ortağı olmayan Allah’tan başka ilâh yoktur. Mülk O’nundur. Hamd O’nadır. Öldüren de dirilten de O’dur. O diridir, ölümsüzdür. Hayırlar O’nun elindedir. O her şey kâdirdir.” derse binlerce sevap kazanır, binlerce günahı silinir, Cennette onun için bir ev inşa edilir.¹²⁴

“Esselâmu aleykum” diyen kişi on, “Esselâmu aleykum ve rahmetullah” diyen kişi yirmi, “Esselâmu aleykum ve rahmetullahi ve berekatuhu” diyense otuz sevap kazanır.¹²⁵

120 Tirmizî: 3483.

121 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 143.

122 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 134.

123 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 145.

124 Tirmizî: 3438.

125 Hindî, Kenzül Ummal, 25274, İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle: 231.

Resûlullah'ın (s.a.s) karşısına rahatsız edici bir mesele çıktığında, "O benim Rabb'imdir. O'nun ortağı yok." derdi.¹²⁶

Efendimiz (s.a.s) bir gün Hz. Ali'ye (r.a) hitaben, "Ey Ali! İster misin, sana bazı kelimeler öğreteyim. Zor bir durumla karşı karşıya kaldığında onları söylersin." dedi. Hz. Ali, "Tabii ki, Sana kurban olurum, bana çok hayırlı şeyler öğrettin." dedi. Peygamberimiz (s.a.s), "Sıkıntılı bir durumla karşılaştığında, 'Bismillâhirrahmânirrahîm, günahlardan sakınma ve taatleri işlemek için güç ve tâkat bulma ancak yüceler yücesi, azamet sahibi Allah iledir.' de. Bunları dediğinde Allah senden dilediği kadar belâları uzaklaştırır."¹²⁷

Bir topluluk Efendimiz'e (s.a.s) karşı sorun çıkardıklarında Efendimiz (s.a.s), "Allah'im! Onlardan gelecek zararı bizden uzaklaştırmanı diler, şerlerinden sana sığınırız." derdi.¹²⁸

Râvi der ki: "Bir savaşta Nebî'yle (s.a.s) beraberdim. O şöyle diyordu: "Ey Din Günü'nün Sahibi! Sana ibâdet eder, senden yardım dileriz." Sonra çıldırmış insanlar gördüm. Her taraftan melekler onlara vuruyordu."¹²⁹

126 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 335.

127 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 336.

128 Ebû Dâvûd: 1537.

129 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 334.

YOLCULUĞA ÇIKARKEN DUA VE ZİKİR

Yolculuğa çıkmak üzere evinden ayrılan biri çıkarken, "Allah'a iman ettim. O'na sığındım. O'na tevekkül ettim. Günahlardan sakınma ve taatleri işlemek için güç ve tâkat bulma ancak O'nunladır." derse, Allah onu bu yolculuğunda en hayırlı şeylerle rızıklandırır ve tehlikeleri ondan savar.¹³⁰

Nebî (s.a.s) yolculuğa çıkarken, "Ey Allah'im! Yolculuğumuzda dost sensin. Ailelerimizi sana emânet ettik. Allah'im! Bu yolculuğumuzda bizimle birlikte ol. Ailemizi koru. Allah'im! Yolculuğun sıkıntı ve meşakkatlerinden, yolculuktan herhangi bir sebeple sıkıntılı olarak dönmekten, mazlumun âhından, ailemi ve malımı mülkümü kötü bir şekilde bulmaktan sana sığınırım." diye dua ederdi.¹³¹

Bir defasında Resûlullah (s.a.s) yolculuğa çıkmak üzere hayvanına bindiğinde parmağını uzatıp şöyle demişti: "Allah'im! Yolculuğumuzda dost sensin. Ailelerimizi sana emânet ettik. Allah'im! Adımlayacağımız yeri bizim için topla, seferimizi kolay kıl. Allah'im! Yolculuğun sıkıntı ve

130 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 491.

131 İbn-i Esir, En-Nihaye: 1/458.

meşakkatlerinden, yolculuktan herhangi bir sebeple sıkıntılı olarak dönmekten sana sığınırım."¹³²

Gemi yolculuğuna çıkarken, Hûd Sûresi'nin kırk birinci ve En'âm Sûresi'nin doksan birinci âyetlerini okumak, geminin batmasına karşı bir güvencedir.¹³³

Bir gün Ebû Hüreyre (r.a) Râvi'ye şöyle demişti: "Resûlullah'ın bana öğrettiği, vedalaşma ânında söylediğim şeyi sana öğreteyim mi?" Râvi, "Tabii ki de." dedi. Ebû Hüreyre (r.a), "Ayrılırken, 'Sizleri, yanında emânetlerin zâyi olmadığı Allah'a emânet ediyorum.' de." dedi.¹³⁴

Issız bir yerde hayvanınız kaçarsa, "Ey Allah'ın kulları! Tutun. Ey Allah'ın kulları! Tutun." diye seslenin.¹³⁵

Kontrol edilmesi zor bir hayvanın üzerinde olan kişi, "Göklerde ve yerdekiler, ister istemez O'na teslim olduğu hâlde onlar (ehl-i kitap), Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Halbuki O'na döndürüleceklerdir." (Âl-i İmrân, 83) âyetini okursa, Allah'ın izniyle hayvanı ona boyun eğer.¹³⁶

Resûlullah (s.a.s) sabah namazını kılınca üç defa, "Allah'im! Bütün işlerimin başı olan dinim konusunda hatâyâ düşmekten beni koru! Yaşadığım şu dünyadaki işlerimin yolunda gitmesini sağla!" diye dua eder, ardından yine üç defa, "Allah'im! Gazâbından rızâna sığınırım, sana sığınırım Allah'im!" der, son olarak üç defa da, "Senin verdiğine engel olacak hiçbir güç yoktur. Senin vermediğini verecek de

132 Tirmizi: 3447.

133 Hindi, Kenzü'l Ummal: 17537.

134 İbn-i Mace: 2825.

135 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle: 508.

136 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 510.

yoktur. Servet sahibi olanın serveti, senin yardımın yerine geçip kendisine bir fayda sağlamaz." diye dua ederdi.¹³⁷

Nebî (s.a.s) bir köye girmek üzereyken köy görününce, "Allah'im! Yedi kat göğün ve gölgesindekilerin, yedi kat yerin ve üzerindeki, şeytanların ve saptırdıklarının, rüzgârların ve dağıtıp saçtıklarının rabbi! Bu köy ve sakinleri hakkında senden hayırlısını ister, şerlerinden sana sığınırız." derdi.¹³⁸

Kim bir yerde konaklar da sonra, "Yarattıklarının şerrinden Allah'ın mükemmel kelimelerine (âyet, sıfat ve isimlerine) sığınırım." derse, konakladığı o yerden ayrıluncaya kadar hiçbir şey ona zarar vermez."¹³⁹

Enes (r.a) şöyle rivâyet eder: "Bir yerde konakladığımızda, hayvanların yükü çözülene kadar seslice Allah'ı tesbih ederdik."¹⁴⁰

Resûlullah (s.a.s) kabileyle birlikte bir seferden dönünce üç defa tekbir getirir sonra, "Ortağı olmayan Allah'tan başka ilâh yoktur, mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O her şeye kâdirdir. Yolculuktan dönüyor, tövbe ediyor, kulluk yapıyor ve Rabb'imize hamd ediyoruz. Allah verdiği sözü yerine getirdi, kuluna yardım etti ve o toplulukları hezimete uğrattı perişan etti." derdi.¹⁴¹

Resûlullah (s.a.s) ailesinin yanına girince, "Ardında hiçbir günah bırakmayacak tövbe ile Rabb'imize tövbe eder, O'na yöneliriz."¹⁴²

137 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 515.

138 Heysemi, Mecmau'z Zevaid: 17118, İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 524.

139 Tirmizi: 3446.

140 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 529.

141 Buhârî: 1703, Müslim: 9/112.

142 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 531.

HASTA ZİYARETİNDE DUA VE ZİKİR

Hasta ziyaretinde bulunduğunuzda elinizle hastaya dokunup, “Nasıl oldun, nasıl hissediyorsun? diye sorun.¹⁴³

Hastanın odasına girdiğinizde, “İnşaallah hayırlı ve uzun ömürler süreceksin.” deyin. Elbette bu, onun için takdir edilmiş ömrü uzatmaz. Ancak hasta kendini iyi hisseder.”¹⁴⁴

Resûlullah (s.a.s) ölüm döşegindeki bir hastayı ziyaret etmek üzere yanına girmişti. Hastaya selâm verip, “Nasıl hissediyorsun?” diye sordu. Hasta, “İyiyim Allah’ın Resûlü. Allah’tan umut içerisindeyim. Aynı zamanda günahlarım sebebiyle korku duyuyorum.” dedi. Resûlullah (s.a.s), “Böyle durumlarda insan korku ve umut içerisinde olursa, Allah o kişiye umduğunu verir, korktuğu şeyden de emin kılar.” dedi.¹⁴⁵

Bir defasında Resûlullah (s.a.s) bir hastayı ziyaretleri sırasında, “Herhangi bir şey, tatlı falan canın çekiyor mu?” diye sorunca hasta, “Evet” dedi. Resûlullah da (s.a.s) ona tatlı getirilmesini istedi.¹⁴⁶

143 İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 536.

144 Tirmizî: 2092.

145 Tirmizî: 984.

146 İbn-i Mace: 3441, İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 539.

Resûlullah (s.a.s) hastanın odasına girdiğinde, “*Ey İnsanların Rabbi! Sıkıntıyı gider, şifa ver. Şifa verecek olan senin. Ardında hastalık bırakmayacak bir şifa ver.*” derdi.¹⁴⁷

Bir Müslüman henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyareti esnasında yedi defa, “Yüce arşın yüce Rabb’inden sana şifa vermesini diliyorum.” derse o kimse iyileşir.¹⁴⁸

Osman bin Ebi’l As anlatıyor: “Rahatsızlığımdan dolayı acılar içerisinde kıvrılırken, Resûlullah yanıma geldi. Bana, “Duyduğum acılardan, Allah’ın izzetine ve kuvvetine sığınırım.” diyerek yedi defa sağ elinle vücudunu sıvazla.” dedi. Dediğini yaptım, acılarım dindi. O günden sonra çocuklarıma, başka insanlara bunu tavsiye etmeye başladım.¹⁴⁹

Ebû Hüreyre (r.a) anlatıyor: “Resûlullah elimden tuttu ve çıktık. Oldukça kötü görünen bir adamın yanına girdik. Resûlullah, “Neyin var senin?” dedi. Adam, “Fakirlik, hastalık ey Allah’ın Resûlü.” dedi. Resûlullah, “Fakirliği ve hastalığı giderecek bazı kelimeler öğreteyim mi sana?” dedi. Ben, “Allah’ın Resûlü! Bana da öğret.” dedim. Resûlullah, “Ebû Hüreyre, şöyle de: *‘Ölümsüz olan, diri olan Allah’a tevekkül ederim. Çocuk edinmeyen, hâkimiyette ortağı bulunmayan, âcizlikten ötürü bir dosta da ihtiyacı olmayan Allah’a hamd ederim.’ de ve tekbir getirerek O’nun şanını yücelt.*” (İsrâ, 111). Bir müddet sonra Resûlullah aynı adamın yanına tekrar geldi. Adamın hâli düzelmmişti. Resûlullah, “Nasıl iyileştin?” diye sorunca adam, “Öğrettiğin o kelimeleri sürekli tekrar ettim.” diye cevap verdi.¹⁵⁰

147 Buhârî: 5351.

148 Ebû Dâvûd: 3106.

149 Müslim: 14/189.

150 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle 546.

Osman bin Affan (r.a) anlatıyor: Hastaydım. Bir gün Resûlullah beni ziyaret etti ve şöyle dedi: “*Seni hissettiğin hastalığın şerrinden, tek ve ebedî olan, nesil sahibi olmayan, hiçbir dengi bulunmayan Allah’ın kelimesine sığındırırım.*” Ayağa kalkınca da, “Osman! Bu şekilde Allah’a sığın. O’na sığınabileceğiniz bundan daha güzel söz yok.” dedi.¹⁵¹

Resûlullah (s.a.s) sıtma gibi çeşitli rahatsızlıklardan kurtulmaları için ashâbına şöyle demelerini öğretiyordu: “*Büyük Allah’ın adıyla. Azamet sahibi Allah’a sığınırız; kötü huylu yaralardan, ateşin hararetinden.*”¹⁵²

Havvat bin Cübeyr (r.a) anlatıyor: “Hastalanmıştım. Resûlullah beni ziyarete geldi ve “Şifa bulasın.” dedi. Ben de, “Sen de afiyet içinde ol, Allah’ın Resûlü.” dedim. Bana, “Allah’a verdiği sözünü yerine getirmeyi unutma.” dedi. Ben, “Allah’a herhangi bir söz vermedim.” dedim. Bana, “Hayır, verdin. Kul hastalanınca, Allah, illâ ki onda bir hayır meydana getirir. İşte bu nedenle Allah’a olan vâdini yerine getir.” buyurdu.¹⁵³

Bir kimsenin başına bir musibet geldiğinde, benim aranızda olmayışım musibetini hatırlasın. En büyük musibet budur.¹⁵⁴

Mûsâ Rabb’ine, “Çocuğunu yitirmiş anneye taziyede bulunmanın mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah, “Hiçbir gölgenin bulunmadığı günde, benim gölgede olacak.” buyurdu.¹⁵⁵

151 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle 553.

152 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle 566.

153 Hindî, Kenzü’l Ummal: 46475, İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle 558, Hâkim, Müstedrak: 3/413.

154 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle 583.

155 İbn-i Sinni, Amelü’l Yevm ve’l Leyle 587.

Bir işe koyulacağın zaman yedi defa Allah'tan hayırlı olanı iste. Sonra kalbin neye meylediyorsa onu yap. Senin için hayırlı olan kalbinin meylettiğidir.¹⁵⁶

Resûlallah (s.a.s) bir işe koyulacağında, "*Allah'ım! Benim için seç, benim için tercih et.*" derdi.¹⁵⁷

156 Hindî, Kenzü'l Ummal: 21531, İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 598.

157 Tirmizî: 3525, İbn-i Sinni, Amelü'l Yevm ve'l Leyle 597.

GENEL DİZİN

A

abdest 75, 78, 141, 153
açıktan zikir 9, 28
Adâlet 123, 124
Ahd 128
Aklın gıdası 33
Âlemlerin rabbi 117
Ali bin Musa er-Rızâ 116
Âl-i İmrân Sûresi 157
Allah Resûlü 20, 26, 27, 28, 31,
43, 136
Allahu ekber 10, 19, 23, 47,
137, 149, 153
Ârif 32, 33
Arş'ın Rabbi 106
ateşten azat olma fermanı 47
Ayetü'l-Kürsî 136, 157

B

Bakara Sûresi 136, 152
besmele 71, 78, 145, 155

C

Cebrâil 21, 114, 157
Cehennem 14, 157
celâl sıfatı 52
cemâl sıfatı 52
Cennet 14, 23, 24, 32, 47, 49
Ceriri 12
Cuma günü 143, 144, 156
Cumdan Dağı 22
Cüneyd el-Bağdâdî 132

D

Dakkak 108
Dille yapılan zikir 9
Doğruluk Sözü 129
Doğru Söz 129
Doğru Yol 127
dua 10, 46, 67, 85, 97, 116, 128,
135, 136, 137, 143, 145,
155, 157, 161, 162, 163,
165

E

Ebân 137
Ebû Derda 147
Ebû Hamza 137
Ebû Hüreyre 21, 22, 24, 25, 31,
39, 150, 152, 162, 166
Ebû'l Aliye 129
Ebû Musa 25, 122
Ebû Muslim el-Eğar 21
Ebû Said el-Hudri 20, 25
Ebû Ümame 26
Ebû Zübeyr bin el-Avam 138
el-Afv 51
el-Âlîm 53
el-Allâm 52
el-Bâis 51
el-Bâtın 56
el-Birr 54
el-Cebbâr 55
el-Faâl 56
el-Fâlik 54

el-Fâtik 54
 el-Ğâfir 52
 el-Ganî 52
 el-Hâdî 51
 el-Hafız 55
 el-Hâlik 52
 elhamdülillah 10, 149
 el-Hannân 54
 el-Hâsib 52
 el-Kâdî 55
 el-Kâdir 55
 el-Kavî 55
 el-Kebîr 55
 el-Kelimetü'l-Bâkiye 126
 el-Kelimetü'l-Ulyâ 127
 el-Kelimetü's-Sâbite 126
 el-Kelimetü't-Takvâ 126
 el-Kelimetü't-Tayyibe 125
 el-Kuddûs 56
 el-Latîf 54
 el-Mennân 54
 el-Metîn 52
 el-Mevlâ 51
 el-Mücîd 53
 el-Müdebbir 55
 el-Muhsin 51
 el-Muîd 56
 el-Mukît 52
 el-Mükrim 55
 el-Muktedir 56
 el-Mümтахin 56
 el-Musavvir 53
 el-Müteâl 55
 el-Mütekebbir 55
 el-Mu'tî 54
 el-Vâris 54
 el-Vedûd 53
 el-Vefî 53

En'âm Sûresi 162
 Enes bin Mâlik 33, 136
 en-Nûr 54
 En Yüce Sıfat 128
 En Yüce Söz 127
 er-Ragîb 53
 er-Râtik 56
 Eş'arî 56, 122
 Eşitlik Sözü 129
 eş-Şâkir 53
 eş-Şekûr 54
 eûzu besmele 155
 ezan 29, 57, 121

F

Fahreddin Râzî 38, 109
 farz ve sünnet namazları 78
 Fâtiha 143, 157
 Ferra ve Kesai 22
 Firavun 113, 114, 127

G

Gaflet 48, 51, 52, 53, 66
 Gizli zikir 14
 gıybet 46, 76
 Gözyaşlarıyla yapılan zikir 47
 Günahlardan sakınma 10, 158, 161
 gusûl abdesti 77
 Güzel Söz 125

H

hac 117
 Haccac 115, 136, 137
 hafaza melekleri 15
 Hakikat ehli 7
 Hâlik 52, 123
 halvet 53, 54, 55, 78, 79, 133

Hasan Basrî 33
 Haşr Sûresi 155
 Havas 34
 Havvat bin Cübeyr 167
 helâl ürünler 41
 Hıristiyan 81
 Hû 62, 80
 Hûd Sûresi 162
 Huzûr-ı kalb 11
 Hz. Aişe 138, 153
 Hz. Ali 136, 138, 153, 155, 160
 Hz. Ebû Bekir 28, 58, 60, 84
 Hz. Fâtıma 153
 Hz. İbrâhim 13, 105, 113
 Hz. İsâ 105
 Hz. Muhammed 7, 72
 Hz. Ömer 26, 27, 28
 Hz. Yûnus 113, 114

İ, İ

ibâdet 23, 39, 45, 52, 53, 59, 65, 73, 82, 84, 114, 120, 123, 131, 160
 İbn-i Abbas 27, 117, 123, 128, 145, 154
 İbn-i Mesud 24
 İbn-i Ömer 116
 İbrâhim Esved 34
 İbrâhim Havas 34
 İhlâs 5, 103, 107, 120, 143, 148, 149, 150, 155, 159
 İhlâs Sûresi 159
 ilâhî uyarı 18
 ilham 45, 80
 İmam Ahmed 24, 139, 158
 İmam Gazzâlî 11, 81, 82, 84, 87, 89
 İmam Mâlik 24
 İmam Nevevi 32

İsâ bin Meryem 13
 İslâm 20, 57, 88, 94, 118
 İsrâfil 157
 İstikamet 127
 İyilik 120, 123

K

kabz hâli 55
 Kadı İyad 21
 Kalıcı Söz 126
 Kalp gözü 128
 Kalple yapılan zikir 13
 Kayyûm 54
 kazâ ve kader 91
 Kelâmcılar 81
 Kelime-i Adl 123
 Kelime-i İhlâs 120
 Kelime-i İhsân 120
 kelime-i tevhîd 59, 61, 72, 109, 110, 119, 120, 125, 129
 Kelimetü'l-Hak 129
 Kelimetü's-Sevâ 129
 Kelimetü's-Sıdk 129
 kemâl-i edeb 70
 kerâmet 56, 99
 Kıyâmet günü 25, 118, 149
 Kul 34, 45, 167
 Kur'ân-ı Kerîm 28, 63, 88
 kurtuluşun anahtarı 7

L

lâ ilâhe illallah 10, 47, 149

M

Makâlidü's-Semâvâti ve'l-Arz 128
 Mâlik bin Dinar 33

Matraf bin Ebû Bekir 34
Melekler 22, 71, 97, 118, 138
Me'mun 116
Mikâil 157
Muâviye 20
Muaz bin Cebel 25, 109
Müferridun 22
Mukallit 101
Mülk 148, 159
Müslüman 101, 116, 166

N

Nebî 152, 153, 156, 157, 160,
161, 163
Nefs 5, 17, 18, 66
Nefs-i emmâre 17, 18
Nefs-i levvâme 18
nefs-i mutmainne 17
Nifak ehli 50

O,Ö

Ölüm meleği 35
Ömer bin Kays el-Melâyî 143
oruç 73, 75, 117
Osman bin Affan 167
Osman bin Ebi'l As 145, 166

P

Peygamber Efendimiz 10, 14,
25, 26, 27, 28, 31, 32, 42,
58, 59, 60, 66, 67, 70, 73,
80, 82, 84, 87, 88, 101,
109, 110, 116, 122, 124,
127, 135, 136, 141, 142,
143, 148, 149, 150, 152,
153
Peygamberler 118

R

Ramazan zekâtı 150
Râvi 160, 162
Resûl-i Ekrem 20, 150, 152
Resûlullah 20, 21, 22, 25, 26,
28, 116, 137, 138, 145,
147, 150, 151, 153, 154,
157, 160, 161, 162, 163,
165, 166, 167

Rızâ 116
rubûbiyet 18
Ruh 17, 84
rükû ve secde 43

S,Ş

sabır 117
Sağlam Kulp 129
Sağlam Söz 126
Sahâbe 110
sahih hadis 19
salât-i tämme 70
Salavat 10
Sâlih amel işleyenler 49
şehâdet 114, 115
Sehl 32, 80
selâmet 101
Semânın kapıları 128
Şeyh Abdurrahman el-Kanaî
43
Şeytan 24, 80, 145
şeytanî ve melekî varlıklar 79
Şibli 60, 132
Şifa 166, 167
Şirk 120
Sırların gıdası 33
Subhanallah 10, 19, 23, 47, 59,
149, 153
Sünnetullah 44

T

Takvâ Sözü 126
Talik bin Habib 147
Tasavvuf ehli 62
tavaf eden melekler 15
tecsim 56
tehlil 46
tekbir 23, 72, 163, 166
Temiz Söz 125
tesbih 10, 19, 20, 46, 71, 72, 82,
83, 106, 135, 136, 144,
147, 149, 154, 155, 158,
163
Tevhid 5, 81
tevhid ehli 7
tövbe 18, 41, 76, 95, 141, 163

U,Ü

ünsiyet 51, 52, 53, 54
uzlet 78

V

Vâhid 82
vâkıa makamı 54
vehim 80
vesvese 80
vird 71, 72

Y

Yakîn 109, 110
yalan 46, 150, 151
Yerin ve Göklerin Kilidi 128
Yezdan ve Ehrimen 105

Z

Zâkir 11, 13, 28, 41, 44, 48, 49,
50, 58, 67, 70, 72
Zât-ı mukaddes 15
Zeyd bin Erkam 110
Zikir sultanı 18
Zikrullah 33
Zü'l-Celâl 52
Zünnûn-i Mısri 35